

Dr. Purébl Győző — és a gyógypedagógia.

Budapest székesfőváros közoktatásügyi tanácsnokának a neve abból az alkalomból került lapunk első helyére, hogy a Tekintetes Tanács, szakítva a régi, de törvényes felfogással, mely azt tartotta, hogy az abnormis gyermekek gyógypedagógiai nevelőoktatása nem az iskolafentartó feladata — dr. *Purébl Győző* közoktatásügyi tanácsnok javaslatára, a korábban létesített kiegészítő-iskolák (kislétszámú osztályok) és a siketnémák iparosinasiskolái mellett, megalapította az intézeti nevelésre szoruló értelmileg fogyatékos gyermekek nevelőintézetét¹ és foglalkoztatóintézetét² s ugyanakkor külön intézetet nyitott a nagyothalló és beszédhibás gyermekek részére is.³

A „Magyar Gyógypedagógia“ kezdettől fogva hangoztatta, hogy a fővárosban kóborló, vagy a vasrácsos ablakok mögé elzárt szerencsétlen hülyék és félkegyelműek érdekében tenni kell valamit. Emberi érzésünk követeli, hogy őket megfelelő intézetekben helyezték el.⁴

Ugyanezt hangoztatta a Magyar Gyógypedagógiai Társaság I. orsz. értekezlete is, kimondván, hogy a hülyék és imbecillisek részére megfelelő intézetek szervezendők.⁵

A szerencsétlen gyermekek és azok szülői nevében akarunk itt hálánknak és elismerésünknek kifejezést adni az iránt a férfiú iránt, aki emberbarátilag érző szívvel vezeti a székesfőváros közoktatásügyét, de nemcsak a normális, a jóképességű, a könnyen tanítható gyermekekre gondol, hanem az elmaradozókra, az ügyefogyottakra, a lelki szegényekre, a polgári családoknak ezekre a rettentő terheire is kiterjesztette a székesfőváros gondoskodását.

Azok, akik a gyógypedagógiának az értelemfogyatékosokkal foglalkozó ágán működnek, naponta látják, micsoda csapás a „gyengeelméjű gyermek“. Mily lelki gyötorem az, mikor a szülőnek látnia kell, hogy gyermeke az emberi nem legszebb díszétől, legnélkülözhetetlenebb kincsétől, az ép értelemről — ártatlanul — meg van fosztva; látni, hogy a gyermek testileg nő, de értelme fejletlen marad s ez a fejletlenség a kor előrehaladtával egyre feltűnőbbé válik. Az ilyen gyermek lelki állapotát a családtagok meg sem értik s vagy túlságos szigorúsággal vagy túlságos elkényeztetéssel akarják a szörnyű fogyatkozástól megszabadítani: természetesen hiába.

¹ X. Rákosfalva, Zsivora-u.

² III, Miklós-tér 5.

³ II. Toldi Ferenc-u. 68.

⁴ L. Magyar Gyógypedagógia 1918. évi (VIII.) évf., 110. old.

⁵ L. ugyanott 1923, (XI.) évf., 90. old.

Leírhatatlan az ilyen szülők lelki szenvedése: önvádból fakadó búskomorság szállja meg lelküket és kétségbeesés a fogyatékos gyermek jövője miatt, ami aztán aláássa, megrendíti a szülők egészségét; idő előtt sírba dönti azokat, akikre ép az ily gyermeknek oly nagy szüksége lenne.

Könnyebb e tekintetben a gazdagok helyzete: kiviszik s külföldi intézetekben helyezik el értelmi fogyatékos gyermekeiket.⁶ Ezért is akad itthon oly kevés fizető növendék. Igaz viszont, hogy egyetlen intézetünkben még fizetésért se tudták volna elhelyezni gyermekeiket.

Vidéken, faluhelyen is, mintha kisebb lenne az értelmileg fogyatékos gyermek gondja. Először is ott mindenki ismeri, jó szívvel van iránta, óvják, gondozzák őt; aztán hamarabb akad ott egyszerű foglalkozás, amelynél az ügyefogyottat is fel lehet használni (pl. az állatok őrzésénél, gondozásánál, a földművelésnél, a kertészetnél stb.-nél).

Legsúlyosabb az értelmifogyatékos gyermek gondja városokban, különösen pedig a fővárosban, ahol emeletekre osztott, kalitkászerű lakásokban pereg le az élet. Udvar, kert nincs, ha kimegy, csak az utcára kerülhet a fogyatékos, ahol a báméskodó tömeg mulatságnak, szórakozásnak tekinti; kineveti vagy kigúnyolja, ahol lehet, kihasználja a szerencsétlent.

Csak aki érintkezett velük, tudja, mily lehangoló érzés a szülőnek, ha látja, hogy a normális gyermekek neveléséről milliókat érő, gyönyörű palotákban gondoskodott a székesfőváros, de az abnormis (vak, siketnéma, értelmileg fogyatékos) gyermekek onnét ki vannak rekesztve s azok neveléséért az államnál kellett könyörögnie. A vak és a siketnéma gyermekekkel még valahogy könnyebben ment a dolog, az állami intézetek fel tudtak venni minden rászorulat, de az értelmileg fogyatékosok intézeteibe sokszor éven át hiába folyamodtak a szülők, gyermekük nem nyerhetett felvételt. Hisz egy-egy megüresedő helyre sokszor 20—25 folyamodó is akadt. A városházán pedig az volt a jelszó: az értelmileg fogyatékosok neveltetése a törvény értelmében⁷ nem az iskolafentartó dolga.

Dr. *Purébl Győző* tanácsnok érdeme, hogy a székesfőváros polgárainak értelmifogyatékos gyermekei számára is alapított intézeteket. Nem kell ezentúl másfelé kilincselniök, hanem ott, ahol a normális gyermekek sorsát intézik, gondoskodnak az értelmileg fogyatékos gyermekekről is. És nemcsak nevelőintézetet alapított, hanem tudja azt, hogy az értelmi fogyatkozást teljesen eltüntetni nem lehet s az ilyen szerencsétlen az iskolaköteles kor után is támogatásra szorul, *foglalkoztató intézetet* is alapított a számukra. Ez a foglalkoztató intézet talán még a nevelőintézetnél is nagyobb jelentőségű. Ha jól megszervezik, igazi áldás lesz az a szorongatott szegény szülőkre: ez veszi le vállaikról egészen az értelmileg fogya-

⁶ Tanulmányutamon a prágai „Ernestinum“-nak elnevezett intézet értesítőjében sok gazdag magyar nevével találkoztam, akik jelentős adományokkal járultak ennek az intézetnek a fentartásához. (Lásd: *Éltes-Ellenbach Mátyás: A gyengeelméjűek világából*. Budapest, 1903. Toldi kiadása. 101. oldal.)

⁷ L. 1868. évi XXXVIII. t.-c. 2—3. §-át.

tékos gyermek gondját, mert ott élete fogytáig megélhet, munkát, keresetet talál. Magától értetődik, hogy ez a foglalkoztatás nem lehet csak ipari jellegű, hanem azt mezőgazdasággal, kertészettel, állattenyésztéssel is össze kell kötni, sőt az elaggottak vagy munkaképtelenek részére ápoló tagozatot is kell benne felállítani. Mellékesen megjegyzem, hogy pl. a nevelőintézetet is nagyobb kerttel kell ellátni. Am ezeknek a részleteknek a taglalásába ezúttal nem kívánok belefogni. Nem is szükséges. Hiszen minden intézet mintaszerű szervezetet kap. Nem akarom érinteni a kislétszámú osztályok kérdését sem, amelyek szervezetét illetően nézeteink eltérnek ugyan a tanácsnok úrétól (mi t. i. a központosított kisegítő iskolákat, a tanácsnok úr pedig a decentralizált osztályrendszert tartja jónak), de itt is el kell ismerni, hogy ez a decentralizációs rendszer több országban fennáll, Svájcban pl. csak ilyen rendszerű kisegítő osztályok vannak és elfogadható eredményeket érnek el bennük, nemcsak az iskolaköteles korban levőkkel, de a kisegítő iskolákból kiléptettek gondozása terén is. Krónikás tisztünkhöz híven, szíves készséggel jegyezzük fel azt is, hogy a székesfőváros kultúratanácsnoka, nagy elfoglaltsága mellett is, talált alkalmat arra, hogy a decentralizált kislétszámú osztályok tekintetében vallott álláspontját „A kisegítő iskolák gyermekvédő bizottságában“, a központosított kisegítő iskolák hívei előtt, az ellenérvekkel szemben védelmezze s ezáltal is bebizonyítsa, hogy gyakorlati elgondolással, a lehetőségek számbavételével, de mindenesetre szívvel intézi a székesfőváros közoktatásügyét.

A nagyothallók intézetének megalapítása ezekhez hasonló, igazi gyógypedagógiai tett, mely önmagát dicséri; ilyenek a készülő beszédhibás-osztályok is.

Ezekkel — a dr. *Purébl Győző* székesfővárosi kultúratanácsnok nemes lélekre valló, mély pedagógiai érzékkel elgondolt alkotásaival — igen nagy lépést tettünk fővárosunk közoktatásügyének megreformálása felé, mert levettük az abnormisok gondját iskoláink és tanítóink nyakáról. Ezek után könnyű lesz a többi reformokat is megvalósítani.

Meg vagyok győződve, hogy dr. *Purébl Győző* kultúratanácsnok működésétől e tekintetben is sokat várhatunk.

*

A „Magyar Gyógypedagógiá“-nak kettős oka is van dr. *Purébl Győző* tanácsnok úr üdvözlésére. Az egyik ok, — fentebb fejtegettük: a hiányt pótló három székesfővárosi gyógypedagógiai intézet létesítése. A másik ok, mely ünnepre késztet, jelentőségre nézve talán még az elsőnél is nagyobb, — az, hogy a tanácsnok úr működésében a „Magyar Gyógypedagógia“ egyik régi eszméjét látjuk megvalósítva, mely azt mondja, hogy az iskolafentartó legmagasztosabb feladata az intenzív gyermekvédelem: a gyengék, esendők, hibások, fogyatékosok megsegítése. — Enélkül még a legjobb iskola is félmunkát végez.

Erős a hitünk, hogy ez az elv mielőbb általánossá válik és a gyermek szeretete helyrehozza közoktatási törvényünknek azt a rideg elzárkózását, mellyel a szerencsétlen fogyatékos gyermekek

előtt bezárta az iskolák kapuit anélkül, hogy részükre otthonról, művelődési lehetőségről gondoskodott volna.

Végezetül még egyet! Lapunk „Vegyes hírek“ rovatában örvendetes megmozdulásról számolunk be. Vidéki városaink is, mintha rájöttek volna az e téren mutatkozó hiányokra: egymásután kívánnak intézeteket és iskolákat létesíteni értelmileg fogyatékosok számára. Felette örvendetes esemény ez! Sajnálatos csak az, hogy valamennyien az államtól kérnek és várnak támogatást, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól kérnek hozzájárulást. Már pedig innét mostanában — legalább ahogy a helyzet ismerői mondják — sokat nem remélhetünk.

Nem volna-e jobb, ha a városok az állam támogatását egyelőre kikapcsolnák és követnék dr. *Purébl Győző* székesfővárosi kultúr-tanácsnok példáját: saját lábukra állva — esetleg egymással, avagy a székesfőváros tanügyi osztályával karöltve — oldanak meg ezt a kérdést? Úgy tudom, a székesfővárosi intézetekben is van még hely, sőt a helyek számát lehetne talán szaporítani is és készen lenne a megoldás. Az állam támogatása előbb-utóbb úgyis megjönne.

Itt van pl. Nyíregyháza nagyszerű ajánlata: *16 kat. hold föl-det, építési anyagot és fuvart ajánlott meg* az intézet céljaira, a többi költséget az államtól kéri. Mily nagyszabású dolgot lehetne alkotni, hogyha több város (vagy vármegye) átvállalná azt a teendőt, amit Nyíregyháza közönsége az államtól kér s így épülne fel az értelmileg fogyatékosok nyíregyházi intézete, amely befogadná a hozzájáruló városok értelmileg fogyatékosok gyermekeit. Hisz ehhez nem lenne egyébre szükség, mint az érdekelt városok kultúr-tanácsnokainak valami közös megbeszélésére és megegyezésére!

Vajha a székesfőváros nemes kezdeményezése a sorozatos alkotások kezdetét jelentené az egész országban!⁸

Éltes Mátyás.

A fogyatékosok orvosi védelme.*

Írta: DR. RANSCHBURG PÁL egyetemi tanár, főorvos,
m. kir. egészségügyi főtanácsos.

I. A mult. Az orvos mint gyógypedagógus.

Az orvos legsajátabb feladata a fogyatékosok védelmében, azok megelőzésén túl a fogyatékosok helyes felismerése és oktani, ahol pedig ez nem lehetséges, legalább is tüneti gyógykezelése lesz. Igaz ugyan, hogy az érzéki, értelmi és erkölcsi fogyatékosok esetei-

⁸ Az európai városok mai egészségügyi kultúrális, gazdasági stb. viszonyait véve alapul megállapították, hogy az iskolaköteles korban levő gyermekek 1-5-3%-a testileg vagy szellemileg (erkölcsileg) *fogyatékos* lesz. Ez utóbbiak 70-75%-a megmenthető a „kisegítő iskolák“ útján is, míg 25-30%-uk intézeti nevelésre szorul.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. Országos Értekezletén (1926. június 6-án) tartott megnyitó előadás.

nek igen jelentékeny részében oly *befejezett* hiányosságokkal vagy károsodásokkal állunk szemben, melyek ellensúlyozására és pótlására pusztán a helyes irányú *módszeres gyakorlás* áll rendelkezésre. A fogyatékosok nagyobb részénél tehát a helyzet orvoslása a gyermek gyógypedagógiai nevelésére és oktatására kell hogy szorítkozzék, ami pedig nem lehet sajátképeni orvosi feladat. Mégis tévedés volna azt hinni, hogy a fogyatékosok védelmének ebben a végeredményben pszichológiai részében, annak gyakorlásában és tudományos módszerré fejlesztésében orvosoknak részük nem lett volna. A multban egészen napjainkig nemesak hogy akadtak orvosok, akik a fogyatékosok nevelésének súlyos feladatát legalább is egyes kivételesen nehéz esetekben maguk végezték, hanem szinte *mindenütt, ahol a fogyatékosok gyógyító pedagógiájában új meszyéket látunk megnyílni, a gyógypedagógia megszületésétől a mai napig orvosok is szerepelnek az útkeresők és úttörők között.* Ezen állításom igazolására példákat óhajtok felsorolni a gyógypedagógia többféle területéről.

1. *A gyengeelméjűek képzése:* Gyengeelméjűeket a Bicêtreben, e nagy francia orvosi ápodában és elmeegógyintézetben már 1656-tól fogva ápoltak és foglalkoztattak. *G. M. A. Ferrus* dr. orvos a Bicêtre-hez kapcsolva — csaknem egyidejűleg a pedagógus *Guggenmoos* Salzburuban 1816-ban létesített legelső ily nevelőintézetével — 1828-ban már iskolát rendezett be gyengeelméjűek oktatására, amit *J. P. Falret* dr. 1831-ben a Salpêtriére-en utánzott. Majd 1834-ben *F. Voisin* dr. állított fel ily intézetet. A gyengeelméjűek sajátképeni gyógypedagógiai orvoslása azonban már korábban vette kezdetét és a szintén francia *J. M. C. Itard* dr.-tól (1775—1838) ered. Az „avevroni vad“ neve alatt ismert, kétségtelenül hülye és anyja által kitett, az erdőkben magára hagyottan, állatiasan felnőtt fiúnak nevelésére, mely fiúban ő a primitív embert vélte tanulmányozhatni, csaknem hat évet szentelt életéből. Az érzékek fejlesztésével igyekezett az elvadult hülyénél fokozatosan, előbb az egyszerűbb fogalmakat, majd a magasabb elmeéletet is megteremteni, ami természetszerűleg minden zsenialitása és önfeláldozó fáradozása ellenére is csak legszerűvebb határokon belül sikerült *Itard*nak, ki erősen *Pinel*nek, a hírneves francia elmeorvos tanárnak, befolyása alatt állott. *Itard* tanítványa, *Ed. Séguin* dr., a mult század harmincas és negyvenes éveiben megjelent munkáiban továbbfejlesztette mestere tanításait és nevezetesen az izomrendszer gyakorlásán át igyekezett az érzékek és a magasabb idegrendszer fejlesztésével eljutni a kèpzetek és legfelső fokon az erkölcsi fogalmak megalkotásáig. *Séguin* eredetileg mint tanító került *Itard* dr. mellé a siketnéma-intézetbe, kinek orvosi vizsgálataiban segédkezett s végül teliesen a fizioiógiai gondolkodás alapjaira támaszkodva, a hülyék képzését kezdte *Itard* nyomán, de tisztára élettani elvek alapján új tanná kifejlesztetni. Csak érett korában szerzette meg az orvosi oklevelet. Bár már *Itard* munkái (1801, 1807) valósággal kincseshányvai a gyengeelméjűek nevelés-tani módszertanának, mégis legfőképp *Ed. Séguin* dr. (1812—1880) munkája: „A hülyék és egyéb késedelmes fejlődésű gyermekek erkölcsi kezelése, egészségtana és nevelése“ (1846), valamint az ezt megelőző francia- és ezt követő angolnyelvű írásai tekinthetők az

orvosló pedagógia legelső és mindmáig változatlanul legértékesebb talpköveinek.¹

Itard és *Séguin* orvosok nyomdokaiból indult ki végül a jelen század elején az olasz *Maria Montessori* dr. orvosnő neveléstani rendszere is. *Montessori* a gyermek önszántú cselekvési készségeit igyekszik az érzékek és az értelem egyszerűbb és legbonyolultabb működéseinek kiképzéséhez felhasználni, mely törekvésében — bár tán túlzottan optimista s túlságosan általánosít — kétségtelenül igen nagy és értékes valóság rejlik. Nevezetesen a kinesthesia fejlesztésén alapuló írva-olvasás tanítási módszere terjedt el széles körökben, de „Öntevékeny nevelés a kora gyermekkorban“² című munkájának számtalan részlete örökké értékes és úgy a normálisok, mint a fogyatékosok nevelésében nagy eredménnyel hasznosítható gondolatot és útmutatást foglal magában.

Nagy szerepe jutott a normális s a gyengeelméjű gyermek nevelésének módszertanában a belga *Decroly* dr. orvos nevelési és oktatási módszereinek is.

2. *A siketnémák képzése*: A siketnémák nevelése és oktatása terén sem maradtak tétlenek az orvosok. A *siketnémák hangos beszédre való oktatása* felé az első lépéseket orvos tette, *Amman* dr. (1692—1724), majd később ugyanaz az *Itard* dr., aki a gyengeelméjűek módszeres neveléstani orvoslásának első alapjait lerakta. *Amman* dr. a siketnémáknak oktatásával is személyesen foglalkozott s ezúton jött arra az eszmére, hogy őket hangos beszédre oktassa, mely eszméjét tudományos módszerré fejlesztvén, azt *Surdus loquens* stb. (A beszélő néma) c. munkájában részletesen ki is fejtette (1692).² *Itard* dr. a *Sicard* abbé vezetése alatt álló siketnéma-intézetnek is orvosa volt. Midőn az aveyroni vad nevelését mérsékelt gyakorlati sikerrel, de igen jelentős tapasztalatokkal gazdagodva befejezte, 30 éves volt. Ekkor gyakorlóorvossá lett, de a siketnéma-intézetnél is tovább működött. 35 éves korában végezte első hallásnevelő és hallásjavító kísérleteit hallásmaradványos siketnémákon, mely kísérleteit 30 éven át folytatta. 1821-ben adta ki munkáját a siketnémák hallószervének és hallásának neveléséről, melyben a jelbeszéd helyébe ott, ahol hallási maradványok kimutathatók, a beszéd szájról való leolvasásának s az utánzó beszédnek gyakorlását ajánlotta.

3. *A beszédhibások képzése*: A hibásbeszédűek gyakorlásos orvoslásának alapköveit szintén orvosok — *Amman* (1692), *Itard* (l. f.) — rakták le. A beszédhibák újkori sajtóképeni gyakorlásos orvoslása terén elegendő, ha *Gutzmann*, *Liebmann*, *Sarbo Artúr* és *Fröschels* nevét említem fel.

¹ *Séguin* munkája németül dr. Krenberger fordításában megjelent Wien, 1912. — Ugyancsak megjelent német fordításban *Montessori* munkája is „Selbsttätige Erziehung im frühen Kindesalter“ címen dr. O. Knapp fordításában, Stuttgartban.

² E munka későbbi (Amsterdam, 1700) kiadásában latinul következő címmel jelent meg: *Ertekezés, melyben nemesak az emberi hang s a beszélő tudás művészete vezetettnek le eredeteikből, hanem annak a módja is megadatik, miként képesek kora gyermekkoruktól fogva siketek és némák a beszédet elsajátítani s miként tudják hibás beszédűek hibáikat megjavítani. Ez a munka magyarul is megjelent s lapunk kiadóhivatalában 1 P-ért kapható.*

4. *A vakok képzése:* E téren az orvosok pedagógiai munkássága csekélyebb. Mégis elismerten nagy érdemek fűződnek, nevezetesen az érettebb korban megvakultak gyógypedagógiája terén, a szintén felnőtt korban megvakult *Javal* francia orvos nevéhez.

Ezen kis történelmi áttekintésből kitűnt az is, hogy a különféle fogyatékosok oktatás- és neveléstanának először Magyarországon megtervezett és élő valósággá vált egységesítése, a gyógypedagógusnak az érzéki és értelmi fogyatékosok minden ágában való kiképzése, nem mesterségesen erőszakolt, az élet igényeivel ellenkező idea, hanem a gyógypedagógiát működésükkel megteremtő első lángelmék törekvéseiben már több mint 200 év előtt megnyilatkozott törekvés. Ne felejtjük el egyébként, hogy az, aki a gyógypedagógia különböző ágainak összetartozó voltát teljesen tudatosan mint legelső felismerte, s a gyógypedagógia szónak igazi, teljes értelmét mint első megadta, de egyúttal a gyógypedagógia gyakorlására képesítő kiképzést is ily szélesebb alapon egységesítve magasabbra emelte, aki úgy a normális, mint a fogyatékos iskolásgyermekek test- és elmetani tanulmányozását mint első egész pályáján át hatékony pártolásával, kultuszminiszteri segédtitkár korától államtitkárként történő, sajna, túlkorai elhalálzáig hatékonyan elősegítette, s aki az első gyógypedagógiai pszichológiai laboratórium megalkotását és fenntartását lehetővé tette, dr. *Náray-Szabó Sándor*, szintén orvos, és pedig magyar orvos volt.

II. A jelen és a jövő. A fogyatékosok sajátképeni orvosi védelme.

Az, hogy ma a gyógypedagógiának neveléstani és oktatástani része egyre inkább — és nézetem szerint jogosan és helyesen — az erre kiképzett gyógypedagógus kezébe megy át, természetszerű folyamánya a fejlődésnek. Az orvosi tudomány minden téren és újabban a fogyatékosok terén is bekövetkezett rohamos fejlődésével együtt jár, hogy maga az orvos — egészen kivételes egyéniségektől és egészen kivételes esetektől eltekintve — az orvoslásnak ezt a részét, a legtöbb területen már ma is, a jövőben pedig még teljesebben a nemcsak neveléstanilag, de természettudományilag is megfelelően kiképzett gyógypedagógusra fogja bízni. Másrészt viszont a gyógypedagógiai alanyok szellemi fejleszthetőségének egyre világosabban kialakuló függősége helyes orvosi (gyógyszeres, műtéti, fizikai) befolyásolástól a gyógypedagógust is egyre inkább fogja arra a helyes belátásra készíteni, hogy a fogyatékos érzékű, értelmű és erkölcsű gyermeket ne nézze részben megszokásból, részben hiányos kiképzésből eredően olyan tisztán neveléstani objektumnak, melynél az orvosi szem és az orvosi kéz legfeljebb csak eltűrhető, mellékes vagy járulékos tényezők, s melynél kizárólag a nevelés az, mely valóban a helyzetben orvosló változást előidézhet.

Az orvos általában ma már ne törje magát sajátképeni gyógypedagógiai babérokért. A gyógypedagógus pedig elégedjék meg az ő, amúgyis nagyszerű — és mennél komolyabban fogja fel, annál nehezebb és felelősségteljesebb — feladatkörével és ne igyekezzék

növendékeinek hormonos vagy egyéb gyógykezelésre vonatkozó orvosi tanácsokat adni, mely feladat a legtapasztaltabb és folyton ezekkel foglalkozó orvosra is minden egyes esetben aránytalanul nagyobb és sokkalta nehezebb, semmint az a nem-szakavatottnak látszhatnék.

Az orvosra nézve a fogyatékosokkal szemben a cél az kell hogy legyen, hogy 1. egyetlen fogyatékoság esete ne támadjon, mely elkerülhető lett volna; 2. hogy a meglévő fogyatékoságok oly mértékben orvosoltassanak, amily mértékben az legkedvezőbb esetben csak lehetséges. Ezen feladatainak megvalósításában azonban az orvos többféle akadályba ütközik.

Maga a mai idők orvosa általában a fogyatékoságoknak csak csekély hányadával áll szemben oly vértetetlen, ahogy a kutatás mai nívója értelmében már állhatna.

A *gyakorlóorvos* egyetemi és kórházi kiképztetése közben többnyire nem ismerkedik meg a fogyatékoságok gyermekkori, gyógypedagógiailag fontos kóralakjaival, főleg a könnyebbfokú értelmi és erkölcsi defektusok különböző formáival. Ebből kifolyólag az orvos magának diplomájának erejénél fogva még éppen nem mindig ismeri ki magát az iskoláskorú gyermekek és a serdülők értelmi és erkölcsi fogyatékoságaiban, s legkiválóbb egyéb képzettsége ellenére is éppen ezen a téren előfordulhat, hogy kevesebb a tudása és a tapasztalata, mint a gyakorlott pedagógusé. A fülészet sem lévén kötelező tárgy, megeshetik, hogy diplomás orvos kiképztetése során egyetlen szót sem hallott a siketnémákról, még kevésbé azok védelméről és a velük szemben való elbánásról. Nem sokkal különben áll a dolog a gyermekkori beszédhibák tanával is. Ezekben a hiányosságokon segíteni lehet és segíteni kell, még pedig az első gyógypedagógiai kongresszuson általam ajánlott módon.³

Elsősorban az e téren is — ha másképen nem, úgy továbbképző tanfolyamokon kiképzett — *gyakorló* (házi) *orvosok*, ezután pedig a fogyatékoságok tanában kiképztetésük folyamán különösen alapos módon tájékoztatandó *iskolaorvosok* volnának hivatottak a fogyatékoságoknak mint olyanoknak idején való felismerésére. A *szakorvosok feladata* a már felismert bántalom végleges megállapítása, fajtájának, fokának és a választandó *orvosi gyógyeljárásoknak* az esethez mért szabatosabb meghatározása, s időszakos ellenőrzése, úgyszintén gyógypedagógiai intézmények mellett a növendék képezhetőségi fokának, s a *pedagógiai eshetőségeknek* elmetani elbírálása kellene, hogy legyen. Ez a feladat éppen nem oly könnyű, mint aminőnek hitték és némelyek ma is hiszik, nevezetesen nem az értelmi fogyatkozások terén. Ezeket legtöbbször csak az iskoláskorban veszik észre abból a körülményből, hogy a gyermek nem tud átjutni az alsó osztályokból a felsőbbe és az iskolázhatóság támasztóoszlopait alkotó működések, az *olvasás, írás és számolás* terén mutatkozó leküzdhetetlen nehézségei folytán már az első osztályban fennakad és esetleg ülve marad.

Ennek az *iskolai fennakadásnak* azonban nagyon is sokféle

³ V. ö. *Ranschburg*: Az érzéki, értelmi és erkölcsi fogyatékoságok megelőzése az orvostudomány és a gyógypedagógia szempontjából. (Gyógypedagógiai Könyvtár 1. füz. Budapest, 1924, 26—27. l.)

okai lehetnek, melyekkel szemben az orvosi védelem lényegesen eltérő.

Az iskolai haladás súlyos zavarait ugyanis okozhatják:

1. *Otthoni zavaró tényezők*, melyek folytán az egyébként ép gyermek is kellő táplálkozás, nyugodt alvás, kellő felügyelet, nyugodt foglalatосkodás lehetőségének hiányában stb. iskolába jutva, nincs figyelőképes állapotban, otthon pedig nem végezheti sikeresen feladatait. A védelem e téren inkább állami és társadalmi, mint orvosi.

2. *Érzékszervi fogyatékoságok és egyéb alkati figyelemzavaró tényezők*. Ide tartoznak a látás, a hallás néha nem feltűnő, de meglévő zavarai, melyek folytán a gyermek nehezebben fog fel és könnyebben is fárad. A hallási zavarok egy részét az *orrgaratüri növedékek* idézik elő, mely növedékek ezenfelül a figyelmet önmagukban is lefokozzák, de a gyermeket gyakran nyugtalanná is teszik, s néha valósággal hülyeségre emlékeztető testi és szellemi állapotot okoznak. Világos, hogy valóban gyönggetehetségű vagy psychopathiás gyermeknél úgy az érzékszervi hibásságok, mint az orrgaratüri zavarok a meglévő értelmi gyengeségből eredő nagy nehézségeket még lényegesen fokozzák. Az orvosi védelem az érzékszervi fogyatkozások felismerésében s megfelelő ellensúlyozásában, a zavarokat okozó vagy súlyosbító növedékek eltávolításában stb. áll. Az orvos e feladatra csak az esetben képes, ha a figyelmetlenségük által feltűnő s a szellemileg elmaradó gyermekek elibe kerülnek, vagy ha mint iskolaorvosnak módjában áll az összes gyermekeket felülvizsgálni.

3. *Testi betegségel* nyomán bekövetkező (fertőzőbetegségek, vérszegénység, angolkór, skrofulózis stb.), *avagy* ilyenek nélkül is örökletes (családi), *késedelmes fejlődés alapján* mutatkozó, de csak a fejlődés tempójára vonatkozó *szellemi* (esetleg testi és szellemi) *elmaradottság*. Ez az állapot, bár mindig megvan a valódi kóros gyönggetehetségűségnél is, önmagában még egyáltalában nem jelent igazi gyönggetehetségűséget. Az ily szellemileg csak visszamaradt gyermek késését rendszerint még az elemi iskola folyamán behozza. Kellő eljárásokkal az ily értelmi elmaradások legtöbbször idején megkülönböztethetők a kóros gyönggetehetségűségtől s adott esetben az orvosi védelem az ilyeneknek a kóros gyönggetehetségűségtől való megkülönböztetésében, másrészt az ily testi eredetű gyengeségek lehetőleges ellensúlyozásában áll, mely téren az esetek nagyrésztében igen szép eredmény érhető el.

4. *Az alkati* — többnyire örökletes alapon fejlődő — *szellemi korlátoltság*, melynek foka természetszerűleg igen különböző lehet, szintén gyakran jár együtt késedelmes fejlődéssel, egyébként pedig, ahogy arra vizsgálataim alapján ismételten rámutattam, *egyáltalán nem azonos a gyönggetehetségűséggel, mellyel az első-iskolaévekben gyakran összetévesztik*. Nem egyéb, mint igen nagy számban található, semmiképen nem beteges, de az átlagosnál szűkebb határoltsága úgy az általános intelligenciának, valamint a gondolkodóképeségre támaszkodó ismeretek könnyű elsajátíthatóságának. A korlátolt gyermek iskoláztatása elején rendszerint az olvasás, az önálló

írás és a számolás terén bizonyos nehézségekbe ütközik,⁴ valamint a legtöbb tantárgy elsajátítása terén, nevezetesen ott, ahol önálló ítézésre és következtetésre van szükség, hosszabb-rövidebb ideig fennakad. Végeredményben azonban, az otthon és a pedagógus sarkalására, esetleg azonban a verseny által felkeltett hiúságból is, ezeket az akadályokat előbb vagy utóbb szorgalommal, vagyis nagyobb munkabefektetéssel legyőzi, s nem egyszer a legjobb tanulók közé is képes felküzdeni magát. Az ily korlátoltabb gyermekekkel szemben az orvosi védelem szintén a kóros gyengetehetőségüktől való elhatárolásban, másrészt az ily gyermeknek nem neki való feladatokról, pályáktól, hibás ambícióból eredő túlterheléstől való megóvásában állhat.

5. *A neuropathiás és psychopathiás, valamint psychastheniás gyermekek között ugyanúgy akadnak közepesek, mint elmaradottak, de viszont akadnak kiválóak is. Legtöbbjükre, még a legtalentumosabbakra is, rendszerint jellemző képességeiknek feltűnően egyenetlen fejlettsége. Széchenyi István gróf, Herbert Spencer a nagy angol filozófus is ilyen neuropathiás gyermek volt, sőt nyilvánvalóan Edison is, kit édesapja hosszú időn át gyengeelméjűnek tartott gyermekkorában.*

Súlyosabban ideges gyermekek külön (támogató) osztályokba, külön iskolákba, megfelelő intézetekbe vagy magánoktatásra valók.

Az epilepsziás gyermekek állapota mai orvosi eljárásainkkal az esetek igen nagy részében orvosilag annyira befolyásolható, hogy nyilvános iskolába is eljárhatnak.

Nagy nehézséget okozhat a gyakran visszaeső *vitustáncos* (choreás) gyermekek, a *tikkés rángatódózók* és *arcfintorgatók* és a *hisztériás gyermekek* kérdése. Úgy maguk az ily gyermekek, mint ép iskolatársaik orvosi védelme azonban minden esetben egyéni megítélést kíván meg, s nem engedi meg általános érvényességű tételek felállítását. Ugyanez áll a súlyosabban *dadogó* gyermekekre is.

6. *A kórosan gyengetehetségű gyermekek orvosi védelme.*

Amíg a csak késedelmes fejlődésű gyermekeket, valamint a korlátoltakat minden jól képzett pedagógus, aki tisztában van a képességeknek nemcsak a szorgalomtól, hanem az alkattól is függő voltával, eredményesen tudja oktatni, addig *a kórosan gyengetehetségű gyermekek kizárólag külön iskolákban, külön módszerekkel, avagy külön egyéni oktatásban képesek csak az elemi iskolai oktatás céljait megközelíteni, esetleg elérni.* Nékik az életben való boldoguláshoz elengedhetetlenül szükséges legegyszerűbb olvasási, írási és számolási ismeretek, valamint egyéb nélkülözhetetlen tudásbeli elemek megszerzése legkedvezőbb esetben két-három évvel, legtöbbször azonban 4—6—8 évvel több időbe kerül, mint a normális elmeszervvel rendelkező gyermeknek. Minthogy azonban ilyen nagy idő alatt és a gyógypedagógus részéről történő igen nagy munkabefektetéssel mégis az esetek túlnyomó részében eljutnak oda, hogy szerényebb pályákon *önmagukat fenntartani képe-*

⁴ *Ranschburg:* A kóros értelmi gyengetehetségűség elhatárolása a fizioiógias korlátoltságtól, Orvosi Hetilap, 1908. (Az emberi elme, 1923, II. köt., 250. l.)

sek, sem családjuknak, sem a társadalomnak alamizsnáira nem szorulnak, másrészt pedig aránylag csekély hányadban válnak antiszociálisokká, ezzel külön oktatásuk jogosultsága, valamint szükségessége is teljességgel bizonyítva van.

A helyesen tájékozott, jól kiképzett orvos feladata, nevezetesen már az általános gyakorlatot folytató háziorvosé, úgyszintén a gyermekorvosé, az ily gyermekeket már kiskorukban felismerni, kellő elbánásban részesíteni, s a normális iskola nékik nem való feladataitól kezdettől fogva megkímélni. Az iskolaorvosok feladata az ily gyermekeket, kikre figyelmüket természetszerűleg a tanítónak kell legelsősorban reáterelni, mint kórosan gyengetehetsé-
güeket felismerni, s szakorvosi fórum elé állítani, illetőleg külön iskolába, kiségitő iskolába áttenni.

Nem minden gyermek, aki ismételtelen elbukik az elemi alsó osztályokban, valóban kórosan gyengetehetségű, de nem is minden gyengetehetségű gyermek bukik el ismételtelen az elemi iskolában. Nem egy gyengetehetségű a pedagógus elnézése, az otthon presziója révén eljut a felsőbb osztályokba, sőt középiskolába is felcsúszik. Az ilyen gyermek elméje nem az iskolai szellemi túlterhelés, hanem a nem nekivaló iskola erőszakolásából eredő túlterhelés alatt romlik meg, s roskad is össze.

A valóban kórosan gyengetehetségűek valók csak kiségitő iskolákba, s a kiségitő iskolába sajátképen csakis az ilyen gyermekek valók. Igen nagy hiba, ha az ily iskolákat pusztán iskolai visszamaradásuk alapján gyengetehetségűeknek jelzett, fejlődésükben csak angolkór, fertőző betegségek, vérszegénység, családi örökléses lassúbb fejlődés folytán késedelmes gyermekekkel töltik be. Kizárólag a Binet-Simon-féle intelligenciavizsgálat alapján nem dönthető el az iskolás elmaradottság kóros természete. Mindig az ú. n. előzményi adatok orvosi szempontból való mérlegelése is kell, hogy szerepeljen, valamint magának a gyermeknek neuro- és pszichológiai vizsgálata is. Psycho- vagy neuropathiás hajlamú gyermekek a Binet-Simon-féle vizsgálatnál affektív gátlásaik alapján könnyen mutatkoznak tévesen több évvel is elmaradottnak. Az ilyenek túlnyomó része nem való a mai kiségitőiskolákba. De a Binet-Simon-féle vizsgálatnak pl. bizottságok által való tömeges megejtése is nagyon kétesértékű fegyver, s könnyen hibák csúsznak bele az intelligenciás kor becslésébe.

Ma, amikor arról van szó, hogy a gyengetehetségűek számon-tartassanak, hivatalból anyakönyveztetessenek, az ily téves diagnózis társadalmi, vagyoni, családalapítási, katonai, büntetőjogi szempontokból későbbi években az egyén, a család, de a köz érdekét is sértő következményekkel járhat.

A kiségitőiskolákba sem lusta, sem otthonuk által iskolai érvényesülésükben meggátolt, sem pusztán testileg gyenge, szellemileg csak elkésve, de minőségileg helyesen fejlődő, sem neuro- vagy psychopathiás gyermekek, ha értelmük lényegileg ép, nem valók.

Az ilyenek legfeljebb a normális iskolák külön osztályaiba, avagy psychopathiások részére szervezett külön iskolákba vagy intézetekbe, esetleg gyógypedagógusokhoz házinevelésbe valók, legnagyobb részük a normális iskolákban is behozza késését, s utóbb igen jól boldogul. Az ilyeneknek a kiségitőiskolákba való helye-

zése vezet arra a sokhelyütt még ma is egyre felbukkanó sajnálatos tévhitre, hogy a gyengetehetségű gyermek végeredményben normális pedagógiára szorul, s a kiségitőiskolák feleslegesek, s nem is a gyógypedagógiához tartoznak.

Éppen megfordítva áll a dolog. A gyógypedagógia fogalmát éppen e gyengeelméjűség legenyhébb fokában szenvedő debilisek v. gyengetehetségűek oktatás- és neveléstana részére alkották meg, s külföldön túlnyomóan ma is csak ezek oktatását értik gyógypedagógián. De — ettől függetlenül is — a gyengetehetségűség éppen mint a gyengeelméjűség legenyhébb foka, akár öröklött, akár szerzett, akár vegyes eredetű, *mindig* alkati abnormitás, vagy betegség-maradvány, mely elsősorban orvosi elbírálás s az esetek tekintélyes részében orvosi gyógykezelés alá tartozik.

Bizonyosra vehető, hogy a valóban gyengetehetségűek jelentékeny része, ha idejekorán felismertetnék, s idejekorán, vagyis már az iskolaköteles kor elérése előtt megfelelő orvosi kezelés alá kerülne, pedagógiailag is könnyebben és jobban volna befolyásolható. A gyógypedagógiai oktatásnak tehát egvűtt kell járnia szakorvosi kezeléssel, a gyermekek szakorvosi, testtani s elmetani időszakos átvizsgálásával, s ott ahol az eredményt ígér, gyógykezeléssel is. Miként éppen az előadó vezetése alatt állott laboratóriumban, részben a gróf Apponyi-poliklinikának előadó vezetése alatt álló idegosztályán végzett vizsgálatok mutatták, az orr-, gégészeti-, szemészeti, testegyenészeti kezelés, az esetleges specifikus luesellenes, az erősítő, főképen pedig a fejlesztő kezelés — a hiányosan képzett hormonok megfelelő úton való pótlása — az esetek kisebb-nagyobb részében jelentékenyen, egyes esetekben döntően hozzájárulhat a szellemi fejlődés erélyes megindításához, s a gyógypedagógiai oktatás és nevelés eredményesebbé tételéhez.⁵ Újabban egyre nagyobb figyelmet kezdenek szentelni a fogyatékos elméjük orvosi gyógykezelésének s teljesen újszerű gyógymódok vannak keletkezőben. Bár ezek még éppenséggel nem állták ki a tudományos ellenőrzés tűzpróbáját, mégis várható, hogy amennyiben az orvosoknak meg fognak adatni a kellő tér s a kellő eszközök az ily állapotokkal való foglalkozásra, a ma még befolyásolhatatlanoknak tetsző esetek nem csekély hányada lesz orvosilag kisebb, de nagyobb mértékben is megjavítható s a gyógypedagógus munkája az esetek nagy részében kevésbé lesz terhes s nagyobb sikerekre fog vezetni. Igaz, hogy csak egyes esetekben, de már az eddigi gyó-

⁵ L. Ranschburg: A szórványos kretinizmus kór- és gyógytana, Budapest, 1904. — A gyermeki elme, 2. kiad., 1908. — Die Leseschwäche und Rechenschwäche stb., Berlin, 1916. — Über zwei Fälle hypophysärer Dystrophie stb. Deutsch. med. Wochenschr., 1921. — A fiatalkori züllöttség lélektanának, kórtanának és gyógyped. alapjai, Budapest, 1904. — Die Lese- und Schreibstörungen des Kindesalters, Halle a. S., 1927. — *Rejtő*: Normális és gyengetehets. gyermekek fül- és orrvizsgálata, Budapesti Orv. Ujság, 1909. — Adatok a hallószerv lueses megbetegedéseire, Orv. Hetilap, 1923. — *Kaufmann Irén*: Gyengeelméjűség és lues, Bőrgyógyászati, Urológiai és Venerológiai Szemle, 1923. — *Krausz Sára*: A családi luesről, Gyógyászat, 1923. — *Szondi Lipót*: Schwachsinn und innere Sekretion, Budapest, 1923. — A fogyatékos értelem, Budapest, 1925. — A növes zavarai és a belsősekretio, Budapest, 1926.

gyítási eljárásokkal is meglepően nagy, sőt teljes gyógyulással hártos sikert érünk el ma is.

A *kisegítőiskolák* a legszebb, leghálásabb területei a pedagógus és az orvos együttműködésének. Ily iskolák *mellé* azonban, ahol csak rendelkezésre áll, megfelelően képzett *szakorvos* állítandó. Ily szakorvosokként általános orvosi szempontból jól képzett, lehetőleg gyermekorvosilag is tájékozott, mindenestre azonban a gyermekkor ideges elmehibássaibaiban, fogyatékoassaibaiban, azok test- és elmetani vizsgálatában és kezelésében *speciálisan kiképzett ideg- elmeorvosok alkalmaztassanak.*

A *kisegítőiskolák vezetése* manapság nem lehet sajátképeni orvosi feladat. Ez csak olyan internátusok, intézetek részére lehet kívánatos, melyekben a gyengeelméjűség fokánál fogva nem a sajátképeni oktatás és nevelés a legelsőrendű feladat. *De a kisegítő iskolában is, a tanulókkal való minél behatóbb szakorvosi foglalkozás, a fogyatékos gyermekek védelmének egyik legfontosabb és semmi esetre nem nélkülözhető eszköze.* Nagyobb városi centrumok ily iskoláiban a kisegítőiskola szakorvosa, aki egyúttal lehetőleg a gyógypedagógiai, ill. orvos-pszichológiai elme-fogyatékoassaigtani laboratórium vezetője is legyen, *a testtani és elmetani klinikai kutatás és gyógykezelés összes eszközeivel volna felszerelendő.* Ma már a diagnosztikai kérdések tisztázásához pszichológiai, neurologiai, s érzékszervi, orr-gégészeti, valamint általános testtani vizsgálaton kívül minden esetben szükség van szerológiai (vér- és gerincagyfolyadék) és röntgenológiai vizsgálatra, nemkülönben e belsősecretiós mirigyek vizsgálata céljából lehetőleg anyagforgalom- és Abderhalden-féle vizsgálatra is.⁶ Természetes, hogy ilyen orvosi állásokba, csakis igazán erre a feladatra termett és magukat ezen feladatuknak szentelő, de éppen ezért megfelelően javadal-mazandó szakorvosok valók. Annál inkább áll ez az *internátusos kisegítőiskolákra*, melyek növendékanyaga a gyógykezelésre könnyebben kötelezhető, kezelésük, s annak eredményes volta gondosabban ellenőrizhető, amelyekben az otthon nem rontja le szegénységével, gondatlanságával és tudatlanságával azt, amit az iskola és az orvos együttesen épít.

7. A *súlyosan gyengeelméjűek és hülyék* főleg intézetekben ápolandók, gondozandók, és foglalkoztatandók. De az ilyenek orvosi védelme sem állhat meg e ponton, hanem állapotuk tanulmányozása mellett minden lehető megkísérlendő annak *orvosi megjavítására* is. Hallom szinte a kérdést, minek az? Miért ilyesmire időt, erőt, pénzt pazarolni, a normálisak elől elvonni? Minden humanizmustól teljesen el is tekintve, ilyesmit csak a rövidlátás kérdezhet, mely azt hiszi, hogy a természetben vannak egymástól független, elszigetelt jelenségek is. Orvosi kérdések kutatásánál sohasem lehet előre megmondani, melyik az a lépés, melynek megtétele egész raját nyitja meg az új lehetőségeknek, nemcsak a kérdéses téren, de azzal eddig egyáltalán összefüggőnek nem látszó egyéb, égető fontosságú orvostani, gyógytani kérdések területén is. De nem szabad magunkat a *kórtani és gyógytani kutatástól* és kísérletezéstől

⁶ A testi fogyatékoassaok okai és megelőzése. Gyógypedagógiai Könyvtár I., Budapest, 1924, 27. l.

visszatartatni ottan sem, ahol az értelmi fogyatékoság nyilvánvalóan öröklötten alkati természetű. Bizonyos mértékben az alkatot is tudjuk fizikailag, vegyileg, gyakorlásilag, pótlásilag módosítani, másrészt az alkatot nem egyetlen ősnek, hanem számlálhatatlan nemzedékbeli ősöknek legkülönbözőbb lehetőségeit rejtő tömeceit viseli magában. Hátha éppen az öröklésileg megszabott fogyatékoságok esetei, melyeknek bonc- és szövettanát és bennük az öröklött betegségek lényegét Schaffer Károly dr. orvosprofesszor hazánk fiának legújabb klasszikus munkája⁷ tisztázza, fognak elvezetni az általam itt érintett problémának a megközelítéséhez, sőt megoldásához. Hátha éppen itt, ezen a ma örökléstani determináltsága folytán hozzáférhetetlennek tetsző ponton rejlik a bölcsék köve, mellyel mozgósítani tudjuk az öröklés anyag tömeceiben, parányaiban, elektronjaiban észrevétlenül lappangó, de bennük foglalt jobb lehetőségeket, szemben az egyéni uralkodó, annak érzéki, értelmi vagy erkölcsi fogyatékoságát feltételező s végleg megszabni látszó, aktív erővel. Nemcsak a kétségtelenül meglévő passzívakat kell keresnünk és megállapítanunk a fogyatékos gyermekben, de a tán minden esetben jelenlévő, bár önmaguktól érvényesülésre nem képes, segítségünkre váró, bármily kicsiny aktívakat is.

A rendőri gyermekbíróságról.*

Írta: GEGUSS DÁNIEL,

rendőrfőtanácsos, a rendőri gyermekbíróság vezetője.

A magyar gyermekvédelem forrását a Széll Kálmán-féle két törvény, az 1901 : VIII. és XXI. t.-cikk képezi. Addig kifejezett, vagyis tételes védelme sem az elhagyott, sem a züllés veszélyének kitett vagy bűnbeesett fiatalokéknak nem volt. Széll Kálmán volt az, aki tételes intézménnyé teszi a magyar gyermekvédelmet, amikor törvényben kimondja, hogy Magyarországon minden elhagyott gyermeknek joga van arra, hogy az állam eltartsa és felnevelje, hogy vele szemben áll az állam kötelessége. Felállítja a gyermekmenhelyeket, s az elhagyott, árva gyermekek mellé az elvesztett szülők helyett oda áll az állam, hogy megmentse őket a jövőnek. A megelőzés felsőes gondolata érvényesül itt, mert enélkül ezek valószínűleg elvesztek volna az országra nézve.

Gróf Andrássy Gyula pedig gondoskodott a züllésnek indult fiatalokokról, kötelezte a menhelyeket, hogy a züllésnek indult fiatalokéknak is adjanak védelmet és hajlékot. Ott is marad ez a külön csoport a maga szomorú alakjaival egészen addig, amíg meg nem jönnek az igazságügyi gyermekvédelmi intézkedések, az 1910. évben életbelépett 1908 : XXXVI. t.-cikkkel, a Büntető novellával.

⁷ K. Schaffer: Über d. morphologische Wesen u. d. Histopathologie d. hereditär-systematischen Nervenkrankheiten, Berlin, 1926.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. orsz. értekezletén (1926 június 7-én) tartott előadás kivonata. Részletesen közölte a „Gyermekvédelem lapja” az 1926. évi évfolyamában.

Így kapcsolódott bele a gyermekvédelembe a rendőrség, működésének minden terén. A bűnbeesett fiatalokúakra különleges elbánást rendel el (felnőttektől külön tartandó, ügyeik soronkívül intézendők, pártfogók lépnek működésbe stb.) és felállítja 1908. évben a dunai kapitányság mellett a rendőri gyermekbírószéket. Voltaképen nem más ez, mint a dunai kapitányság kihágásbírószékének delegálása arra, hogy a város egész területén a fiatalokúak (16 éven alul) által elkövetett kihágásokban bíraskodjék. Munkájában eleinte nincs támogatója, 1912-ben, amikor az akkori főkapitány engem küldött ki gyermekbírónak, én alkotom meg a patronázs-szervezetet, amely szobát rendez be nekik, nyilvántartást állít fel, végzi a környezettanulmányokat s elhelyezéseket.

Működésem alatt folyton érzem a szükségét egy átmeneti rendőrségi gyermekotthonnak. 1918. évben megalkottuk a gyermekrendőrséget, de felállításá előtt fontosabbnak tartottuk az átmeneti gyermekmentő-otthon felállítását.

Talán jobban megérthető lesz ennek az otthonnak a fontossága, ha körvonalazzuk feladatát. Akkor és sajnos ma is az a helyzet, hogy az utcára került s a rendőrbé beleütköző elhagyatott, züllés veszélyének kitett fiatalokúakat, úgyszintén a bűnbeesetteket a rendőr beviszi a legközelebbi őrszobára, ahol a fiatalokú esetleg órákat, sőt egész éjszakát tölt s végigszemléli az ott lefolyó eseményeket. Melléje kerülhetnek veszedelmes felnőtt csavargók, tolvajok, részegek, perditák s ezeknek a társasága és szemlélete mélységes rombolást vihet végbe a még a bűn, vagy züllés első lépésőjén álló, vagy teljesen romlatlan fogékony gyermeklelken... Mikor egy-két nap múlva, esetleg még rendőrségi fogdákon át is, az illetékes fiatalokúak bírása elé kerül, már teljesen ki van készítve a további züllésre. A mentés munkája mindenestre nehezebb s az egész eljárás és helyzet felrugása a megelőző munkának. Pedig, főleg a gyermekvédelemnél, ennek van a legnagyobb fontossága.

Már most, ha mindezek helyett a fiatalokú egy egészséges, jól berendezett, az elszigetelésre is tekintő, ágyat és ételt nyújtó otthonba kerül, milyen más benyomásokat fog kapni az a viaszként formálható, megmenthető gyermeklelek! Szép reményeinket derékban kettétörte az októberi forradalom.

A gyermekrendőrség gondolata, amelynek megvitatására 1918-ban az értekezletet összehívtuk, egyelőre szintén pihen. Úgy vélem, hogy ameddig az otthon rendelkezésre nem áll, ezt az intézményt is meddő dolog volna megalkotni, mert működésében nem volna eredményes támogatója.

A gyermekrendőrség gondolata abban áll, hogy a társadalom erre vállalkozó s alkalmas tagjaiból — férfiak, nők — megalakul egy gárda, amelynek feladata, hatósági támogatással utcán, tereken, mindott, ahol gyermek megjelenik, a gyermeklelek nyilvánulásait megfigyelni, intéssel, tanítással, felvilágosítással készenlétben állani, nehezebb esetekben (csavargás s egyéb bűnözésnél) a rendőr helyett eljárni. Mindig érezze az a gyermek, hogy óvó, intő, vigyázó szem van rá irányulva, a segítőkéz ott van mellette, ha kell, de ott van akkor is, amikor a bűn útjára vezető lépcső fokain kezd magárahagyatottan lecsúszni. A gárda, a gyermekbírószék rendőr-

sége, onnan kapja utasításait s az intézi el a gyermekkel való mindenféle ügyét.

A rendőri gyermekbíróság mellé alkotott patronázs-szervezet hivatásán kívül szociális dolgokkal is foglalkozik.

A rendőrgyermekbíróság állandóan felkeresi az ügynevezett nyomorazziákon a legszegényebb néposztályt nyomortanyáján s a gyermekek sorsa iránt érdeklődik, kutatja a gyermekzüllés okait. Jó nyom, mert megállapítható, hogy a gyermekzüllésnek első és legdúsabb forrása a nyomor. Ott születik meg a bűn azokban a dohos, bűzös barlangokban, ahol rongyokban hever egymás mellett a mezítelen gyerekek.

Figyelem hosszú idő óta ennek a titokteljes nagyvárosnak életét, ügyis, mint rendőr, ügyis, mint gyermekvédő s e két minőségben nagyobb a betekintésem, mint bárkinek a sötét háttérbe, az árnyékba, ahol lebonyolódnak a szegény emberek életrejtélyei s közelebb is állok az orvoslás módjaihoz, amelynek gyakorlatába állítottam be élethivatásomat. Hivatalom olyan, mint egy gyűjtőcsatorna, ahová összetorlódnak az erkölcsi veszélynek kitett, a züllessel küzdő fiatalok szomorú, sápadtképű, apró katonái, akiket megértő lélekkel, gondos kézzel próbálunk megmenteni a jövőnek.

Minden reggel ott áll előttem a szárandó kis gárda: négy-ötötől tíz-tizenöt évet számlálható rongyos kis csavargó, koldus, elhagyott s a bűn első lépcsőjén megesúszott áldozat, félve, remegve a bizonytalan jövőtől, vagy hetykén, cinikusan, ahogyan a romlás már mélyebb sebeket ütött rajtuk. És még ezek között nincsenek ott azok a fiatalok, akik már beleestek a bűnbe, a tolvajok, a betörők, a csalók. A statisztika szerint a rendőri gyermekbíróság évente 6—7 ezer züllésnek indult fiatalok megmentését próbálja intézni, míg a már bűnbeesett fiatalok száma legalább kétszerannyi. A rendőrség elé tehát felvonul egy esztendőben legalább húszezer fiatalok, akik a züllésbe, bűnbe estek, akiket részint megelőző, részint utólagos javítással meg kellene mentenünk a becsületes társadalomnak.

Egy egész hadsereg ez, hiszen a trianoni szerződés szerint Magyarországnak nem szabad több katonát tartani, mint harmincezer embert. Íme, a jövő katonái, két-három nemzedék — szomorú csapatban menetel a rendőrség elé, hogy onnan szerte osztassák a javításra alkotott intézetekbe, azzal a bús gondolattal, hogy a jövő alig számíthat ezeknek az 50%-ára, mert a többi időközben elvész mindörökké a tisztességes társadalom számára.

Próbáljunk meg betekinteni, honnan jön a romlás ezekre a szerencsétlen áldozatokra, hol kapják a fertőzést.

Kétségtelen, hogy az első ok a gazdasági helyzet. A szomorú kis gárda a külváros sötét, bűzös pinceoduiból kerül elő, ahol a nyomorúság az úr s ahol a nyomorúságból születik meg minden rossz, minden bűn. Én ismerem ezeket a nyomortanyákat, mert állandóan járom s amikor rájuk gondolok, mindig eszembe jut a nagy Madách Ádámjának a kitörése, amikor a lába elé esúszott eskimó láttára borzadva felkiált:

„Nagy Isten, tekints le és pirúlj, hogy milyen nyomorúlt, akit remekbe alkottál, az ember!“

A tripoliszi, lepsi, a csikágói (ezek mind furesa elnevezései a főváros egyes részeinek) barakkbeli lakások fojtott szaga és homálya ott marad a lelkemben örökké és álmokképek gyanánt sorakoznak fel a földön rongyokban heverő, meztelen gyermekek, félvad férfiak és nők.

A szülők vagy dolgoznak egész nap, vagy betegen hevernek otthon s a sok gyerek kikerül az utcára. Az utca pedig kegyetlen: nagyhamar elnyeli őket. Kódorognak, csavarognak, koldulnak, majd lopnak s csakhamar ott vannak abban a szomorú gárdában, amely a rendőri gyermekbíróság gyűjtőszobáit megtölti.

Szülői felügyelet nincs, a családi élet a lehető legszomorúbb, az iskolát természetesen ezek a csavargáshoz hozzászokott gyermekek alig látják. Nemrégiben az ilyen kis csavargónak az inge alól húztuk ki a könyveit. Elment hazulról azzal, hogy az iskolába megy. Vitte a könyveit, megtévesztésül. Három-négy napi csavargás után odakerült a gyermekbírósághoz.

A családi életet nagymértékben, majdnem gyógyíthatatlanul megrontotta a háború és az ezt követő forradalom. A meglazult családi élet nagyban hozzájárult a gyermekromláshoz. Azután a háború külön erkölce, amelyet a harc térről hazakerült családfőnél tapasztalt a gyermek, a háborús, de különösen a forradalmi utcák levegője, amelyben benne élt, mert hiszen egész napját csavarogva az utcákon töltötte. Ezek mind megmaradtak nála s teljesen ki-készítették a romlásra.

Itt már aztán bekapcsolódik a züllésbe a belvárosok jobb lakósaiból kikerült középosztálybeli gyerek is, aki ugyancsak megszokja az erkölestelen, könnyelmű életet s hogy ebben megmaradhasson, lop, csal, bűnözik már a maga értelmisége szerint.

Rendkívül nagy dűlást vitt végbe a négy hónapig tartott kommun uralom, amelynek már alig volt, vagy talán nem is volt erkölce. Száműzött erkölcsöt és vallást s ezzel teljesen megmételezte a fogékony gyermeklelket.

Valóság az mind, amit itt elmondottam, nem álomlátás. Itt állok a forgatag közepében s nyitott szemmel látok mindent. Vegye mindenki komolyan azt a figyelmeztetésemet, hogy bármennyire nem akarják is ezt megérteni az irányadó körök, *nincs ebben a csonka-bonka szegény országban fontosabb, mint a gyermekvédelem.* Magyarország jövődjé van kérdésben. Isten csapása ránk nehezedett, a földön fekszünk, ki tudja: mikor kelhetünk onnan fel. Adja az ég, hogy minél előbb. De tegyük meg a kötelességünket magunk is, mert mindent a sorstól nem várhatunk. E tettek között pedig nincs fontosabb, nincs magasztosabb, mint a jövődjé megmentése. Vegyük végzetesen komolynak ezt a munkát, mert csak ezen keresztül juthatunk el majd az elveszített szép Nagy-Magyarországhoz.

Az ide való eljutás pedig mindnyájunk legforróbb, legszentebb gondolata.

A testi és értelmi fogyatékosok jogi és társadalmi védelme.*

Írta: ANGYAL PÁL egyetemi tanár.

Közismert igazság, hogy a társadalom léte, egészsége, produktivitása és fejlődés-képessége — jóllehet maga a társadalom spirituális valóság — bizonyos fizikai és fiziológiai előfeltételeket kíván meg. Kultúra és civilizáció, gazdasági és erkölcsi fejlettség, konszolidált állami lét és egyéni boldogulás: csak megfelelő geográfiai viszonyok, a temperatura és klíma alkalmassága, a szervesetlen és szerves világ kellő adottsága, a testileg és szellemi-erkölcsileg ép emberek összhangzó és kooperatív együttese, mint az egyéni és társadalmi élet alapjait lerakó szubstanciális tényezők közepette alakulhat ki. Kisebb-nagyobb geográfiai átalakulások, a hőmérsékletnek s klímának báresak csekélyebb megváltozása, egyes ásványoknak, mint a szénnek, vasnak megfogyatkozása, némely növénynek vagy állatfajnak pusztulása, magának az embernek testi vagy értelmi leromlása, nemcsak megakaszthatja a haladó irányú kultúra előbbre lendülését, de véget is vethet mindannak, amit évszázadok, sőt évezredek munkája létrehozott.

Az ember a Földön való megjelenésének első pillanatától fogva saját magának s fájának fenntartása és boldogulása érdekében állandó harcot vív e tényezőkkel, a természetnek mindazon erőivel, melyek egyéni és társas érvényesülése szemszögéből kedvező vagy kedvezőtlen befolyást gyakorolnak. Amazokat kihasználni, segítő-társaként befogni, emezeket kiküszöbölni s hatásukban ártalmatlanná tenni törekszik. E küzdelem a kezdeti időkben inkább ösztönszerű, majd homályos sejtéseken alapuló, végül mindjobban tudatos s a tudomány irányítása mellett felismert célokat szolgáló. Némely vonatkozásban — így főleg a klimatikus és meteorológiai tényezőkkel szemben — még ma is kevés eredménnyel kecsegtető, sőt csaknem siker nélküli; — más irányban — így a talajenergiák kihasználása, a víz és szél erejének értékesítése, a flóra és fauna, valamint az ásványtermékeknek az egyéni és társadalmi célok szolgálatába beállítása körül — fokozatosan mind jelentősebb győzelmet biztosító és nem ritkán teljes uralmat teremtő. Meg kell azonban állapítanunk, hogy az anyatermészet kincseivel szemben az ember igen sokáig a szívtelen kizsákmányolás álláspontjára helyezkedett. Kizsárolta a földet, kivágta az erdőket, rablógazdaságot űzött az egész vonalon, kímélet nélkül pusztított ki egész állatfajokat: mindenben csak a maga és legfeljebb kora érdekeit szolgálta s ezzel jelentékenyen megkárosította a jövő nemzedéket. Ennek a merőben önérdekre alapított s rablásra berendezett gazdálkodásnak alig pár évtized óta vetett csak véget az a természeti javak megővására irányuló mozgalom, mely a tudomány fáklvájának irányítása mellett immár altruisztikus és általános emberi nézőszöghől fogja fel s alakítja át az anyagi javak helyes termelésének szociális problémáját.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. értekezletén (1926 jún. 7-én) tartott előadás.

E konzerváló irányzat főelve: felkutatni a materiális valóságok értékét, s az ezekben rejlő energiákat a lehetőségig oly helyzetbe hozni, hogy *termelőkenységük megóvása mellett* az emberiségnek úgy a jelenben, mint a jövőben hasznára legyenek.

Am amíg ezen a téren határozottan jelentékeny változásról és javulásról számolhatunk be, addig a népeség fizikai és szellem-erköcsi egészségének fejlődése tekintetében még ma is nélkülözzük az ember-energiák kialakulását és megóvását biztosító tényezők olyirányú befolyásolását, mely azt eredményezné, hogy minden ember oly helyzetbe jusson, amelyben megfelelő támogatás mellett egyfelől a maga énjét kiélhesse, másfelől mint a közösség hasznos tagja e közösség, tehát a család, község, speciális társadalmi csoport, nemzet s az emberiség céljait szolgálhassa. Minden élet érték, minden ember értéket hord magában, de számos érték elvész mielőtt érvényesülne, mert nincs módjában kifejlődnie. Általános emberi szempontból is kárt jelent bármely ember-értéknek elpusztulása, illetőleg érvényesülésének elmaradása, felbecsülhetetlen azonban az ily kár főleg megcsonkított hazánk szemszögéből, amely ha talpra akar állani, nem mondhat le egyetlen éléről sem, s amint nem rekesztheti ki köréből — Széchenyivel szólva — még az apagyilkost sem, azonképen és illetőleg annál kevésbé hanyagolhatja el azokat a testi és értelmi fogyatékosakat, kik — többnyire önhibájukon kívül — kerültek a csökkent értékű egyének kategóriájába, amelyből azonban megfelelő egészségügyi, orvosi, társadalmi és jogi kezelés és illetőleg támogatás mellett kiemelhetők s oly helyzetbe hozhatók, amelyben egyéniségüknek megfelelő, viszonylagosan boldog élet síkjára kerülnek s egyben a bennük rejlő erőt a köz javára is fordíthatják.

Ennek az ú. n. kvalitatív népesedési politika körébe vágó nagy feladatnak célját szolgálja a fogyatékosak védelme tárgyában most folyó II. győgyedágyozási országos értekezlet, mely a szakférfiak bevonásával tudományos alapon egyfelől gátat vetni törekszik az ember-értékek világában eddig gyakorlatban volt rablógazdálkodásnak, másfelől a helyes út kijelölésével mindazoknak önkifejlését igyekszik biztosítani, kik fogyatékoságuk címén eddigelé a társadalom mostohagyermekéiként éltek közöttünk. A mostohagyermeknek is joga van a boldogságra, a testi és értelmi fogyatékos sem üthető el a holdogulás jogától. Am éppen, mert testi hibában, értelmi fogyatékoságban szenved, kell, hogy segítségére siessünk. E segítség, támogatás, felkarolás igen különböző irányú lehet; az én feladatom körébe a jogi és társadalmi védelem eszközei esnek és pedig egyfelől a meglevőknek összefoglaló ismertetése, másfelől a kialakítandóknak programszerű bemutatása.

Az érvényben levő szabályok áttekinthetőségét biztosítandó, külön csoportba foglalva ismertetem a vakok, siketek, siketnémák és a fogyatékos szellemi képességűek védelmét szolgáló közjogi, közigazgatásjogi, magánjogi, büntetőjogi és perjogi normákat. Ez az egybeállítás nem lép fel a kimerítő teljesség igényével, de amidőn egyfelől megismerteti a törvényeken, rendeleteken s a bírói gyakorlat útján érvényesülő jogszokáson alapuló jelentősebb jogszabályokat, másfelől reámutatni kíván azokra a hézagokra és hibákra, melyek mindenesetre betiltandók, illetve kijavítandók.

I. Vakok.

A szemük világától megfosztottak jogi védelme ezidőszerint igen szűk keretek közé van szorítva.

Eltelkintve a nevelésüket és képzésüket biztosítani kívánó „a vakok budapesti intézetéről“ szóló 1873. évi XXXI. t.-c.-től, valamint az 1886. évi XXII. t.-c. 145. és az 1898. évi XXI. t.-c. 8. §-ától, amelyekben ki van mondva, hogy a szegényeltartás községi teher, s hogy az illetőségi község a vakokat is eltartani tartozik, ha szegények és fizetőképes hozzátartozójuk nincs: a vakok úgyszólván csak legszorosabb magánjogi viszonylataikban élveznek némi jogvédelmet.

Így mindenesetre figyelemreméltó az 1877. évi XX. t.-c. 8. §-a, melynek értelmében a vak kiskorúsága meghosszabbítandó, ha életkora 24-ik évének betöltése után sem képes önmagát fenntartani, vagy ügyeiről gondoskodni. Ezt a kétségen kívül helyes gondolatot tovább kellett volna szőni a nagykorú vakok érdekében, akiknél szintén beállhat az a helyzet, hogy bizonyos körülmények között jogmegóvó egyén képviselőjére szorulnak. Nézetem szerint kimondandó volna, hogy a vak — saját kérelmére, vagy hozzátartozóinak megokolt javaslatára — 24-ik életévének betöltése után gondnokság alá helyezhető, illetőleg meghatározott ügyletek ellátása céljából melléje ad hoc gondnok rendelhető, amennyiben igazolást nyer, hogy önmagát fenntartani, vagy ügyeiről gondoskodni, illetve bizonyos meghatározott ügyleteket ellátni nem képes. Inkább kíméleti szabály az, mely az 1877. évi XX. t.-c. 50. §-ában olvasható, s amelynek értelmében „vakokat a gyámhatóság a gyámság vagy gondnokság elvállalásától kérelmükre felmenthet.“

A vakokat érdeklő további szabályok merőben magánjogi jellegűek. Így: 1. Az 1886. évi VII. t.-c. 21. §-a értelmében: Okirat által való bizonyítás csak közjegyzői okirattal történhetik a vakok által kiállított minden okiratnál. Ehelyütt hangsúlyozni kívánom, hogy ez nem jelenti a nem közjegyzői okiratba foglalt ügylet érvénytelenségét.

2. Az 1874. évi XXXV. t.-c. 24. §-a kimondja, hogy: a közjegyzői okirat felvételénél — ha valamelyik fél vak — szükséges, hogy két tanú vagy egy másik közjegyző az ügymenet egész folyamata alatt s a felolvasásnál is folytonosan jelen legyen.

3. Az 1886. évi VII. t.-c. 24. §-a szerint: A vakok által kiállított váltónyilatkozatok hatályához közjegyzői hitelesítés szükséges; ennek hiányában a váltónyilatkozat érvénytelen.

4. Kúriai ítélet mondja ki 1899. évi nov. 8-án, s azóta állandó gyakorlat, hogy a vakok magánvégrendeletet tehetnek.

5. Az 1874. évi XXXV. t.-c. 72. § a) pontja, valamint az 1876. évi XVI. t.-c. 2. §-a értelmében: vakok sem közjegyzői okiratok felvételénél, sem magánvégrendeletnél tanuk nem lehetnek.

De lege ferenda a vakokat illetően egyáltalában szabályozandó volna, hogy a hatóságok előtt mily módon képviselhetik saját érdekeiket s írásmódjuk közül melyik volna alkalmas arra, hogy nevüket okiratokra hitelesen aláírhassák.

Mellőzhetetlen továbbá a vakok politikai jogainak gyakorlását érintő szabályozás. Ma ugyanis az a helyzet, hogy míg a munkás-

ság körében igen sok kevéssé intelligens egyén szavazati joggal bír, addig a sokkal intelligensebb és középiskolai képzettséggel bíró vakok szavazati jogot nem gyakorolhatnak. Ezt a kérdést — a titkos szavazást illetően — sem a ma érvényben levő 2200/1922. M. E. sz. rendelet, sem az 1925. évi XXVI. t.-c. nem rendezi; ez utóbbi törvény 2. és 7. §-a csak azt a kizáró szabályt tartalmazza, mely szerint: országgyűlési választói joga nincs és nem választható meg országgyűlési képviselővé, akinek kiskorúsága meg van hosszabítva, illetve, akit szegényjog címén a község tart el.

Nézetem szerint az az egyén, kinek kiskorúsága csupán vak-ság címén van meghosszabbítva, az aktív és passzív választói jog-tól nem üthető el, mert ez a testi fogyatékos-ság nem méltatlansági vagy érdemtelenségi ok.

Ami a titkos szavazás gyakorlását illeti, ez véleményem szerint olyképp volna rendezhető, hogy a vak vagy gyogyepedagógiai szak-ember, vagy esküt tett magánegyén közbejöttével adná le sza-vazatát.

II. Siketek.

A hallás képességével nem bíró egyéneket még a vakoknál is kevesebb számú szabály védelmezi, ami különben természetes, mert a siket jelentékenyen kisebb mértékben van a visszaéléseknek ki-téve, mint a vak.

A siketség egymagában nem ok a gondnokság alá helyezésre. Megfontolandó azonban, hogy nem volna-e kívánatos fakultative lehetővé tenni, hogy a siket mellé akár saját kérelmére, akár hozzá-tartozóinak javaslatára: meghatározott viszonylatokban jogmeg-óvó hatáskörrel felruházott ad hoc gondnok rendeltessék.

A siketeket érdeklő — inkább magánjogi jellegű — szabályok egyébként a következők:

1. Az 1876. évi XVI. t.-c. 2. §-a értelmében siketek írásbeli végrendeletnél mint tanúk közre nem működhetnek.

2. Az 1874. évi XXXV. t.-c. 75. §-a szerint: Közjegyzői okirat felvételénél, ha valamelyik fél siket: vagy két tanúnak vagy egy másik közjegyzőnek is jelen kell lennie az ügymenet egész folyama alatt.

Ugyan-e törvény 76. §-a kimondja, hogy: a siketnek, ha olvasni tud, az iratot magának kell olvasnia és egyszersmind ki kell jelen-tenie, hogy azt olvasta és akaratával megegyezőnek találta. E nyi-ltkozat az okiratban aláírás előtt megjegyzendő.

3. Ha a siket olvasni nem tud, úgy az 1886. évi VII. t.-c. 21. § c) pontja értelmében az általa kiállított minden okirat csak akkor bír bizonyító erővel, ha az közjegyzői okirat. Megjegyzendő, hogy ez a megszakítás az 1886. évi VII. t.-c. 24. §-a értelmében válto-nyilatkozatokra nem vonatkozik.

4. Ha az egyik fél olvasni nem tudó siket, úgy közjegyzői ok-irat felvételénél az előírt két tanu vagy még egy közjegyzőn kívül az 1874. évi XXXV. t.-c. 76. §-ának rendeletéből egy a siket bizal-mát bíró oly személy hívandó meg, kinek jelbeszédét a siket megérti.

III. Siketnémák.

Szemben a vakokkal és siketekkel: elég széleskörű jogszabályok vonatkoznak a siketnémákra.

A közigazgatási jog s kapcsolatban a magánjog, mindenkéltől a gyámság és gondnokság intézményének védelme alá helyezi a siketnémákat.

1. Az 1877. évi XX. t.-c. 87. §-a kimondja, hogy a siketnéma kiskorúsága 24. életéven túl is meghosszabbítható, ha magát fenntartani, vagy ügyeiről kellő módon gondoskodni nem képes.

2. Ugyan az 1877. évi XX. t.-c. 28. §-a értelmében: a nagykorú siketnéma, ha magát jelekkel megértetni nem tudja: gondnokság alá helyezendő. Az 1885:VI. t.-c. 1. §-a e szabályhoz hozzáfűzi, hogy a gondnokság alá helyezés a nagykorúvá válás időpontjával kezdődő hatállyal a kiskorúság ideje alatt is kimondható.

3. Az 1894. évi XXXI. t.-c. 127. §-ának *c)*, *d)* és *e)* pontja értelmében: Az így gondnokság alá helyezett, valamint az, kinek kiskorúsága ugyanezen a címen van meghosszabbítva: a házassági törvény szempontjából cselekvőképtelen, tehát házassága érvénytelen. Ehhez a jogszabályhoz kapcsolódik ugyan az 1894. évi XXXI. t.-c. 14. §-ának az a rendelkezése, hogy annak, aki ellen siketnémaság címén a gondnoksági eljárás megindított, ha az eljárás már bizonyos stádiumba jutott, házasságot kötnie tilos.

4. Az 1877. évi XX. t.-c. 28. §-ának *b)* pontja szerint: A magát jelekkel megértetni tudó nagykorú siketnéma, ki e fogyatékosága miatt vagyona kezelésére képtelen: gondnokság alá helyezendő.

5. Az 1894. évi XXXI. t.-c. 128. § *b)* és *c)* pontjai kimondják, hogy az, aki e címen gondnokság alá helyezett, vagy akinek kiskorúsága e címen meghosszabbított, a házassági törvény értelmében korlátolt cselekvőképességű, kinek a hivatkozott törvény-cikk 15. §-ához képest gondnoka beleegyezése nélkül házasságot kötnie tilos.

6. Kíméleti szabály az 1877. évi XX. t.-c. 50. §-ában foglalt az a rendelkezés, hogy a siketnémát kérelmére a gyámhatóság a gyámi vagy gondnoki tiszt viselése alól felmentheti.

Szorosan magánjogi jellegű szabályok a következők:

7. Az 1886. évi VII. t.-c. 21. § *c)* pontja szerint: a siketnémák által kiállított okiratok bizonyító erővel csak akkor bírnak, ha azokat közjegyző állította ki. Ez a megszorítás az 1886. évi VII. t.-c. 24. §-a értelmében a váltónyilatkozatok hatályára nem vonatkozik.

8. Az 1874. évi XXXV. t.-c. 75. §-a elrendeli, hogy a közjegyzői okirat kiállításánál két tanunak vagy még egy közjegyzőnek kell jelen lennie.

9. Ha a siketnéma írni és olvasni tud, úgy az okiratot el kell olvasnia és bizonyítania kell, hogy azt olvasta és akaratával meg egyezőnek találta. Ez esetben csak egy, a siketnéma jelbeszédét értő bizalmi személy jelenléte kötelező. Ha a siketnéma írni és olvasni nem tud, úgy két bizalmi személynek kell az okirat felvételénél jelen lennie.

10. Az 1874. évi XXXV. t.-c. 72. § *a)* pontja, valamint az 1876. évi XVI. t.-c. 2. §-a értelmében siketnémák közjegyzői okirat fel-

vételénél és magánvégredeletnél tanuként közre nem működhetnek.

11. Büntetőjogi rendszabállyal találkozunk az 1878. évi V. t.-c. 88. §-ában, mely szerint: „Siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírnak: büntett vagy vétség miatt nem büntethetők.“

De lege ferenda a siketnémákat illetően különösen a politikai jogok gyakorlása volna megfelelően szabályozandó.

Az a siketnéma, kinek e címen kiskorúsága meg van hosszabítva, illetve gondnokság alá van helyezve, természetesen politikai jogokat nem gyakorolhat, bár az 1886. évi XXII. t.-c. 38. §-a kimondja, hogy a községben fekvővagyonnal bíró gondnokoltat a gondnok képviseli a községi választásnál, s ugyanezen törvény 32. §-ában olvassuk, hogy a községben fekvővagyonnal bíró gondnokolt gondnoka virilisi minőségben tagja lehet a községi képviselőtestületnek. Ha nincs fekvővagyon, úgy csak személyesen gyakorolhatná a gondnokság alatt álló siketnéma községi választói jogát, a jogszokás szerint azonban ettől — helyesen — elzárják, viszont egy belügyminiszteri rendelet értelmében: „Aki gondnokság alatt áll, az a képviselőtestületi választójogot meghatalmazott útján sem gyakorolhatja.“ Ez a szabály a törvényhatóságokat érdeklően egyebekben expressis verbis ki van mondva az 1886. évi XXI. t.-c. 23. és 30. §-aiban, melyek szerint: A törvényhatóságban sem választó, sem — választott vagy virilista — bizottsági tag nem lehet, aki gondnokság alatt áll, s e jogok meghatalmazott útján sem gyakorolhatók.

A gyámság, illetve gondnokság alatt nem álló siketnémák politikai jogai nemcsak az országgyűlési, de a törvényhatósági és községi választásoknál éppúgy biztosítandók és rendezendők volnának, mint a vakok-éi; az aktív választói jog gyakorlása bizalmi személy közbejöttével volna gyakorolható; az országgyűlés, törvényhatósági bizottság és községi képviselőtestület tagjai természetesen nem lehetnének a jövőben sem, kivéve a két utóbbi vonatkozásban, virilisi jogon, de ekkor külön — általuk megjelölt — bizalmi személy útján.

IV. Fogyatékos értelmi képességűek.

A jogászi disztinkció a gyengeelmjűségnek két kategóriáját különbözteti meg; az egyik általános jellegű, melynek jellemvonása, hogy az elme minden irányban fejletlen; ezt a jogi terminológia általában gyengeelmjűségnek nevezi; a másiknál csak egyes irányokban nyilatkozik meg az elmének fejletlensége; ennek jogászi műszava a fogyatékos szellemi képesség vagy a büntetőjogi irodalomban: a csökkent szellemi értékűség.

A fogyatékos értelmi képességűeket illetően vezető szabály, melyet

1. az 1877. évi XX. t.-c. 28. § *b*) pontja és ugyane törvény 8. §-a mond ki s amely szerint a gyengeelmjűek gondnokság alá helyezendők, illetve e címen kiskorúságuk meghosszabbítandó;

2. e szabályhoz kapcsolódik az 1894. évi XXXI. t.-c. 128. § *b*) és *c*) pontja, melynek értelmében azok, kik gyengeelmjűség miatt

gondnokság alá helyeztettek, valamint azok, kiknek kiskorúsága e címen meghosszabbított, a házassági törvény szempontjából korlátolt cselekvőképességűek s az 1894. évi XXXI. t.-c. 15. §-a szerint gondnokuk, illetve gyámjuk beleegyezése nélkül házasságot kötniök tilos.

3. A gyengeelméjűség tartalmi elemeinek jogászai konstrukcióját a kúria ismételten kifejezésre juttatta ítéleteiben, így elvi élel állapította meg, hogy gyengeelméjűség miatt gondnokság alá helyezendő az, aki nem bír fogalmával a pénz és vagyon jelentőségének, mert ezek ismerete a pénz és vagyon kezelésével oly szoros kapcsolatban van, hogy ennek hiánya az embert a vagyon értékesítése és hasznosítása körüli teendők helyes megfontolására és azok célszerű elvégzésére képtelenné teszik (v. ö. K. 1924 dec. 1. P. III. 2186., 1924, Grill Új Dt. 487.; K. 1905 III. 21. 1560. Grecsák Magyar Dt. 12. köt., 529.).

4. A bírói gyakorlat szerint az, hogy a gyengeelméjűek gondnokság alá helyezése előtt kötött ügyleteik mennyiben érvényesek, aszerint bírálendő el, bírt-e a gyengeelméjű a szerződéskötés időpontjában kellő értelmiséggel érdekei felismerésére (Polg. Hat. Tára I. 65. K. 623. 910. E. H. és K. 3885/910. Grecsák Dt. XIII. 369., XVIII. 341.).

5. A legújabb bírói gyakorlat a más gyengeelméjűségének kihasználásával kötött ügyleteket az uzsorás ügyletek analógiájára kezeli (K. 1920 nov. 25. P. VII. 2908/1920. Magánjogi Dt. 14., 24.).

6. Az 1877. évi XX. t.-c. 50. §-a szerint a gyengeelméjű a gyámi s gondnoki tisztség alóli felmentését kérheti.

7. Az 1874. évi XXXV. t.-c. 72. § a) pontja s az 1876. évi XVI. t.-c. 2. §-a a gyengeelméjűeket a közjegyzői okiratok felvételénél s a magánvégrendelet tételénél mint tanukat kizárja.

8. A gondnokság alá helyezett gyengeelméjűek, továbbá azok, kiknek e címen kiskorúságuk meg van hosszabbítva, sem az országgyűlési, sem a törvényhatósági választásoknál választói és választható joggal nem bírnak (1886 : XXI. t.-c. 23. és 30. §§, 1925 : XXVI. t.-c. 7. és 2. §§, v. ö. még a 2200/1922. M. E. sz. rendelet vonatkozó helyeit). A községi választásoknál, ha fekvő vagyonnal bírnak, aktív választói jogukat gondnokuk gyakorolja, s viriliss minőségben gondnokuk útján tagjai is lehetnek a községi képviselőtestületnek.

Nézetem szerint az értelmi fogyatékosak a politikai jogok gyakorlásából egyáltalában ki volnának zárandók.

9. Az 1886. évi XXII. t.-c. 145. §-a és az 1898. évi XXI. t.-c. 8. §-a elrendeli, hogy az ártalmatlan hülyéket, ha szegények s fizetőképessé hozzátartozójuk nincs, az illetőségi község eltartani tartozik.

V. Perjogi szabályok.

A büntető eljárásjog és a polgári perrendtartás többhelyütt összefoglalóan emlékezik meg a fogyatékosak különböző típusairól, miért is az idevonatkozó jelentősebb szabályokat nem a fogyatékosak kategóriái szerint, hanem együttesen mutatom be.

A Bp. 140. §-a elrendeli, hogy: ha a terhelt süket, de olvasni tud, a kérdéseket írásban kell hozzá intézni; ha pedig néma, de

írastudó, úgy arra szólítandó fel, hogy a feleleteket írásban adja meg, esetleg önmaga írja jegyzőkönyvbe. Ha a kihallgatás ekkép nem foganatosítható, a kérdésnek és a terhelt feleleteinek tolmácsolására oly egyén alkalmazandó, ki magát a terhelttel megértetni tudja.

Ugyane szabályok alkalmazandók a Bp. 216. §-a értelmében az olvasni tudó siket és írastudó néma tanuk kihallgatásánál. A megesketés tekintetében a Bp. 218. § 2. és 3. bekezdése irányadó, melynek értelmében: „A némák és a siketnémák, ha írni és olvasni tudnak, az esküit szövegének aláírásával teszik le, a siket tanuk pedig a velük közöltt esküszöveget felolvassák. Ha pedig a siketek, a némák és a siketnémák írni és olvasni nem tudnak, előlegesen megeskettetett tolmács közreműködésével, jelbeszéddel esküsznek.“

Hasonló rendelkezés van a Pp. 311. §-ában, mely a fél kikérdezésénél is alkalmazandó (Pp. 375. § I.). Egyebekben, ha megállapítást nyer, hogy a tanu testi vagy elméleti fogyatkozásánál fogva a valót meg nem tudhatta, vagy közölni nem tudja, vagy ha értelme fejletlenségénél vagy gyengeségénél fogva az eskü lényegéről és fontosságáról nincs kellő fogalma: megeskétése mellőzendő (Pp. 221. §). Ugyanígy szól a Pp. 312. § 2. pontja; ez okból egyébként a polgári perben a fél megeskétése is mellőzendő (Pp. 375. § 2. bekezdés.).

A Bp. 320. §-a a főtárgyaláson elhangzott perbeszédék tolmácsolására vonatkozik. „Ha a vádlott siket — úgymond e hivatkozott szakasz —, a vád- és védőbeszédék tartalma vele az előbb ismertetett 140. § megfelelő alkalmazásával közlendő.“

A védelmet illetően különben a Bp. 56. § 3. pontja elrendeli a kötelező védelmet (de csak a törvényszéki és esküdtbíróági főtárgyalásra): ha a vádlott sikenéma vagy írni nem tudó néma. (Kívánatos volna e rendszabályt az értelmi fogyatékosokra is kiterjeszteni s a járásbíróság előtti eljárásban is előírni.)

Általános kíméleti szabályt tartalmaz a Bp. 201. §-a, melynek 2. pontja értelmében „azok, kik... testi fogyatkozásuk miatt az idézésre meg nem jelenhetnek, tanuminőségben lakásukon hallgatandók ki“. Ugyanígy rendelkezik a Pp. 290. § 2. pontja.

Ha gyanúok merül fel arra nézve, hogy a terhelt beszámíthatóságát korlátozó elmezavarban szenved, mindig két orvos szakértői megfigyelése alá helyezendő, sőt a szükséghez képest megfigyelés végett e célra rendelt állami intézetbe szállítandó. A vonatkozó részletes szabályokat a Bp. 246. §-a tartalmazza. Ily esetben a Bp. 264. § 4. pontja értelmében a bűnvádi eljárás továbbfolytatását a vádtanács felfüggeszti (a járásbíróági eljárásban a Bp. 544. §-a szerint a terhelt elmeállapotának megfigyelése végett nem szállítható az e célra szolgáló intézetbe).

Megemlítem még, hogy oly esküdt, ki testi vagy szellemi fogyatkozása miatt az esküdtek jegyzékébe nem lett volna felvehető, vagy akire nézve e körülmények később merültek fel: az illető ügy elintézésében nem vehet részt (Bp. 343. §).

Ezekben bemutattam a testi és értelmi fogyatékosok egyes kategóriáira vonatkozó tételes jogi szabályokat s felhívtam a figyelmet néhány mellőzhetetlennek mutakozó reformgondolatra.

Legyen szabad záradéku még néhány oly javaslatot esetleges

megbeszélés tárgyává tenni, mely egyfelől a már felhozottakhoz kapcsolódva, másfelől a fogyatékosok összességét érintőleg nézetem szerint nemcsak kiemelné a társadalomnak e ma még mostoha gyermekeit meg nem érdemelt sívár helyzetükből, de oly körülmények közé juttatná azokat, amelyek reáképesítenék őket arra, hogy énjüket kiéljék s a közösségnek minél hasznosabb tagjaivá lehessenek.

I. Mindenekelőtt a gyámság és gondnokság kérdését vélném egészen új alapokon megoldandónak.

A fogyatékos értelműek, nézetem szerint mindaddig, míg ez állapotuk tart: kiskorúságuk meghosszabbításával gyámság, illetőleg ha fogyatékoságuk későbbi időpontban áll be: gondnokság alatt volnának tartandók. Tekintettel azonban arra, hogy a fogyatékosok e kategóriájánál a szellemi és értelmi képesség kisebb-nagyobb fokú hiánya teszi megokolttá és szükségessé a gyám, illetőleg gondnok kirendelését: e jogmegóvó szervnek feladata ne csak a vagyonkezelésre szorítkozzék, hanem *fogja át a gyámolt s gondnokolt egyéniségét*, törekedjék annak szellemerkölcsi habitusát az eset különszerűségéhez képest orvosi, pedagógiai vagy etikai eszközökkel minél magasabbra fejleszteni, szóval ismerje kötelességének, hogy a gondjaira bízott értelmi fogyatékosot ne csak megélni segítse, de egyéniségének megfelelő életre képesítse. Ám ez a cél megköveteli, hogy a gyám, illetőleg gondnok megfelelő szakemberekből válasszassék ki s hogy ezt különféle társadalmi szervezetek — munkatelepek, szanatóriumok, speciális iskolák, elhelyező irodák, termékértékesítő központok, szórakozást nyújtó társas alakulatok stb. támogassák.

A vakok és siketnémák nagykorosításánál nemcsak az önálló foglalkozásra való képesség, illetőleg az intézeti végzettség legyen irányadó, hanem figyelembeveendő az is, vajjon vannak-e vagy hozhatók-e ezek oly helyzetbe, hogy kenyerüket önállóan megkereshetik, avagy míg ily körülmények közé jutnak, nem szorulnak-e gyámolításra. Ismételten hangsúlyozom, hogy az ad hoc jogmegóvó segítőtárs fakultatív intézménye ezeknél a fogyatékosoknál — lehetőleg társadalmi alapon — mindenesetre kiépítendő lenne. Ehelyütt oly esetenkénti gyámolítóra gondolok, ki a vakot, siketnémát — s idevonnam a siketet is — kérelemre egyes magánjogi s közjogi viszonylataiban jogainak gyakorlásában segítené s a netáni visszaélésekkel szemben megvédelmezné.

II. Rendkívül nagyjelentőségű probléma a vakok, siketnémák és értelmi fogyatékosok vagyoni jogi védelme. Ehelyütt különös súly helyezendő egyfelől a munkateljesítményeket érintő szerződésekre, másfelől a tulajdonjog biztosítékainak megteremtésére. Nem egy esetet tudok, amikor lelketlen vállalkozó a vállalt egész munkát a vezetése alatt dolgozó vak vagy siketnéma útján készítette el, de kihasználva annak függő helyzetét s ellenőrzésre nem képes voltát: éhbérrel elégitette ki s nemcsak anyagilag károsította meg, de testileg is kizsárolta. Elejét vendő e visszaéléseknek: Budapesten s egyes nagyobb városokban oly — legnagyobbbrészt szakemberekből álló — irodákat kellene szervezni, melyek az ily szerződések kötésénél ellenőrző s felügyeleti szerepet töltenének be. Nem idegenkedném még attól a gondolattól sem, hogy az említett

fogyatékosokkal kötött munkaszerződés hatálya az ily iroda látta-
mozásától, illetve jóváhagyó tudomásvételétől tétessék függővé.

Ugyanezeknek az irodáknak tartozhatnék feladatkörébe a
fogyatékosok tulajdonjoga feletti védelemnek a gyakorlása is,
valamint a fogyatékosoknak mindennemű peres, perenkívüli, köz-
igazgatási és büntető ügyben való képviselése, amelynek során a
szükséghez képest gyógypedagógiai tanár volna szakértőként ki-
küldendő.

III. A fogyatékosok társadalmi védelméhez tartozik az is,
hogy az értelmi fogyatékos leányok a prostitúciótól megóvassanak.
Idevágólag némi segítséget nyújthatna a Btk. is azzal, hogy abba
felvételnék egy, a megfertőztetést pónalizáló büntetőjogszabályhoz
hasonló rendelkezés, mely súlyos büntetés alá vonná azt, ki korra
való tekintet nélkül fogyatékos értelmű nőszeméllyel, bár annak
beleegyezésével, nemileg közösül vagy azzal fajtalankodik. Ez a
represszív jellegű szabály azonban nem elegendő. Preventive is
gondoskodni kell arról, hogy a fogyatékos értelmű nőszemélyek
csábításnak áldozatul ne essenek s ne sülyesztessenek le a prosti-
túció fertőjébe. Elvégből ismét a többször említett irodák gyako-
rolhatnának megfelelő felügyeletet s ellenőrzést az ily fogyatéko-
sok felett.

IV. A fogyatékosok házassága is törvényben volna szabályo-
zandó. Messze vezetne, ha bevonnám fejtegetéseim körébe azoknak
az amerikai kísérleteknek ismertetését és kritikáját, melyek az át-
örökítés kizárásának célját tartva szem előtt, a házasságra lépés
teljes tilalmának és illetőleg a nemzés mesterséges megakadályo-
zásának vágásában rendezik e problémát. Eugenetikai nézőszögből
mindenesetre az volna az ideál, ha a fogyatékosok az utódtermel-
ésből kirekesztnének, ám ez megvalósíthatatlan gondolat, minél-
fogva részemről inkább a házasságra lépés kérdésének s a fogya-
tékosok házasságából született gyermekek nevelésének problémá-
ját vélem rendezendőnek.

Mindkét feladat oly széles körre terjed, hogy nézetem szerint
jelentőségénél fogva is megérdemli, miként a legközelebbi Országos
Ertekezlet napirendjén önálló és külön tárgyként szerepeljen,
miért is ezúttal inkább csak javaslom: tétessék tanulmány tár-
gyává, mily fogyatékosok azok, melyek feltétlenül öröklődnek;
milyen az öröklés perspektívája, ha mind a két szülő, s milyen, ha
csak az egyik fogyatékos; mily orvosi módzatok állanak rendel-
kezésre az átörökítés veszélyének kizárása, vagy legalább is csök-
kentése tárgyában; van-e lehetőség s ha igen, mily eszközök és
eljárások útján: gyökerében megragadni az átöröklött fogyatéko-
ság diszpozícióját. Míg e kérdésekre megnyugtató, tudományos
alapon megkonstruált feleletet nem kapunk, addig a házasságra-
lépés és gyermeknevelés problémájának megoldásához szerintem
még csak hozzáfogni sem szabad.

V. A munkaképtelen s keresetnélküli fogyatékosok eltartása
ezidőszert az illetőségi község terhe, melyet — teljes szervezet-
lenséggel — részben a társadalom vállal magára.

Ami a községi szegényeltartás kérdését illeti, nem titok, hogy
ez legtöbbször a negatív illetőségi viták tüzeiben ég hamuvá.
Anyagi megterheltségről lévén szó, érthető, hogy a községek nem

azon versengnek, hogy egy-egy kérdéses egyén hova tartozik illetősége szerint, hanem mindenik szabadulni igyekszik a tehertől. A vita sokszor hónapokig, sőt évekig tart s addig a minden támaszt s anyagot nélkülöző fogyatékos elpusztul.

A társadalom — leszámítva néhány fehér holló számba vehető esetet, mikor az intézményes segítség szellemében építi ki szórványos támogatását — beéri a közvetlen adományozással, gyűjtések rendezésével, amelyeknek talán legtöbbször az adminisztráció emészti fel a befolyt összeg legnagyobb részét.

Ezek a módzatok egyfelől ki nem elégítők, másfelől veszélyesek. Sok fogyatékos egyáltalában támogatás nélkül marad, viszont nem csekély azoknak a száma, kik meg nem érdemelt adományokból élnek, holott munkára képesek s így a dologkerülők antiszociális tömegét szaporítják.

Nézetem szerint a társadalom anyagi hozzájárulása államilag volna megszervezendő: a segélyre, illetőleg eltartásra szoruló fogyatékosok viszont lehetőleg államilag szubvencionált társadalmi telepeken lennének elhelyezendők.

VI. Utolsónak hagytam azt a javaslatomat, mely szerint kívánatosnak tartom, hogy a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézetben az orvosi és gyógypedagógiai tárgyak mellé megfelelő jogi és társadalomtudományi tárgy is felvétessék, mert csak így remélhető, hogy a jövő gyógypedagógus-generáció megismerje a fogyatékos-ság szociális hátterét, a fogyatékosak érdekében hozott törvényeket és rendeleteket s így mint képzett szakértő láthassa el azt a jogi és társadalmi védelmet, melyre a mi pártfogoltjainknak nemcsak a maguk, de az ország érdekében is szükségük van.

Felfogótípus és gyógypedagógia.¹

Írta: dr. SCHNELL JÁNOS, a Gyógypedagógiai Psychologiai M. Kir. Laboratórium vezetője.

Már régtől fogva halljuk a pedagógus szakemberek ajkáról azt a kétségtelenül helytálló oktatási és nevelési irányelvet, hogy lehetőleg individualizáljunk, vagyis módszereinkben ne alkalmazzunk egy bizonyos általános sablont, melyet minden gyermekre kivétel nélkül egyformán alkalmazhatunk, hanem a lehetőség szerint vegyük figyelembe a gyermekek minél több egyéni tulajdonságát és képességét. A pedagógiának ezen alapelvét nem nehéz megvalósítani a magánoktatás keretein belül, de szinte lehetetlennek látszik a tömegoktatás rendszere mellett, amikor ugyanis ninesen meg már fizikailag sem a lehetősége annak, hogy a pedagógus módszereinek alkalmazásában figyelemmel legyen az egyes individumokra.

Az oktatás individualizálásának gondolatát — bármily kilátástalannak látszik is annak megvalósítása — tekintsük továbbra is vezérelv gyanánt és küzdjünk a tudomány eszközeinek felhasználásával továbbra is eme célunk megvalósításáért. Hisz az irányt

¹ A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. orsz. értekezletén (1926 június 7-én) tartott előadás.

ezen ideálállapot felé bár csak egészen durván, de már maga a Gondviselés mutatja meg nekünk azáltal, hogy az ú. n. *normális* gyermekek egységesnek látszó csoportja mellett megtaláljuk az *abnormisok* nagy csoportját is, melyek a maguk különböző *érzékszervi, értelmi* vagy *érzelmi fogyatékoságaik* mellett ismét külön csoportokká tagozódnak, még pedig a *vakok, siketnémák*, továbbá az *értelmileg és erkölcsileg fogyatékosok* külön *gyógynevelő oktatási* csoportjaira. Ezen természetes szelekció kényszerítő hatásai alatt jött létre a mai gyogypedagógia, mely már a maga szerves egységében is, de még inkább a maga külön ágazataival — akarva, nem akarva — tulajdonképen nem tesz mást, mint az individualis oktatás megvalósítása felé halad.

Ezen természetes individualizálódás keretein belül, különösen azokon a területeken, ahol az egyes elemek szembeötlően heterogén volta miatt a tanítás-nevelés eredményei a legproblématisabbak voltak, mint teszem azt pl. az értelmileg fogyatékosoknál, ott ezen körülmény már arra indította a szakembereket, hogy legalább az általános kórkép súlyossági foka szerint alkossa a maga differenciáltabb csoportjait. Így jöttek létre az értelmileg fogyatékosok oktatása területén legelőször, mint legkiáltóbb különbség: az *idióták intézetei*, később pedig, midőn már nemcsak ezen durvább elváltozások meglátására voltunk képesek, hanem az értelem kisebb-mérvű, de még mindig kóros elváltozásait is kezdtük észrevenni, létrejöttek a ma már oly jelentős szerepet játszó kórosan gyenge tehetségű gyermekek iskolái, az ú. n. *kisegítő iskolák*.

Ebben a fejlődési éraban a gyógyító pedagógia más területein, az érzékszervi fogyatékosok oktatási területein is találunk a továbbdifferenciálódás felé tiszteletreméltó törekvéseket akkor, amikor az *értelmileg fogyatékos siketek, értelmileg fogyatékos vakok, vaksiketnémák, nagyothallók* és *gyengénlátók* is külön csoportokban részesülnek gyógyító nevelésben.

Ezen eredmények azonban bármily nagy lépéseket jelentenek is a gyakorlati gyógyító pedagógia felé, még mindig csak a kezdet kezdetét jelentik az ideális állapot felé és — valljuk be — inkább csak a gyakorlati tehermentesítés látszatát viselik magukon, mint a tudományos kutatás eredményeit.

Az ilyen irányú, igazán benső gyógyító pedagógiai értéket is képviselő haladás a gyogypedagógiának azon területén indult meg először, ahol erre a kényszerítő hatás a legparancsolóbb volt, ahol a külső látszattal a legkevésbé lehet palástolni és ez a terület az értelmileg fogyatékosok területe. E terület művelői voltak az elsők, akik a tisztán gyakorlati irányból engedve, szerepet biztosítottak a pszichológiai kutatás eredményeinek is azáltal, hogy a kísérleti lélektan kutatásainak eredményeit mindig biztosítani törekedtek. Így fejlődött ki a *Ranschburg: „Legasthenie“* című művének megjelenése óta a budapesti állami kisegítő iskolában az a gyakorlat, hogy a növendékek osztály szerinti csoportosítása tisztán olvasási képességeik alapján történik, valamint a Ranschburg által elnevezett *anaritmia*, illetőleg *aritmaszténia* ismerete óta — melyet gyakran mint parciális fogyatkozást ismerünk — az a gyakorlat, hogy az összes rossz számolók, tekintet nélkül osztálybeli hovatartozásukra, e tárgyból számolásbeli nívójuknak

megfelelő alsóbb csoportban tanulnak és így ezen egyoldalú képességhiány nem szolgálhat okul arra, hogy más oly tárgyakból is visszatartassanak — esetleg évekig — amelyekben képességeik kevésbbé, avagy egyáltalán nem hiányosak. Ez már egy igen értékes lépés az individualizáló gondolatmenet megvalósítása felé, mert a fogyatékos gyermek különböző értékű képességeinek természetes, és a képességhez alkalmazkodó érvényesülését teszi lehetővé. Ez a rendszer keresztülviendő volna még az oktatás egyéb alappilléreit képező elmeképességekre vonatkozólag is, nemkülönben a fogyatékosok testi hibásságaira vonatkozólag is.

A gyógyító pedagógia *eddig a közös nevezőig tudta a maga csoportjait* leegyszerűsíteni, de mert tény az, hogy ami tegnap még eredmény volt, az ma már csak kiinduló pont, a gyógypedagógia mint fejlődő tudomány, gyakorlati eredményeinek fokozása érdekében e ponton nem állhat meg. Láttuk, hogy az egyéni képességeknek ez az igazán messzemenő figyelembevétele sem biztosította azt az eredményt, amelyet vártunk és az elvitázhatatlanul igen értékes eredmény főleg csak abban nyilvánul meg, hogy a külön alsóbb számtani csoportok beállításával nem gátoljuk meg a fogyatékos egyénnek más területen való továbbfejlődését, de maga a számolási képesség, dacára ezen különleges elbánásnak, nem javul távolról sem a beléhelyezett munka arányában. Pedig a számolás, az olvasás és írás, mint elemi képességek, nemcsak a helytelen és hiányos tanítási rendszer lefokozott következményei, hanem a maguk patológiás megnyilvánulásaikban önmagukban is külön figyelmet érdemelnek, mint külön kórformák, a kóros gyengetettségűség általános keretein belül. Kérdés, nem lehetne-e az *aritmaszténiások*, a *legaszténiások* és *grafaszténiások* *kórcsoportjain belül* az egyedeket még kisebb közös nevezőre hoznunk, anélkül azonban, hogy egyeket túlzásokba mennénk? Remélem, hogy igen, és ez a közös nevező a *felfogótípusok* figyelembevétele volna.

*

Tudjuk, úgy önmagunk, mint mások megfigyeléséből, hogy nem bírunk egyformán érzékkel úgy a látási, mint a hallási, vagy mozgás-érző benyomások felfogására. Egyazon szemléleti tárgy észlelésénél úgyszólván minden embernél más és más az, ami a figyelmet különösebben megragadja és leköti, mert addig, amíg egyik ember a dolgok hallható tulajdonságainak felfogására bír inkább érzékkel és az ugyanekkor kínálkozó látási benyomásokat önkénytelenül elhagyagolja, addig viszont egy másik egyén ugyanezen szemléleti tárgynak a látásos megfigyelés körébe eső tulajdonságait figyeli meg és dolgozza fel nagyobb előszeretettel.² Iskolai tanulmányaink folyamán tapasztalhattuk, hogy vannak egyének, kikben egy végighallgatott előadás csak alig hagyott nyomokat, ellenben, ha ugyanezen egyén ezt az előadást leírva, lerajzolva, látásos úton foghatta fel, sokkal inkább vált vérévé, mert élénkebb látótípusú megfigyelő lévén, emlékezetében, gondolkodásában inkább talál támpontokat a látott dolgokban, szemben az oly egyénnél, akinél meg a hallott dolgok találnak termékenyebb

² V. ö. Kornis: „*A lelki élet*“ II. köt. 176. old.

talajra. Van oly típusú egyén is, aki csak úgy képes igazán új dolgok befogadására, ha azokban ő maga is tevékenykedett, ha gondolkodásában a saját maga készítette jegyzetekre, rajzokra támaszkodhatik, vagyis ha az újabb elmetartalmakról mozgási képzetei, emlékképei is vannak. E csoportok közül az első egyén a *látásos* (vizuális), a második a *hallásos* (auditív) és a harmadik a *mozgás-érző* (kinesztéziás) típusba tartozik. Ezen nevelés és oktatástani szempontból oly felette fontos három főtípusra *Charcot* hívta fel legelőször a figyelmet kb. négy évtizeddel ezelőtt és azóta a tudományos típuskutatás igen nagy lépésekkel haladt előre. Nem célolok most a típusokra, mint ilyenre, részletesen kiterjeszkedni, csupán csak gyógypedagógiai vonatkozásában kívánok a kérdéssel foglalkozni.

Tévedés volna azt hinni, hogy minden egyént szigorúan be lehet skatulyázni ezen négy típusféleség valamelyikébe. A normális egyént általában véve a *vegyestípus* jellemzi, vagyis az, hogy az összes típussterületeken elér egy bizonyos átlagos fejlettségi fokot, szemben a *domináns*, vagy uralkodó típusal, mely típusnak az erősebb fejlettsége jellemző az egyénre. Sőt két egyénnek ugyanazon típusféleségre eső dominanciája sem jelent még oly mérvű azonosságot, mint azt az első pillanatban hinnők, mert a túlnyomóan látásos típusú egyének között is lehet különbség a tekintetben, hogy addig, amíg egyik a látásos felfogás körébe eső *színeket* ragadja meg inkább, addig a másik inkább a *formákat*, vagy a térbeli viszonyokat fogja fel. A túlnyomóan hallásos típusú egyének közül a beszéd hangtani felfogásánál egyik a beszéd *tempóját*, *ritmusát*, a másik a *hang minőségét*, a harmadik esetleg a *hang színét* részesíti előnyben, stb. Szóval a vegyestípusú normális egyén *melléktípusai* mellett érvényesülő *főtípusnak* is vannak még *résztípusai*, ami már maga is oly komplikálttá teszi, ma még a típusok tanának gyakorlati konzekvenciáit, hogy a normális gyermekeknek ú. n. uralkodó típusuk szerint való típusosztályokba való sorozása túlzott kívánság, annál is inkább, mert ezzel a rendszerrel, mint *Meumann* mondja, mesterségesen szellemi egyoldalúságokat tenyésztenénk.

Másként áll azonban a típusok kérdése az érzéki- és értelmi fogyatékosoknál. *Tóth Zoltán* a fogyatékosok testi, értelmi és erkölcsi intellektusában észlelhető hibásságok és fogyatékoságok megismerésénél különösen a *képesség* és *lehetőség* tényét tekinti oly tényezőnek, mely szerint a vakok, siketnémák, értelmi és erkölcsi fogyatékosok gyógypedagógiai értékelése a legélszerűbben megoldható.

A képesség és lehetőség tényére támaszkodva mondhatjuk, hogy addig, amíg az éperzékű és épértelmű normális gyermekeknél a felfogási típusok kialakulásának sem a képessége, sem pedig a lehetősége nincs korlátozva, addig az érzékszervi fogyatékosoknál annak lehetősége az illető érzékszerv hiányának megfelelő területen korlátozott. E területen tehát, ha vakokról van szó, a látásos, ha siketnémákról, a hallásos felfogótípus nem fejlődhetik ki és így az e típusokra támaszkodó módszereket teljes mértékben nélkülözniük kell. *Ranschburg* szerint ugyanis: „A fogyatékos érzékűeknél az egész gondolkodás — kieséseiknek

megfelelően — vagy főleg hallási és tapintási (vakok), vagy látási mozgás-érzési és tapintási (siketnémák), vagy messze túlnyomólag tapintási és mozgás-érzési (vaksiketnémák) képzetekben történik, kiegészítve ízlési és szaglási emlékképekkel.³ Ez a kiesés magyarázza meg a siketnémák, vakok és vaksiketnémák egyoldalú típusfejlődését és azt a körülményt, hogy a típusok rendszeres ismerete előtt is tulajdonképpen már e fizikai kényszerokoknál fogva a siketnémák és vakok oktatása, nevelése terén többé-kevésbé típuspedagógia folyt, mert egyik, vagy másik érzék hiánya folytán a meglévő érzék intenzívebb igénybevételére voltak kénytelenek már az oktatás fejlődésének legelején is szorítkozni.

Innen van az, hogy ami az érzékű, normális, de domináns látótípusú egyén általában a látótípus keretein belül is inkább valamely részlettípushoz tartozik, addig a *siketnémánál*, mint a csupa szem emberénél, a látótípus sokkal *egyetemlegesebben* — tehát színekre, formákra, térbeli elhelyezkedésekre, stb.-re egyaránt, — fejlődik ki. A siketnéma ugyanis a hiányzó hallásérzékének tétlensége folytán mozgósítható energiáit, főleg a látás, de más érzékszerv területén is, sokkal intenzívebben tudja értékesíteni, miáltal látásos felfogóképességében a kényszerű gyakorlás folytán olyan sokoldalú kifinomultság fejlődik ki, aminek eredményét a siketnéma természetes jelbeszédével kapcsolatban a nem egyetemlegesen fejlődő érzékű egyén legtöbbször meg sem ért és a szakember is gyakran csodálkozással vehet tudomásul. A hangos beszédet nem ismerő, tehát kizárólag a jelbeszédre utalt siketnémák gondolkodása ennek folytán, általában még az érett korban is, túlnyomóan *látási és mozgási tárgy-képzetekben* történik, szemben az érzékű, normális egyénnel, akiknek tárgyképzet-típusa — mint *Ranschburg* mondja — valószínűleg az iskolai oktatás hatása alatt lassan átmegy a *szóképzetekben* való gondolkodás szakába, ami egyszersmint már az elme finomabb kipallérozottságának is jele. A szóképzetekben való elvontabb gondolkodás fokára még a tanult siketnéma sem juthat el, a normálisokéhoz viszonyított csekély szókincse miatt, ellenben tárgyképzetekben való gondolkodása nagy fokban támogatja őt a különböző képzőművészeti ágazatok felé való érdeklődésében. Feltehetőleg jórészt tán az teszi őket alkalmasakká az ilyirányú életpályákon való gyakori elhelyezkedésükre is.

Ami a siketnémáknál a halló- és látótípusról mint kiesési, illetőleg uralkodótípusról áll, ugyanazt mondhatjuk el — de megfordított értelemben — a vakoknál, a látó-, illetőleg a hallótípusra vonatkozólag. A látótípus itt kiesik, de annál nagyobb energia-készlettel dolgozik, főleg a hallás és tapintás, de a szaglás és ízlelés érzéke is. E fogyatékosági területen legfőképpen a hallásos felfogótípus az, amelynek egyetemlegesebben fejlődött értékeivel találkozunk, semmint az érzékű, hallásos típusú egyéneknél. A vakok gondolkodása, minthogy túlnyomóan hallási benyomásokban részesülnek — még tapintásiakban is aránylag ritkábban — úgyszólván már kezdettől fogva, tehát még a normálisokat is megelőzve, túlnyomóan *szóképzetekben* történik, ami az elvont elmé-

³ V. ö. *Ranschburg*: „Emberi Elme“ I. köt., 153. old.

leties gondolkodás irányába vonzza őket. Tárgyképzeteik természetesen hiányosak.

Az *értelmileg fogyatékosok*nál megvolna a lehetősége az összes felfogótípusok kifejlődésének, akárcsak a normálisoknál, mert maguk az érzékszervi kapuk épek, de az ép értelem híján a képesség hiányzik náluk arra, hogy az érzékszervek által felfogott ingerek az elméjükben kellő, világosságú és *elevenességű* képzetekké váljanak. *Dürr-Borst, Pfeiffer, Watkins* szerint a kevésbé tehetséges gyermekek inkább tisztá, a tehetségesek inkább vegyes típusúak.

Magam is megállapítottam az 1921-ben végzett típusvizsgálataim kapcsán, hogy az értelmileg fogyatékos gyermekek között igen gyakran találhatók egyoldalú típusértékek. Az értelmileg fogyatékosok vizsgálatainál talált egyoldalú típusok értéke azonban igen csekély kivételes esetben hasonlítható össze a siketek látó és a vakok hallótípusának az értékével, mert a fogyatékos értelműeknek típusbeli egyoldalúsága csak relatív értéket jelent és a legtöbbször még a kiemelkedő típus értéke is a normális átlagon alul marad.

Itt tehát nem egyoldalú lehetőségi irányban és normális elmével kapcsolatban fejlődő típusbeli értékekkel állunk szemben, mint a vakoknál és siketeknél, hanem oly értékekkel, melyeknek az egyoldalúság melletti csökkent értéke súlyosabb okokra, még pedig az elme magasabb tényezőinek hiányos fejlődésére és abnormális, illetőleg kóros állapotaira vezethetők vissza. A fogyatékos értelmű gyermekeknek az egyes érzékszervekkel kapcsolatban működő elmeterületei akár a hiányos fejlődés, akár valamely kóros folyamat miatt igen egyoldalú értékűek lehetnek. Főleg ez a magyarázata annak, hogy a felfogótípusok is elmeállapotuknak megfelelően egyoldalúvá lesz. Megállapítottam azt is, hogy a gyakrabban előforduló egyoldalú felfogó típusféleség az értelmileg fogyatékosoknál az auditív, ezt követi a kineztiás, majd a legritkábban előforduló típus, a vizualis.

Fentiekből azt látjuk, hogy a vakság, siketség ténye bizonyos felfogótípus *kifejlődését megakadályozza*, az értelmi fogyatékoság pedig a *fejlődést a normális érték alá fokozza* és e lefokozottság mellett is *egyoldalúvá teszi*. Hogy azonban a fogyatékos gyermekeket a típusbeli egyoldalúsággal kapcsolatban a gyógyító-nevelés szempontjából értékelhessük, szükséges az, hogy a felfogótípusuknak az egyes elme képességekkel való kapcsolataival is foglalkozzunk, mert arra a kérdésre, hogy a különböző ismeretek elsajátítására a fogyatékos gyermek mily mértékben képes, csak úgy adhatunk megfelelő értékű feleletet, ha a felfogótípus és elme képesség összefüggési eseteit is világosan látjuk.

Ezek igazolására vizsgálat tárgyává tettem azt, hogy:

1. a számolóképeség és a felfogótípusok;
2. az olvasási képesség és felfogótípusok milyen kapcsolatban vannak egymással. Vajjon megállapítható-e az, hogy úgy a számolással, mint az olvasással kapcsolatban akár a látásos, hallásos, vagy mozgásérzótípus egyike, vagy másika jár-e gyakrabban együtt?

Vizsgálataim alkalmával a *számolási képesség és felfogótípus* kapcsolataira vonatkozólag egészen röviden a következőket találtam:⁴

a) Jó látótípussal túlnyomóan jó számolóképeség jár együtt és csak kivételesen rossz, gyenge látótípussal túlnyomóan rossz számolóképeség jár együtt s csak kivételesen jó;

b) a mozgásérző-típusra vonatkozólag többé-kevésbé ugyan ez áll;

c) jó hallótípussal inkább jár együtt rossz számolóképeség, semmint jó, ámbar ez leginkább attól függ, hogy minő fokú az egyén látásos típusa.

Ezek szerint a számolóképeség jósága legelsősorban függ a látó-, másodsorban a mozgásérzőtípusú felfogóképességtől, ellenben független, ha ugyan nem megfordított arányban függ a hallótípus fejlettségének mértékétől.

Az *olvasási képesség és felfogótípus*⁵ kapcsolataira vonatkozólag meg az derült ki, hogy ezen képesség elsősorban a hallási, azután a mozgásérző és végül a látási felfogótípusra támaszkodik.⁶

Már ezen adatok alapján is megállapíthatjuk azt, hogy a felfogótípusok a különböző elmeképességekkel kapcsolatban különböző értékűek és így az ember élete folyamán a különböző irányú képességek szolgálatában különböző mértékben értékesíthetők. Ez pedig azt jelenti, hogy a felfogótípusok lehetőleg arányos fejlődése teszi lehetővé az ember számára a problémák minél több irányú megoldását és így ez a tény a nevelés egyik legfontosabb céljává a felfogótípusoknak lehetőleg arányos fejlesztését teszi.

Mivel azonban a fogyatékos gyermekeknél a felfogótípusok nagy értékkülönbségeivel találkozunk, mely különbségek az elmeképességek fejlődésének egyoldalúságát nagyon befolyásolják, a gyógyítónevelés területén a felfogótípus fejlesztésének kérdése is gondolnunk kell. E célból szükségesnek tartom azt, hogy a különböző fogyatékosok felfogótípusbeli állapota rendszeres vizsgálat és megismerés tárgyát képezze és a gyógyítónevelés célkitűzésében a felfogótípus pedagógiai úton való fejlesztéséről is történjék gondoskodás. Tán furcsán hangzik az, hogy a felfogótípus fejlesztését is a gyógypedagógiai feladatok közé sorolom, de a tapasztalat azt bizonyítja, hogy még a fogyatékos értelműeknél is, ahol az egyes típusok igen alacsony értékeivel találkozunk, már maga a tanítás ténye is mily kedvezően befolyásolja a fejlődés folyamatát. Meggyőződésem az, hogy ha a felfogótípust a maga csökkent és fejletlen állapotában mindjárt nem a tanítás *eszközének*, hanem a gyógyítónevelés *céljának* tekintjük és fejlesztésére külön gyakorlatokkal törekszünk, akkor az eredmény e téren is sokkal nagyobb és a tanítás folyamán mint eszköz inkább értékesíthető lesz.

Hogy e kérdésnek a megoldása mennyire szükséges és fontos,

⁴ V. ö. Schnell: „A felfogótípus és számolóképeség kölcsönös kapcsolata gyengeelműeknél.“

⁵ V. ö. Ranschburg: „Az Emberi Elme“ II. köt., 181. old.

⁶ Ranschburg ezt a kérdést a II. müncheni gyógypedagógiai kongresszuson továbbfejlesztette azzal, hogy nem az egyes típusoknak, hanem az *össz-típus* összefüggését állapította meg a különböző elmeképességekkel kapcsolatban.

legjobban bizonyítja az, hogy még az orvostudomány is kezd foglalkozni a felfogótípusnak vegyi úton való befolyásolásával.

Támogatja ezt a véleményemet *Galton*, *Charcot*, és *Meumann* következő álláspontja is: *Galton* és *Charcot* a típusokat bizonyos agyi részek világrahozott erősebb fejlettségéből magyarázzák. *Meumann* a típusokat úgy származtatja, hogy a világrahozott, bonc-élettanilag megalapozott diszpozíciók közül egyeseket a gyakorlat kifejleszt, mások ellenben a gyakorlat hiánya folytán elsatnyulnak másod-, vagy harmadrendűekké válnak. *Ranschburg* is osztja *Meumann* felfogását, de bár ő is a típusokat bonc-élettan alapon magyarázza, a típusok bizonyos fokú befolyásolhatóságát szintén lehetségesnek tartja. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy míg a kisgyermek inkább tárgyi gondolkodók, addig a tanítás előrehaladottabb fokán a legtöbb gyermek vegyestípusú lesz. *Pfeiffer* és *Pohlmann* vizsgálataiból kitűnik, hogy még a másodlagos típusok is bizonyos határig fejleszthetők. *Borst* kísérletileg is igazolta, hogy a típus változtatható.

Már előadásom elején rámutattam arra, hogy a nevelés akkor teljesíti igazán feladatát, ha a gyermekek tulajdonságaihoz és képességeihez minél inkább tud alkalmazkodni. Rámutattam arra, hogy a normálisok egységesebb értékű csoportja mellett a különböző fogyatékosok mily nagy mértékben befolyásolják a különleges individuumok kifejlődését, majd az egyes individuumokon belül a felfogótípus és az elmeképességek egyoldalú kialakulását.

Bár a gyógypedagógiának az az egyik feladata, hogy a jobban fejlett képességeket a gyakorlati élet számára értékesítse, mégsem tartanám célszerűnek azt, hogy a gyógyítónevelés területén csakis az értékesebb tulajdonságok és képességek részesülnének megfelelő figyelemben.

Ha gyógyítópedagógiai célunknak a normális állapot elérését, vagy megközelítését tekintjük, akkor ezt csak úgy érhetjük el, ha a megbomlott egyensúlyi állapot kiegyenlítésére is törekszünk.

Amíg tehát fontos az, hogy a fogyatékosok kiváló képességeinek érvényesülését biztosítjuk, addig a lefokozott képességek fejlesztéséről sem szabad megfeledkeznünk. Szükségesnek tartom tehát azt — különösen a fogyatékos értelműeknél —, hogy az osztályok merev kereteihez ne ragaszkodjunk, hanem az egyes csoportokat a különböző ismeretekkel kapcsolatos elmeképességekkel állítsuk össze. Nagy hiba volna azonban az, ha a képességek érvényesülésének gondolatát oly módon próbálnók megjavítani, hogy gyermekeket a felfogótípusnak megfelelő osztályokba sorolnók.

A felfogótípusnak az ismeretszerzéssel kapcsolatban arányosan kell érvényesülnie, úgyhogy a tanítás módszere lehetőleg mindegyik felfogási típushoz alkalmazkodjék, vagyis legyen többtípusú.

Az ily rendszer s a többtípusú módszerek alkalmazása mellett az illető ismeretszerecsoportnak megfelelő felfogótípus érvényesülését tesszük lehetővé, másrészt pedig a gyengébben fejlett típus értékét állandó gyakorlással egyidejűleg emeljük.

● Az oktatáson kívül a gyógyítónevelés céljait szolgáló, ú. n. érzékszervi gyakorlatoknál külön típusfejlesztő gyakorlatokat is

kell végeznünk, ahol az osztályonbelüli csoportosítást a növendékek típusbeli fejlettségi állapota határozhatja meg.

Amint láthatjuk, a típusok és gyógypedagógia kérdése különösen két ponton függ össze egymással, még pedig:

1. mint a gyógyító-nevelés különleges *célja*, az oktatás megelőző előgyakorlatok területén;

2. az ismeretnyújtással, tehát az oktatással kapcsolatban, mint az ismeretnyújtás és szerzés fontos *eszköze*.

A gyógypedagógia és a felfogótípus, tehát mint a *gyógyító-nevelés célja* és az *oktatás eszköze* kapcsolódik egymáshoz és amíg e célkitűzésben a típusok fejlesztésének gondolata foglaltatik, addig mint az oktatás eszköze az ismeretek többoldalú megértését és felfogását, valamint az emlékezet folyamatát együttesen támogatja.

Az erkölcsi fogyatékosok gyógypedagógiai védelme.*

Írta: HORVÁTH KÁLMÁN.

Megbízatomhoz képest javaslatokat kell tennem arra nézve, hogy milyen eszközökkel lehet és szükséges az erkölcsileg hibás gyermekek gyógypedagógiai védelméről gondoskodni. E nagy feladatkörből, ha kifejezetten a gyógyító-nevelés problémáját tekintjük, úgy a céltudatos gyógyító-nevelésnek két főfeladata van: fejlesztés és védelem. Fejlesztés: kifejlesztése mindazon vonásnak, amely az egyén életére és ezáltal a közösségre is kedvező. Védelem: meggátlása az oly egyéni vonások továbbfejlődésének, amelyek úgy az egyénre, mint a közösségre is károsak. Azaz, amíg egyrészt úgy kell dolgoznunk, hogy a káros vonások lehetőleg visszafejlődjenek, addig másrészt úgy, hogy a kedvezőek még akkor is kialakuljanak, ha netán ellenkezőre volna is ok.

A tapasztalati tények azt igazolják, hogy úgy a gyógyító-nevelés, mint a védő munkának többé-kevésbé megvannak a korlátai. Ezek a korlátok bizonyos mértékben az ember diszpozícióiban és képességeiben vannak meghatározva, miért is minden fejlesztő és védő munkánál az az irányadó elv, hogy az egyes egyénekhez alkalmazkodjunk. Az alkalmazkodás a testi, értelmi és erkölcsi fogyatékosok nagy csoportjainál ilyképpen letérít bennünket a normálpedagógia útjairól, mert míg egyrészt a fogyatékos állapothoz mért gyógypedagógiai védelem lesz fokozottabb, addig másrészt speciálisabb lesz a fejlesztés módja, vagyis a módszeres oktató-nevelői eljárás.

A legelső és főkövetelmény tehát, amidőn az erkölcsileg hibás gyermekek gyógypedagógiai védelméről beszélünk:

I. a helyes nevelési rendszer;

II. a nevelési rendszer szempontjainak megfelelő tanszemélyzet.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. Orsz. Értekezletén (1926 június 7-én) tartott előadás.

A nevelési rendszer felépítésénél figyelemmel kell lenni:

1. A gyermekanyag rendszeres megismerésére és osztályozására;
2. a különböző gyermektípusokat befogadó speciális intézményekre;
3. a gyermekcsoportok célszerű beosztására;
4. a megfelelő gyógyító-nevelési módok alkalmazására, ezek kimélyítésére és kiépítésére;
5. a nevelés igényeit kielégítő és a gyermektípusoknak megfelelő egyes intézetek szervezetének és nevelési tervének szerkesztésére.

A tanszemélyzet kérdésével kapcsolatban figyelembe veendő:

1. a tanszemélyzet szakszerű képzése;
2. az intézeti nevelés megfelelő irányítása és egyöntetű ellenőrzése.

I.

1. A gyermekanyag rendszeres megismerésére és osztályozására az erkölcsi hibásságok okainak felfedése, a helyes diagnózis és a típusok szerinti osztályozás szempontjából van szükség.

a) Az erkölcsi hibásságok valódi okainak felfedése különösen azért fontos, mert

a) a züllöttség nem kifejezetten külső, hanem belső és külső, vagyis főleg az egyén konstitúciójától meghatározott és mivel

β) nem elégséges egyedül a külső okok elhárítása, hanem emellett szükséges — főként a meglevő diszpozícióknak megfelelő — aktív, gyógyítva-nevelői hatások alkalmazása is.

b) A pontos diagnózis megállapítása ugyancsak több szempont miatt szükséges. Így főleg azért, mert

a) a későbbi gyógyítva-nevelői munkának előfeltétele, hogy a gyermek karakterét és ennek vonatkozásait pszichofizikai konstitúciójához ismerjük, továbbá, mivel

β) az egyes egyén hajlamainak és patológiás elváltozásainak ismerete nem közömbös tényezője a céltudatos terápiának.

c) A típusok szerinti osztályozás pedig azért célszerű, mert

a) így az egyes intézetekbe nem kerülhetnek teljesen heterogén elemek, kik míg egyrészt az egységes gyógyító-nevelési eljárás alkalmazását teszik lehetetlenné, addig másrészt felette nehezítik az individuális elbánást. Továbbá a heterogén elemek egymásra ható romboló hatása sem érvényesülhet így szabadon.

Mindezek alapján szervezendő volna tehát a gyermekanyag pontos megismerésére és osztályozására egy bizottság, melynek tagjai szakorvosokból, jogászokból és gyógypedagógusokból állnának. Ezt a bizottságot az állam minden megterhelése nélkül társadalmi úton, a megfelelő szakemberek bevonásával életre lehetne hívni, annál is inkább, mert már van és működik egy központi megfigyelő és szétosztó intézet, melynek létjogosultságát és szükségességét épp ezen bizottság munkájának pontos és szakszerű keresztülvitele teszi indokolttá. Eleve leszögezendő és megállapítandó e szakbizottságot illetően azonban az, hogy míg egyrészt ez nem lehet a központi megfigyelő és szétosztó intézetnek alárendelt

szerve, addig másrészt e szakbizottság úgy szervezendő meg, hogy a munkája alapos lehessen. Így a pontos diagnózis, a típusok szerinti elhatárolás és a gyógyító-nevelésnek az egyedekhez alkalmazott céltudatos irányításával elkerülhető volna egyrészt az a veszedelem, hogy a nevelők egyrésze nem juthatna arra a téves álláspontra, hogy míg egyszer nincs mit csinálni, mert a gyermek erkölcsi minémúsége idegrendszerében gyökerezik, addig másrészt nem arra a felfogásra, hogy nincs szükség gyógyító-nevelésre, mert a gyermek szociálpatológiás. Mindkét felfogás szélsőséges pedagógiai lehetetlenség! A tapasztalat ugyanis azt bizonyítja, hogy hatni még belső okokra előállott elváltozások eseteiben is mindig lehet. A kérdés csupán a hatás, a beavatkozás mértékére vonatkozik, mert amíg az ember egységes volta bizonyos tekintetben korlátokat állít a nevelő elé, addig másfelől ez a javításnak, a fejlesztés elősegítésének útjait is megnyitja. De ennek az elvnek kell érvényesülnie a szociálpatológiásnak tartott gyermekeknél is, ahol ugyancsak a nevelői hatások egyénítésére és fokozott mélyítésére van szükség. Könnyen elképzelhető ugyanis, hogy mivé fejlődik, milyen az erkölcsi jelleme az oly szociálpatológiás gyermeknek, kinél a fejlődés folyamán hosszú ideig hiányzott a jó irányba vezető kéz, az elmét, az érzelmi és az akarati életet helyes irányú gyakorlatra rászoktató céltudatos és szeretetteljes nevelés. Ilyen esetekben — amint ezt Ranschburg és általában a pszihopatológiai értékelésben elismert szaktekintélyek megállapították — oly organizmus fejlődik ki a gyermeknél, mely a finomabb belátásokat, magasabb társadalmi érzelmeket, altruista rezonanciákat sem felfogni, sem pedig megérteni nem tudja. Szükség van tehát az erkölcsileg hibás gyermekek nevelésének *egész vonalán gyógy-pedagógiai felfogásra s értékelésre és az ezek szerint alkalmazott gyógyító-nevelői hatásokra*, mert csak így remélhető, hogy a látszólagos javulás nem lesz a megértés szimulálása, illetve nem lesz kényszerű alkalmazkodás, hanem tényleges belátáson és a kifejlesztett normális rezonanciákon alapuló társadalmi viselkedés.

Az elnevelt, vagy elhanyagolt és emiatt a legjobb esetben az érzelmi viszonyosság fokán álló gyermektől nem szabad minden különösebb nevelői hatások nélkül érzelmi törvényességet s jogosságot és nem akarati jellemességgel vagy személyiséggel irányított cselekvéseket várni és követelni. Ennek elérése hosszú út! Minderre a gyermeket lassan, fokozatosan s csakis céltudatosan és helyesen alkalmazott nevelői hatásokkal lehet ránevelni, aminek elérése viszont eleve függ a gyermekanyag rendszeres és alapos megismerésétől és típusok szerinti osztályozásától.

2. A fenti munkásság eredményeinek biztosítása és továbbfejlesztése szempontjából a különböző gyermektípusokat befogadó intézmények létesítése volna a további sürgősen megoldandó feladat. Ezt a meglévő intézmények átszervezésével lehetne elérni.

És pedig az intézmények át volnának szervezendők:

a) ama hülye, súlyosabb epileptikus és elmebeteg fiatalokú züllöttek és bűnözők számára, kik sem nem nevelhetők, sem pedig munkára ki nem képezhetők;

b) azon testi vagy lelki fogyatkozásban szenvedő erkölcsileg hibás gyermekek és fiatalokúak részére, kik fogyatékos értelműek,

siketnémák stb., de emellett még nevelhetők és munkára kiképezhetők;

c) azon 12 éves és idősebb ifjúkorú züllöttek, bűnözők és erkölcsileg hibás gyermekek számára, kik főként saját hibájukból züllöttek el, vagy követtek el bűncselekményeket, és pedig külön intézetekbe, vagy legalább is elkülönített pavillonokba volnának utalandók:

a) a fegyelmezhetetlen gyermekek;

β) a súlyosan elhanyagolt, erkölcsileg züllött gyermekek, így a tartósan munkakerülők, a csavargók, a koldusok és a perditák;

γ) a pszihopata züllött és bűnöző gyermekek;

δ) a súlyosabb bűncselekményeket elkövetők;

e) a szokványos büntetett fiatakorúak.

d) A 12 éven aluli züllésnek kitett, züllött és erkölcsileg hibás gyermekek számára ugyancsak külön intézetek volnának szervezendők, és pedig külön intézetekbe volnának utalandók:

a) azon testileg egészséges és rendes elmeállapotú züllésnek kitett gyermekek, kiknek szülői tartós betegségüknél, keresetképtelenségüknél, iszákosságüknél és egyéb testi vagy lelki fogyatékoságüknél fogva nem tudnak gyermekük gondozásáról és neveléséről gondoskodni;

β) azon züllött, erkölcsileg hibás gyermekek — megfelelő osztályozással —, kiknél a züllés belső, konstitúciós okokból származó.

3. Az intézetek típus szerinti átszervezésével kapcsolatosan az egyes intézetek gyermekcsaládai ugyancsak át volnának szervezendők, és pedig erkölcsi fejlettségükhöz mérten külön családokba volnának utalandók:

a) az erkölcsileg normális gyermekek;

b) az erkölcsileg gyengék;

c) az erkölcsileg erősen csökkent értékűek;

d) az aszociális cselekményekre hajlamosak;

e) az erkölcsileg indifferensek.

A családok beosztásánál figyelembe volna még veendő a gyermekek kora és intelligenciája. A család létszámát illetőleg a fogyatékoság súlyossága lehetne irányadó, olyképen, hogy a súlyosabb esetek kis létszámú családokat képeznének, míg az enyhébbek fokozatosan nagyobb létszámúakat.

4. Mindezen teendőkkel kapcsolatosan sürgős feladat volna a megfelelő nevelési módok alkalmazásának és kimélyítésének rendszeres felépítése. Az az általánosan ismert tény, hogy a meglévő nevelési rendszerrel a növekvő züllöttséget csak részben vagyunk képesek leküzdeni, mutatja, hogy alapos javításra szükség van. A nevelési módok alkalmazásának és kimélyítésének rendszere természetesen nemcsak azon gyermekanyagra vonatkozik, kik erkölcsi hibásságaik miatt intézeti nevelésben részesülnek, hanem azokra is, akiket zárt intézményekbe ugyan nem szükséges utalni, de akik mégis szakszerű segítséget és védelmet igényelnek. A meglévő organizáció kimélyítésével elsősorban — a poliklinikai rendszerhez hasonlóan — megszervezendő volna a központi gyógy-pedagógiai tanácsadó — a fogyatékosági eseteket nyilvántartó, ellenőrző és védő intézmény —, ahová a hatóságok útján a gyermekük nevelése miatt segítségre szoruló szülők utasíttatnának. Ez

a rendszer Bécsben és Berlinben már évek óta bevezetett és felette hasznos védelmi és nevelői tevékenységet fejt ki. Ezen intézmény munkássága olyképen volna biztosítható, hogy a szülők és a hatóságok felhívása mellett felszólíttatnék a tanítóság, hogy a gyanús és a nehezen nevelhető gyermekeket megfigyeléseik közlésével minél korábban utasítsák a központi gyógypedagógiai tanácsadó intézménybe. Ez a korai s szakszerű beavatkozás és állandó nevelői tanácsadás sok későbbi felesleges munkától és kiadástól mentesítené a megfelelő gyermekvédelmi szerveket; egyben pedig a gyermek fogyatékoságainak korai és szakszerű elhatárolásával idejében lehetővé válnék a megfelelő intézkedések lehetősége, vagyis az állandó védelem. Ez az állandó védelem főként a szülőknek adandó nevelői tanácsból, a gyermek rendszeres ellenőrzéséből, az esetleges családból való kihelyezésből, a megfigyelő-intézetbeni megfigyelésre való beutalásból, vagy korai intézeti nevelésből állhatna. Úgyanis a megfigyelések szerint, ha a kihelyezés, vagy az intézeti nevelésre való utalás nem történik meg elég korán, úgy a más környezetbe való áthelyezés, vagy az intézeti nevelés már rendszeresen eredménytelen. *Gregor* az általa megfigyelt 1500 züllési és bűnözési esetben csak igen kevés oly gyermeket talált, akiknél ne lett volna szükség intézeti nevelésre. *Rupprecht* és *Gruhle* legújabb statisztikai adatai pedig azt igazolják, hogy minél későbbi korban történt meg az intézeti nevelésre való utalás, aszerint fokozatosan kisebb lett a javulás százalékszám, vagyis a nevelési eredmény. Ezért, amíg egyrészt szükséges az oly nevelési rendszer kiépítése, amely minél korábban és rendszeresebben fejtheti ki nevelői hatását, addig másrészt szükség van a már meglévő intézeti nevelés eredményesebbé tétele szempontjából az intézeti nevelés kimélyítésére, valamint ennek rendszeres kiépítésére is. Az intézeti nevelés kimélyítésének alapfeltételei a következők:

- a) a megfigyelések folytatása és állandósítása, összekötve gyakori pedagógiai megbeszélésekkel;
- b) az állandó individuális nevelés és oktatás rendszeresítése;
- c) a rendelkezésre álló nevelési eszközöknek az egyénhez mérten való felismerése és szeretetteljes alkalmazása;
- d) a biztos és határozott akaratú nevelés;
- e) a növendék későbbi élethivatásának szorgos megválasztása.

A nevelés gyakorlati megoldásánál egyben különös gondot kell fordítani arra a körülményre, hogy a növendéknek mindig több vagy kevesebb cselekvési lehetőség között kell választani megtanulnia. Ezért a nevelés rendjében oly eljárásnak is helyet kell biztosítani, amely a különböző választási lehetőséget a maga rendszerességében kedvező irányban iparkodik befolyásolni. Erre a célra igen alkalmas a *Tóth Zoltán*-féle, cselekvő példák útján való nevelés.

5. Szükséges tehát, hogy a nevelőothonok tanterve tegye a nevelők kötelességévé az élet különböző helyzeteinek megfelelő cselekvési példák szerkesztését és feldolgozását. Gondoskodni kell továbbá arról is, hogy minél több, az életben megtörtént cselekmény gyűjtessék össze és tárgyalassák le szereplő személyeivel és következményeivel együtt. Tehát ne csak nemzeti és humanisztikus pél-

dákat állítsunk a gyermek elé, hanem a gyermek közvetlen környezetéből és életéből is dolgozzunk fel megszívlelésre érdemes adatokat.

Ezek a példák úgy volnának összeállítandók, hogy mindegyikben egy-egy cselekvésre indító motívum lenne a főgondolat, mely körül mindazon irányító hatások volnának elhelyezendők, amelyek a növendéket a mindennapi életben befolyásolhatják és cselekedeteit esetleg helytelen irányba terelhetik. A cselekvési példák az intézeti típusoknak, illetve az ott elhelyezett gyermekek életkorának, értelmi és erkölcsi fejlettségének megfelelően volnának összeállítandók.

Végül a munka nevelői hatásáról sem szabad megfeledkezni. Ezt illetőleg azonban az legyen a nevelőotthonokban az irányadó elv, hogy a jól beállított munka a nevelés egyik hathatós eszköze és nempediglen megfordítva az, hogy a nevelés az iparra való képzésnek csak segítőeszköze. A munka a jól nevelt, kitartó, jellemes egyén számára társadalmi megbecsülést és anyagi boldogulást biztosít, míg a rosszul nevelt, állhatatlan, jellemtelen ember munkája mitsem ér. Ezért igen célszerű volna az, ha az eredménnyel végzett munka eme két következménye, mint a megbecsülés és az anyagi ellenszolgáltatás, azon nevelőotthonok keretében, ahol a nevelés mellett ipari képzés is történik, éreztethetné valamely formában nevelői hatását.

II.

A nevelés és oktatás céljainak megfelelő módszer kérdése továbbá szoros kapcsolatban áll a tanszemélyzet szakképzettségével. Éppen ezért a nevelői otthonok nevelési rendszerének gyógyító-nevelői képesítésére csak akkor lehet valójában gondolni, ha a tanszemélyzet minél szakszerűbb képzéséről is gondoskodás történik. Ugyanis az erkölcsi élet megfigyelésére, elváltozásainak és fogyatékoságainak öntudatos megjavítására csak az képes, aki a testi, értelmi és érzelmi életet úgy normális, mint patológiás értelemben ismeri, illetve aki pszihopatológiailag is képzett. Az intellektus különböző állapotainak ismerete vezethet csak öntudatos és célszerű gyógyító-nevelői eljáráshoz, miért is a nevelőotthonok tanszemélyzetének képzési céljaira legmegfelelőbb volna a Gyógy-pedagógiai Tanárképző Intézet.

Ez a Tanárképző Intézet az összes fogyatékosági esetekkel, így az erkölcsileg hibás gyermekek nevelésének kérdésével is foglalkozik, tehát a meglévő keretnek teljes igénybevételével a képzés pénzügyi része az államra úgyszólván semminemű további terhet nem róna.

Átmenetileg ez a kérdés úgy volna legcélszerűbben megoldható, hogy a nevelőotthonok fiatalabb tanszemélyzete részére a Gyógypedagógiai Tanárképzőn csoportonként és felváltva átképző kurzus tartatnék, míg az idősebb tanerők az átképzés kötelezettsége alól felmentetnének.

Az erkölcsileg hibás gyermekek gyógypedagógiai védelmét illetőleg az elmondottak alapján javaslataim a következők:

1. Mondja ki az Országos Értekezlet, hogy szükségét látja annak, hogy a gyermekanyag rendszeres megismerésére és osztá-

lyozására *szakorvosokból, jogászokból és gyógypedagógusokból* álló bizottság szerveztessék.

2. Mondja ki az Országos Értekezet, hogy célszerűnek tartaná az erkölcsileg hibás gyermekek nevelésével foglalkozó intézményeknek gyermektípusok szerinti átszervezését, valamint a gyermekesaládoknak célszerű beosztását.

3. Mondja ki az Értekezet, hogy szükségesnek tartja a védelem, a minél korábbi szakszerű nevelés szempontjából *a gyógypedagógiai tanácsadó intézmény* megszervezését olyképen, hogy a gyanús és a nehezen nevelhető gyermekek bejelentésére — megfigyeléseik közlésével — a tanítóság köteleztetnék.

4. Az erkölcsileg hibás gyermekek nevelésével foglalkozó intézetek vezető szakembereinek bevonásával alakíttassék egy bizottság, mely a megfelelő nevelési módok kimélyítésére és kiépítésére a szükséges lépéseket megtenné.

5. Hogy a nevelőotthonok tanszemélyzete gyógypedagógiai képzést nyerhessen, forduljon az Országos Értekezet az illetékes fórumokhoz azzal a kérelemmel, hogy a nevelőotthonok új és későbbi tanszemélyzetére a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet kötelező hallgatása mondassék ki.

Mélyen tisztelt Országos Értekezet!

Röviden válaszolva ezek voltak azok a gondolatok és javaslatok, amelyeknek megvalósításával az erkölcsileg hibás gyermekek gyógypedagógiai védelmének a nevelés körébe tartozó részét, mint remélem, meg lehetne oldani.

Amidőn ezen javaslataimat a mélyen tisztelt Országos Értekezet fóruma elé tárom, egyben szabadjon megemlítenem, hogy az erkölcsileg hibás gyermekek nevelésének problémájával manapság még olyképen vagyunk, amiként az orvostudomány volt korábban bizonyos betegségek gyógyításával. Az orvostudomány is kezdetben főleg azon betegségekre irányította figyelmét, melyek ritkábban fordultak elő és amelyek még ma is csak nehezen, vagy alig gyógyíthatók, míg azon területeket, ahol gyakoriak a bántalmak, sokáig számításba se vette. Ezen okulva, mi gyógypedagógusok szintén ne szűkítsük le a gyógypedagógia terápiás feladatait, hanem éppen ellenkezőleg, építsük azt ki mindenütt, ahol a normálpedagógia, az egységes gyógypedagógiai megítélés hiánya miatt, valamint a gyógyítva-nevelői hatások fel nem ismerése és nélkülözése következtében, illetve ezek eszközeinek hiányában a gyermek jellemének fokozatos emelését és fejlesztését, tehát az erkölcsileg hibás gyermekek nevelését mindezideig megoldani nem tudta.

Az értelmi fogyatékoságok kezelésének újabb útairól.*

Írta: dr. SZONDI LIPÓT, idegorvos,
a Gyógypedagógiai Tanárképző előadó tanára.

Előadó szerint az értelmi fogyatékosoknak az a felosztása, mely a gondolkodási fogyatékoság foka szerint idiótát, debilít és imbecillt különböztet meg, *nem* képezheti a hülyék kezelésének alapját. Előadó *kóroktani* alapon degenerált, abnormis és beteg értelmi fogyatékosakat ismer.

A *degenerált* értelmi fogyatékosakhoz sorolja az örökletes hülyeségeket, melyeknek három csoportját különbözteti meg, úgy-mint: a *neurodegenerációs*, az *endokrinodegenerációs* és a *faji*, vagy *phylodegenerációs* értelmi fogyatékoságokat.

A *degenerációs* értelmi fogyatékoságok kezelése terén ismer-teti az agyvelő gyógyszeres növesztésére irányuló kísérleteinek eredményeit.

Az *endokrinodegenerációs* hülyék kezelésével kapcsolatban előadó a hormonok szerepét tisztázza az értelem fejlődése terén és psychoaccelerátor és psychoretardator csoportok felállítása után konstitúciós alapra fekteti a pathokrin hülyék diagnosztikáját (endokrin-astheniás és endokrin-dystheniás pathokrin hülyeség).

Az *abnormis* értelmi fogyatékosak közé sorolja előadó az *álát-örökléses* ártalom okozta univerzális psychastheniát, a partiális psychastheniát mutató, valamint a dysproportionált elmeképessé-gekkel bíró elmefogyatékosakat. Itt emlékszik meg az olvasási, szá-molási és emlékezeti gyengeségek kezelésének mai állásáról.

A *beteg* hülyék azok, akik szerzett ártalom miatt váltak érte-lemben fogyatékosá. Itt különösen a szülési ártalmak, a lues és az encephalitis okozta értelmi fogyatékosak kezeléséről emlékszik meg. Indítványában szükségesnek tartja a gyógypedagógiai isko-lákban oly orvosi kezelők felállítását, melyekben a növendékek rendszeres kezelése a mindennapi órarenden belül kötelező formá-ban történék.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. orsz. értekezletén (1926 június 6-án) tartott előadás.

¹ Megjelent külön kis füzet formájában, *Novák R. és Társa* kiadásá-ban, VIII, Baross-u. 28. Kapható a Magyar Gyógypedagógia kiadóhiva-talában.

Eugenika és gyógypedagógia.*

Írta: dr. NAMÉNYI LAJOS.

Javaslat. Az értelmi fogyatékoság és általában mindennemű fogyatékoság elleni küzdelemnek és a fogyatékosok védelmének nagy akadályja, hogy a fogyatékosok nincsenek nyilvántartva. Ameddig ez meg nem történik, addig egy irányban sem, akár eugenikai, akár más irányban sem fogunk kellő eredményt elérhetni. Kötelezővé kell tehát tenni a fogyatékosok bejelentését. Ez kivételes esetekben röviddel a születés után is lehetséges volna, egyébként a beiskolázásig és a pubertás beálltaig kell megtörténni. Erre vonatkozólag javaslom, hogy a fogyatékosok nyilvántartása a Gyógypedagógiai Társaság kebelén belül történjék, még pedig létesíttessék egy központ, amely kérdőíveket küldjön szét az anyakönyvvezetőségekhez, óvodákba, iskolákba és írjon fel egyszersmind az Értekezlet a nagymélt. népjóléti miniszter úrhoz avégből, hogy rendelettel kötelezze a hatóságokat ezeknek a kérdőíveknek pontos beszolgáltatására és felelősség mellett kötelezze a hatósági orvosokat ennek az ellenőrzésére.

Az erkölcsi fogyatékosok orvosi védelme.*

Írta: H. dr. RÉVÉSZ MARGIT.

a Gyógypedagógiai Szanatórium igazgatója.

Az erkölcsi fogyatékoság fogalma három szempontból közelíthető meg, úgymint: 1. pedagógiai, 2. társadalmi, 3. élettani.

1. *Pedagógiai* gyűjtőfogalma azon gyermekek és fiatalokorúakra alkalmazható, kik értelmi kiesés nélkül tanuló- és munkahelyeiken hiányos teljesítményt, feltűnő tulajdonságokat mutatnak.

2. *Társadalmi, kriminális* szempontból szintén a munkateljesítmény és a környezethez való alkalmazkodás csökkent volta által vannak jellemezve.

3. *Élettani* szemszögből nézve mindazon egyének sorolhatók ide, kiknél az egyéniség fejlődésének menete erősebb zökkenéseket, eltévelyedéseket mutat, mely zavarok főleg abban jutnak megnyilvánulásra, hogy a Bühler-féle értelemben vett reflexkiszélelés fejlődési vonala meg-meg török. Ennek következtében az egyén a normálisnál hosszabb ideig vesztegel abban a stádiumban, mely egyrészt a pillanatnyi belső szükségletek, másrészt a külső behatások, nem pedig egy zárt egyéniség biztosított célkitűzései által van meghatározva.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. orsz. értekezletén (1926 június 7-én) tartott előadás. — Az előadás megjelent a „Gyógyászat” 1926. évi 30. számában, de kapható külön is a szerzőnél, Budapest, VI, Angyal földi elmegyógyintézet. Szerzőnek ezúttal csak javaslatát közölik, egyébként utalunk magára az értékes előadásra.

* A Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. országos értekezletén (1926 június 7-én) tartott előadás.

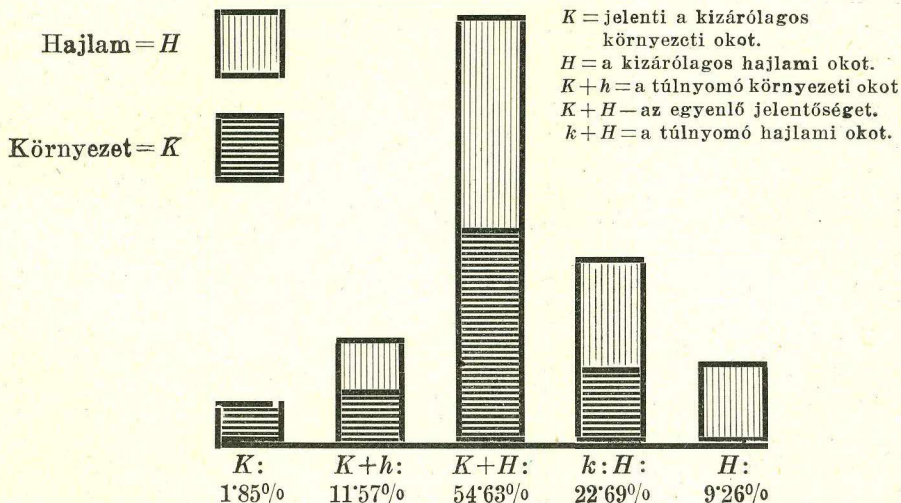
A) Okai.

A fejlődés eme zavara *külső* kiváltó körülmények és *belső*, az egyén alkataból folyó hajlamok együttes következménye. Rengeteg vitára adott alkalmat a probléma tárgyalása, hogy adott esetben mennyi szerepe van a külső-belső tényezőknek. Mivel *mennyileges* (quantitativ) problémával állunk szemben, egy általános mérő-eljárással nem rendelkezünk, az esetek megítélésénél igen nagy szerepe van a vizsgáló egyéni felfogásának; például alkoholista szülő számbajöhet, mint terheltségi tényező, miután az alkohol már maga csökkent értékűséget jelent, de tehinthető viszont, mint a család létét veszélyeztető igen fontos külső körülmény is.

Lund svéd statisztikus adatai szerint 564 erkölcsileg züllött fiúnövendék között 36%-ban az apa, 6·4%-ban az anyja volt alkoholista; míg a nem züllött fiatalokúakra vonatkozó statisztika szerint átlagban az apák 8·1%, az anyák 0·4% alkoholista.

Gregor igyekezett a külső, belső okok táblázatát mindinkább kiszélesítve, a finomabb részletekbe is behatolni. Ennek megvilágítására álljon itt a következő kimutatása, melyet 216 erkölcsileg fogyatékos fiatalokúra készített.

Erkölszi fogyatékoság okai Gregor szerint:

A különböző búvárok (Gruhle, Mönkemöller) lezárt véleménye mégis körülbelül megegyezik abban, hogy a fiatalokúak erkölszi fogyatékoságának oka az eseteknek mintegy 30%-ban túlnyomóan az illető egyén alkati psychopathiás hajlama.

Az előidéző okok között ezen általános elfajulásos tényezőkön kívül még számba jön a *veleszületett vérbaj*, különösen, mint a fejlődést egészében gátló tényező, a százalékszámok még itt is a szélsőségek között mozognak. A *nehézkór* (epilepsia), különösen annak könnyebb, elbutulással nem járó formája, a statisztikákban 1·5%-kal szerepel. Az újabb időben (1918 óta) fellépett influenza-járványokkal kapcsolatban lettek ismeretessé az agyvelőgyulladás (encephalitis) által létrehozott erkölszi zavarok, melyeket ingerlékeny-

ség, nyugtalanság, korai nemiérzés gátlás nélküli megnyilvánulása jellemez. A németországi legutóbbi ankét 30.000-re teszi számukat az országban. Nálunk különösen *Sarbo* foglalkozott ezzel a kérdéssel.

B) Diagnózis.

Az esetek felismerésében kétféle módszer áll rendelkezésünkre:

1. Az *orvos-lélektani* vizsgálat, mely részletesen kiterjed a testi, lelki tulajdonságok pontos leírására és egymás közötti összefüggésére.

2. A pedagógussal való együttműködésből származó *megfigyelés* adatai, melyek az egyén általános magatartásáról világosítanak fel.

A kutatók egyrésznének igyekezete már régen odairányul, hogy bizonyos szellemi megnyilvánulásokból, legnagyobbbrészt az erkölcsi kritikából tudjanak következtetni az egyén egész erkölcsi beállítottságára. Így különösen népszerűvé vált a *Fernald-Jakobsohn*-féle sorozattal való vizsgálati módszer, melynél a vizsgálandó egyén a különböző súlyosságú büntetteket rangsorozza és indokolja. Hazánkban utóbbi időben *Hermann* a rendérzék hiányát észlelte kriminális hajlamú gyermekeknél; *Kiss-Koleszár* pedig a munkaidő viszonyának megítéléséből vonnak következtetést az egyén erkölcsi mivoltára.

Tökéletesebbnek mutatkozik az *egész egyéniséget* számbavevő vizsgálati eljárás. E téren is sokféle vizsgálati módszer alakult ki, melyek közül én a *Kretschmer-féle* felfogáshoz állok legközelebb.

Kretschmer tanainak lényege egyfelől abban áll, hogy a test felépítése és a jellemtulajdonságok között állapít meg összefüggésrendszereket, melyek hordozójául a belsőelválasztású vérmirigyrendszert tételezi fel. Másfelől pedig az egyéniség uralkodó jellegénél kialakulásánál belső összefüggésrendszert állít fel érzékenység, mozgékonyosság, vérmérséklet, megbetegedés stb. tekintetében.

Ezen az alapon két nagy típusorozatot különböztet meg: 1. a *Ciklothym* (hullámzó) csoport és a 2. *Schyzothym* (hasadó) bonyolult csoport. Ezek mindegyike magában foglalja a tehetséges — átlag — tehetségtelen-beteges alcsoportok változatait. Elmélete ellen különösen a vegyes eseteknek nagy számát hozzák fel. Én a magam részéről — mivel a kórosba átmenő határesetekkel dolgoztam —, mindenesetre megerősítéseket hozok a kretschmeri tanok javára.

Vizsgálati anyagom különböző társadalmi környezetből került egyénekből tevődik össze, miáltal a külső körülmények kiváltó másodlagos hatásának levonásával a gyermekanyag psychopatiás jellege annál élesebben és elkülönültebben bontakozik ki. A Gyógypedagógiai Szanatórium 384 esete kizárólag szülői gondoskodás folytán, rendezett társadalmi körülmények közül, mint tisztán belső hajlamból előállott „nehéz nevelésűek“ kerültek megfigyelés alá, az 1911—26. évek folyamán. Az erzsébetfalvai és budapesti gyermekbíróságok mellett működő Kriminál-Pedagógiai laboratórium 307 idevágó esetének feldolgozása legnagyobbbrészt a bíróságok, hatóságok, patronage-egyesületek, iskolák stb. felszólítására

készültek. Ezen esetek nagyobb része (59%) proletár környezetből, igen nehéz külső viszonyok közül került elő, a legnyomasztóbb háborús viszonyok (1915—19) alatt. A szanatóriumi anyag saját intézetemre vonatkozik; a Kriminál-Pedagógiai Laboratóriumban való munkára túlnyomórészt dr. Kármán Elemér gyermekbíró úr tudományos és emberbaráti érdeklődése révén nyíltott alkalmam, miért is neki e helyről is hálás köszönetemet nyilvánítom.

A vizsgált anyag korhatára 7—20 év között váltakozik. A szanatórium összanyagában a lányok 45·3%-kal szerepelnek, míg a gyermekbíróóság előtt a lányok csak 16%-ban vannak képviselve, amely különbség a részletek taglalásánál kellő értelmezést fog nyerni.

I. Lelki gyengék. (Psychopathák.)

A szanatóriumi anyagban 242 eset (62·7%), a gyermekbíróóságiban 227 (70·9%) vizsgált egyén tartozik ide. (Ezen adatok pontosan egyeznek más búvárok eredményeivel, kik szintén úgy találták, hogy a túlnyomóan belső hajlamból „nehéz nevelésűek“, illetőleg kriminálisok táborában a psychopathák 65—70%-ban vannak képviselve.)

A mellékelt ábrák (53. l.) a kretschmeri elnevezések segélyével, a cyclo- és schyzothym-csoportokon belül az átlagostól való eltérés irányát és fokát óhajtják jelölni. Az egyenlítői sáv jelzi a normalitás széles mesgyéjét, az ettől való eltávolodás a sarkok felé arányos az eltérés súlyosságával.

1. *Cyclothym* (hullámzó) közvetlen csoport 120 egyénnel van képviselve a szanatóriumi anyagban, 152 esetben fordul elő a bírósági vizsgáltak között. Az ezen csoportba tartozókat az érzelmi ösztönélet közvetlen kiélése, a külső valósághoz való helyes alkalmazkodás jellemzi. Ugyanezen alapvonásokból magyarázhatók a kisebb értékű, *cykloid* formák is, melyek közül a „nehezen nevelhetők“ között két alcsoport jelenik meg kifejezett alakban: a) *impulsiv* és b) *labilis*.

a) *Impulsiv* (erőszakos) alcsoport. Testalkat szempontjából erőteljes, gyakran vaskos piknikus és atlétikus alkat jellemzi őket; gyakori az érmozgató-hőközpont változékonysága, kifejezett tengőidegi túlsúly, élénk anyagcsere, korai, jól fejlett nemi élet. Lélektani szempontból az ösztönélet túltengése (sok evés, alkoholélvezet, élénk primitív nemi élet), brutális haragkitörésekre való hajlam, alacsonyrendű motívumok által vezérelt, de szervezett, jól kiformált akaratmegnyilvánulások, értelmileg jó felfogóképesség, gyakorlati érdeklődés jellemzi őket. Ezen tulajdonságaikból kifolyólag *nevelésük* főleg fegyelmezés szempontjából okoz nehézségeket; *kriminalitás* szempontjából csavargás, szervezett bandák által keresztülvitt lopás, betörés, testi sértések, nemi erőszakosságok által vannak jellemezve; *élettani* fejlődésük megzavart voltát ösztönéletük túlságos előtérbenyomulása hozza létre.

Mindezekből következik az idetartozó anyag nemek szerinti megoszlása, amennyiben túlnyomóan fiúkból (leánybíróági eset 1·6%, szanatóriumi eset 9%) tevődik össze. Hisz közismert tény, hogy a legáltalánosabb férfihiba a brutalitás. (Ugyanezen körülmény magyarázza a nők kisebb előfordulási számát a bűnözésben.)

Szintúgy jellemző módon jut kifejezésre az eltolódás a szanatóriumi és bírósági anyag között, amennyiben természetesen az előbbinél az impulzív ritkábban, 11·4%-ban, míg az utóbbiban 19·1%-ban fordulnak elő. E számok aránylagos magas volta mutatja egyúttal, hogy a nehéz nevelésűek közül körülbelül minden kilencedik eset, a kriminálisok között meg éppen minden ötödik eset tartozik ezen alcsoportba.

Az erőszakosság jelentős szerepét a kriminalitásban mutatják továbbá a súlyos esetek, a „*nagyon nehezen nevelhető*“ („*Schwersterziehbare*“) arányos gyakorisága is. Ezek alcsoportjai a következők: 1. *Atavistikus* (visszaütő) alkat, testileg a piknikusok vaskos kiadása, esetlen paraszti mozgásokkal; primitív, korlátolt észjárás által kísérve. A bírósági impulzivitási esetek 20%-a sorolható közéjük. 2. *Agressiv* (támadó) alkat; atlétikus forma, nagy testi erő, ügyesség, mások felett való kíméletlen, erőszakos uralkodni vágyás által tűnnek ki; számuk a kriminálisok 23%-át teszik ki. 3. *Hyperthim* (nyugtalan) alkat (Ziehen-féle meghatározás), nagymérvű nyugtalanság, állandó mozgási készség, minden irányú fegyelmetlen magatartás; a kriminális anyagban 15%-ban szerepelnek. (Az agyvelőgyulladás utáni nyugtalansági állapotokkal mutat tüneti hasonlóságot.) Ugyanezen alcsoportok megtalálhatók a szanatóriumi anyagban is, de megfelelően eltolódott mennyiségben; míg az atavistikus forma 2·2%-ban, az agressiv 9%-ban, tehát lényegesen csökkent mértékben található fel, addig a pathológiás jellegű hyperthim megnagyobbodva, 24%-ban tüntethető fel.

b) *Labilis* (állhatatlan) alcsoport. Testi felépítés tekintetében szintén nagyoobrészt a piknikusokhoz tartoznak, azonban feltűnnek már az aszténiás, degenerációs jelekkel bíró esetek is. Tengőidegi túlsúly, beidegzési egyenetlenségek, hiszterias jellegű testi tünetei a labilis lelki életnek, a testi-lelki élet egymásra való hatásának tágítható összefüggései mutatják az ideg-vegyrendszer változékony voltát. Ugyanezen változékonytalán megtalálható meg a tisztán lelki életben is. Intellektuális készségek közül a művészetek iránti érdeklődés, olykor reprodukciós képességekkel párosulva található fel; fantázia és beleélés túltengése folytán hazudozók, érzelmileg felületesekek, szuggesztibilisek, cselekedeteikben minduntalan új hatások által befolyásolhatók. Egyéniségük ezen általános sekélységénél fogva *nevelésük*, főleg munkateljesítményeik elhanyagolt, tökéletlen volta miatt van megnevezítve, *kriminalitás* szempontjából a túltengő fantáziából fakadó kalandvágy, szenzációhajhászás, feltűnni vágyás, munka nélkül való könnyű érvényesülés hajtja őket a csavargók, az igazi munkakerülő, az alkalmi tolvajok, a prostituáltak soraiba; *élettanilag* az új ingerek túlságos varázsa folytán maradnak meg túlsokáig a „pillanat“-lények fokban.

Ezen fentebbi leírás adja megint magyarázatát a nemek szerinti megoszlásnak. Mint ahogy az erőszakosság főleg az „erős“ neműek, a férfiaknak leggyakoribb hibája, azonképen jellemző a nőkre az állhatatlanság; a szanatóriumi anyagban 76%-kal, a bírósági anyagban 24·2%-kal szerepelnek a lányok (ami az átlagot 58·3%-kal, illetőleg 6·7%-kal haladja meg). Mindkét gyermekanyagban aránylag nagy tömegben fordul elő. A szanatóriumi ese-

tekben 19.6%, a bírósági esetekben 28.6%, az összes esetekhez viszonyítva. Ezen százalékszámok azt jelentik, hogy a szanatóriumi esetek közül körülbelül minden ötödik, a bírósági esetek közül pedig legalább minden negyedik vizsgált tartozik az állhatatlanok közé, ami teljesen egyezik a gyakorlati tapasztalatokkal, mert hisz a banális esetek legnagyobb tömegét a hiányos munkateljesítményre vonatkozó panaszok teszik ki.

Súlyos esetek itt is előfordulnak, bár kisebb agresszivitásuk folytán kisebb számban. Következésképpen osztályozható: 1. *Kórosan állhatatlan* csoport egyrészt a teljesen *megbízhatatlan kalandor*, másrészt a jó fellépésű, egyes értékes képességekkel rendelkező, *nagystíliú szélhámos* típusait egyesíti magában. A szanatóriumi anyagban 8%-ban, bírósági anyagban 12%-kal szerepelnek a labilisek körén belül. 2. *Perdita* csoport (egyedei csupán lányok) alatt azon típust óhajtom megjelölni, akik, ha védett társadalmi helyzetüknél fogva ténylegesen nem is válnak prostituáltakká, de lényük ugyanolyan csoportba soroztatja őket, mert mindannyiukat a munkanélküli, kényelmes, hiúságukat, szenzációéhségüket kielégítő, fényűző életmód elégíti ki. A bírósági anyagban 9%, a szanatóriumi esetek közül 4% fordult elő, ami természetesen nem jelenti azt, mintha a bírósági leányeseteknek csak 9%-a élt volna perditák módjára, de a többieknél ez az életmód nem volt folytonossága tisztára az egyén alkatának. Viszont a szanatóriumi 4% nem jelenti még azt sem, hogy ezek a tényleges nemi érintkezésig eljutottak; még kevésbé, hogy abból éltek volna, de lényegbeli alkatuk szerint ide tartoznak.

2. *Schyzothym* (hasadó) *bonyolult* csoport. (122 szanatóriumi, 75 bírósági eset.) Ezen csoportot általában a lelki bonyolultság jellemzi, melynél fogva az egyének a belső érzékenységre és a külső ingerekre adott tényleges reakciója között aránytalanság mutatkozik. A csökkent értékű schyzoid formáknál ezen belső diszharmonia még jobban kiütöközik; a nehéz nevelésűek között különösen két alcsoport van tiszta alakban képviselve: a) *psychastheniás* és b) *amorális*.

a) *Psychastheniás* (túlérzékeny) alcsoport. Testalkat szempontjából az általános gyengeség jellemezvén őket, az idetartozó egyének az astheniás alkatot mutatják, sűrűn keverve dystheniás formákkal (eunochoid alkat, szögletprofil, zsigeri fejletlenség stb.). Testi működésük szempontjából lassú anyagcsere, bolygóideg túlsúlya, a betegségek elhúzódó alakja, krónikus hőemelkedések, fejfájások, alvási nehézségekre való hajlam, a nemi élet kibontakozásának különböző zavarai, a serdülésen túlnyúló, önmagára, hasonmúekre vonatkoztatott érdeklődés stb. állnak előtérben. Lelkileg szintén a túlérzékeny gyengeség jellemzi a csoportot. Megvan rendszerint a nagyobb intellektuális elmélyüléshez szükséges érdeklődés és képesség, de ennek felszínre hozatala túlságos gátoltsággal jár. Érzelmileg elzárkóztak, össze- és hozzáférhetetlenek, akarati megnyilvánulásaikban egyoldalúak, gyakorlati tevékenység tekintetében tehetetlenek, ügyetlenek.

Fentiekből természetesen adódnak az összeütközések. Nevelési szempontból a testi tökéletlenségből fakadó kényszerült túlságos kímélet s az ezáltal létrejött „én-túltengés“ (másodlagos

önzés formájában), a testi ügyetlenség folytán elmaradt életérzés öröme okoz zavarokat a kényeskedő, szomorú, olykor dacossá vált gyermeknél. *Kriminalitás* szempontjából az elfojtott érzelmi energiák időszakos, erőszakos, észszerűtlen kitérései tartoznak ide, az úgynevezett rövidzárlat-reakció, mint amelyenek az oknélküli szökés, gyújtogatás. *Élettanilag* az egyoldalú kifinomodás, a belső én éles elkülönülése a valóságtól jelzik a fejlődés megzavart voltát.

Ezen csoportnak a testi gyengélkedéssel összefüggő jellegéből fakad, hogy a szanatóriumi anyagban aránylagosan sokkal több eset fordul elő, mint a bíróságiak között: 29%, illetőleg 16.4%. Ugyanezzel magyarázható az a körülmény is, hogy a lányok előfordulási aránya megegyezik nagyjában az általános előfordulási aránnyal, a szanatóriumi anyagban 38%, a bírósági esetek között 15% fordul elő.

A súlyos esetek mutatják legszebben a kóros színezetet. Megjelenésük szerint két alcsoportra oszthatók. 1. *Kényszerre hajlók*; köztük gyakori az elfajult külső, kifejezett tengőidegi túlsúly; lelkiileg érzelmi megtapadásból fakadó, a képzettársítás eltolódása útján létrejött félelmi érzések, kényszeridegbaj által vannak meghatározva. Az időszakosan ismétlődő, értelmetlennek látszó cselekedetek (kézmosás, papírgyújtogatás). 2. *Schyzophren* jellegűek; testileg a disthaeniás formák, a nemi szervek időszerűtlen (túlkorai vagy elkésett) fejlődési stádiumai, a mellékvese-rendszer zavarai által feltételezett elváltozások jellemzők. Lelkiileg a schyzophrenia (serdüléssel elmezavar) „forme fruste” formáit ölti magára, amennyiben hol a hallucinációk, hol a vonatkoztatási téveszmék, hol a negatívizmus katatonniás tünetekkel felváltva lépnek előtérbe. A kényszercselekedetre hajlók előfordulási arányszáma szanatóriumi esetekben 6%, a bírósági anyagban 5.5%, a schyzophren jellegűek a szanatóriumban 2.6%-kal, a bíróságiban 15%-kal vannak képviselve.

b) *Amorális* (erkölcsileg tompa) alcsoport. Testalkat tekintetében erőteljesebbek az előbbi csoportnál; többé-kevésbé kifejezett atlétikus alkat mellett diszharmonikus fejlődési formák fordulnak elő. (Például ál-hermaphroditizmus.) Lelki tekintetben a bonyolultság náluk a számító raffinement, az őszinteség teljes hiányát ölti magára. Értelmi kiesés nélkül, de minden igaz, tárgyilagossá érdeklődés híján valók. Érzelmileg tompák, önmagukon kívül senki iránt igazi együttérzésre nem képesek. Sokszor önmaguk iránt is közönyösek. Akarati motívumaikban mindig önzőek. Kivételben gyakran nagy erő kifejtésre képesek, ügyes, megnyerő modorral palástolják belső ürességüket. Nemi életüket korai megjelenés mellett a perverzításokba való könnyű átsiklás jellemzi.

Ezen csoportnál jelentkezik leghatározottabb módon a fejlődés megzavart iránya. *Nevelési* szempontból közönyösségük a tanulás iránt, káros befolyásuk társaik felett okoznak lényeges nehézséget. *Kriminalitás* tekintetében a munkakerülés takargatott, ravasz módjai, főleg pedig a könnyű pénzszerzés raffinált útjai, s a társaikra való rossz irányban kiható, erős behatás által válnak erősen antiszociálissá. *Élettanilag* az érzelmi kedélytelen, aránylagos visszamaradottsága, fejlődésre képtelen volta jellemzi őket.

Az idetartozó esetek, bár jelentőségre nézve a legnagyobbak,

viszont előfordulási arányszámuk a legkisebb. A szanatóriumi esetekben 2·3%-ban, bírósági anyagban 7%-ban fordulnak elő. A lányok arányszáma kisebb aktivitású alkatuk folytán ebben a csoportban kisebb az átlagosnál; szanatóriumi anyagban 11%, a bírósági anyagban 14·5%.

A súlyos esetek felelnek meg annak az elváltozásnak, mely a korábbi hírhedt „moral insanity“ név szűkebb fogalmával esik egybe. Családi terheltség, elfajulási tünetek erősebben lépnek előtérbe; lelkileg a már kis korban mutatkozó rosszindulat, akaratlagos kártokozás, cinizmus tűnnek fel; nemi eltévelyedések pénzszerezés céljából (férfi perdita típusai). Számuk a csoporton belül aránylag magas, bírósági anyagban 55%, szanatóriumiban 66%, ami szintén mutatja, hogy mélyreható eltérésekről van szó; enyhítésül csak a mennyiségi viszonyok szolgálnak, amennyiben ezen súlyos esetek tényleges száma az összanyagra vonatkoztatva csekély, bírósági 321 eset közül 12, azaz 3·7%, a szanatóriumi 384 eset közül 6, azaz 1·7%. Ezen kis számok tárják elibénk legszebben a körlélektani kutatások jelentős haladását, amennyiben finomabb módszereinknek köszönhetjük, hogy ezen valóban létező (ösztönösen rosszak) kis csoportját el tudjuk különíteni az egyéb eltérésekből fakadó kriminális hajlamúaktól.

II. Értelmileg fogyatékosak. (Oligophrenek.)

A szanatóriumi anyagban 102 eset fordul elő, a bíróságiban 82, ami arányszámokban 22·3%-ot, illetőleg 25·5%-ot jelent. Ezen adatok szintén egyeznek a hasonló külföldi irodalom statisztikai eredményeivel, melyek szerint a belső hajlamosság folytán antiszociálissá váló gyermekanyag 25—30%-a értelmileg a normalitás alatt álló. Az értemi fogyatékosok esetei azonban nem jelentik mindig azt, hogy az illető egyéniségéből fakad mindig antiszociális helyzete, hanem már maga a szellemi visszamaradottság következményeképpen állnak elő a társadalmi elhelyezkedés különböző nehézségei, amelyeket náluk a káros külső körülmények, a befolyásolhatóság nagyobb szerepe, a megszükkült munkalehetőségek stb. kellőképpen magyaráznak. A szanatóriumi anyagban a nevelés úgy a különleges tanítási módszerek alkalmazását, mint a csökkent, későbbben jelentkező szociális érzék fejlesztését teszi céljává. Ingerlékenység, összeférhetlenség, munkafegyelem hiánya, a nyugtalan (erethikus) típusnál, tompaság, közöny az érdeklődés nélküli (apathikus) típusnál akadályozzák meg leginkább a szükséges társadalmi alkalmazkodást. A visszamaradottság foka és számbeli előfordulása fordított viszonyban van egymással, ami érthető is az általános szellemi variáció törvényeinél fogva. A szanatóriumi anyagban előfordult értelmi fogyatékosok 61·8%-a a gyenge-tehetségű (debilis); 29·4%-a a gyengeelméjű (inbecillis); 8·8%-a hülye (idióta). A bírósági esetek 67%-a gyenge-tehetségű, 28%-a gyengeelméjű, 5%-a hülye.

III. Elmebetegék. (Psychotikusok.)

A szanatóriumban megfigyelésre kerülő gyermekanyagban 30 eset (7·8%) fordult elő, míg a bírósági esetek közül csak 3 eset

(0.9%) találtatott elmebetegnek. A számbeli különbséget az magyarázza, hogy a hatósági esetek közül a könnyen felismerhető másutt (klinika) kerültek vizsgálat alá. E csoportba tartozik a szanatóriumban előfordult agyvelőgyulladás esete is.

IV. Nehézkórosak. (Epilepsia.)

A szanatóriumi esetek közül 10 (2.6%), a bíróságiakból 9 (2.7%) tartozik ezen csoportba, mely értékek összevágának az általános irodalmi adatokkal.

C) Gyógyítás.

A fentebb adott részletes osztályozás tulajdonképeni célja az erre alapított észszerűen és erőteljesen keresztülvezetett gyógyító eljárás. Az orvosi gondolkodás legteljesebb megnyilvánulása a megelőző intézkedésekben (nép hygiene, eugenetika) található fel, mint amely eljárásokat a megelőző, I. Magyar Gyógypedagógiai Értekezlet a maguk jelentőségében méltatott is.

Adott esetben felhasználjuk a modern elmegyógyászat elismert módszereit, melyek határ nélkül fonódnak össze a megértő pedagógus sokrétű munkásságával.

Általános nyugtató eljárásokat alkalmazunk ingerlékenység, izgatottság előfordulásánál, orvosszerek, vízgyógykezelés, ágy nyugalom, elkülönítés, különböző formái szolgálják ezen célt. Ezen bevezetés után jön alkalmazásba a tulajdonképeni *lelki átalakító befolyásolás* (psychotherapia), melynek szintén különböző alkalmazási módjait variáljuk a megismert szükség szerint. Ilyen egyik módszertani csoport a *szuggesztív* (sugalló) eljárások széles fokozatsorozata, mely a ritkábban igénybevett, klasszikus elaltatás- (hypnozis)-tól kezdődőleg az éber, önszuggesztíóig minden átmenetben sikerrel felhasználható.

A további eredményes átalakító munka elengedhetetlen feltétele a beteg és orvos közötti fenntartás nélküli *bizalom* megteremtése, melyet azonkívül a gyermek-felnőtt között fennálló természetes *tekintély* elvével is kibővíthetünk.

Ezen általános gyógyítási elveken belül kerül sor minden egyes eset különleges befolyásolására, melyet éppen a fentiekben ismertett részletes kórisme dönt el.

A psychopathiás csoport helyesen és a lehetőség teljes határáig keresztülvitt befolyásolását a kretschmeri tanok döntő mértékben viszik előre, amennyiben a meglévő típusok kerete irányt és határt szab munkánk elé s így meg vagyunk védve úgy az ok nélküli pesszimizmus, mint a túlságos optimizmus szélsőségeitől. Átalakító munkánk lényege ugyanis abban áll, hogy az erősen társadalomellenes hajlamúakat — kik az ábrán a sarkoknál vannak elhelyezve — minél nagyobb számban és mértékben igyekezzünk letelepíteni a mérsékelt égöv alá, hogy így közelebb kerüljenek az egyenlítő körül elhelyezett normálisokhoz. Tisztában kell lennünk azonban azzal a tapasztalattal, hogy ezen célunkat kisebb-nagyobb mértékben megközelíthetjük, de száz százalékban meg nem valósíthatjuk. A szanatóriumi anyag fiatalabbkorú, könnyebb elváltozású esetei természetesen jobb kórjóslatot engednek meg; viszont

Psychopáták megoszlása Kretschmer szerint.

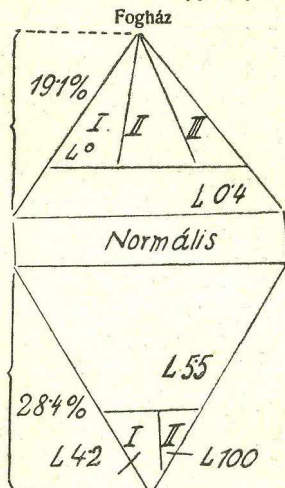
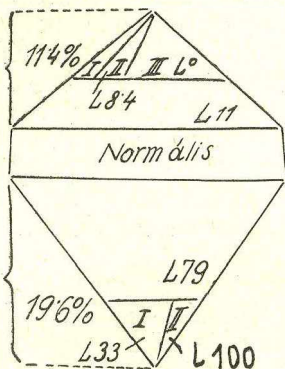
Gyermekszanatóriumi anyag.
242 eset = összanyag 62·70/o-a.

Gyermekbírósági anyag.
227 eset = 70·90/o.

(120 eset = 310/o) 1. Ciklothymiás (hullámzó) csoport. (152 eset = 47·80/o)

A) Impulsiv (Lányok 90/o) { I. Atavistikus 2·20/o
II. Agressiv 90/o
III. Hyperthym 240/o

A) Impulsiv (Lányok 1·60/o) { I. Atavistikus 200/o
II. Agressiv 230/o
III. Hyperthym 150/o

B) Labilis (Lányok 160/o) { I. Súlyosan állhatatlan 80/o
II. Perdítatypus 40/o

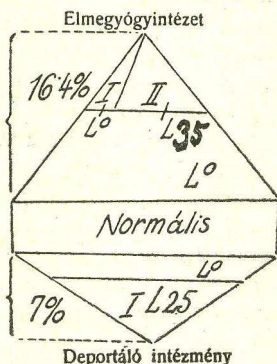
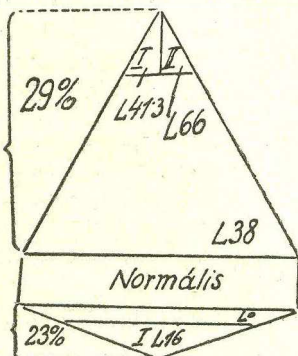
B) Labilis (Lányok 24·80/o) { I. Súlyosan állhatatlan 120/o
II. Perdita typus 90/o

Szigorított munkára nevelő intézet

(122 eset = 31·30/o) 2. Schysothymiás (hasadó) csoport. (75 eset = 23·60/o)

A) Psychastheniás (Lányok 380/o) { I. Kényszerrehabjló 60/o
II. Schysofren jellegű 2·60/o

A) Psychastheniás (Lányok 150/o) { I. Kényszercelemekedetekre hajlamos 5·50/o
II. Schysofren jell. 150/o

B) Amoralis (Lányok 380/o) { I. Moral insanity 660/o

B) Amoralis (Lányok 14·50/o) { I. Moral insanity 550/o

Deportáló intézmény

itt kevesebb jelentőséggel bírnak a külső kiváltó körülmények s többet kell a belső hajlamosság rovására írni a nehéz nevelhetőség eseteiben.

A *labilisek* befolyásolása egyrészt külső, a rendszeres intézeti életmódba való behelyezés, mely mint környezetváltozás és állandósulásra szoktatás hat, másrészt belső, a spontán érdeklődési körből kiinduló és ezáltal örömet kiváltó, az egyéniség szilárd felépítését, nem pedig csak a szakképzést előmozdító munkára nevelés által. A súlyos esetekben sokszor nem tudjuk elérni az egyéniség megszilárdulását; ezeknek való a bizonytalan időtartamú, „*munkára nevelő intézet*“ (Arbeitshaus).

A *psychastheniások* külső befolyásolásában az intézeti környezetváltozás az újhoz való nehéz alkalmazkodásuk folytán, eleinte rosszul hat, bizalmatlanságuk miatt csak gyengédséggel közelíthetők meg. A teljesen egyénre szabott módon keresztülvitt *psychoanalitikai* kúrák (Freud, Adler vagy az illető orvos egyéni belátása szerint sűrített, kiválógaó módon alkalmazva) jönnek sikerrel alkalmazásba. A szó igaz értelmében vett egyéni átfórmálás a belsőleg lekötött energiák szabaddátétele náluk vihető leg-tökéletesebben keresztül. A nem befolyásolható esetek *elmeógyógy-intézetbe* valók.

Az *amorálisok* befolyásolása kecsgetet a legkevesebb sikerrel. Létfenntartást nyújtó pályára való előkészítésen kívül főleg a többiek megóvására kell, hogy figyelemmel legyünk. Olykor magától jövő késői javulások észlelhetők. A legsúlyosabbak részére a társadalomból való kirekesztés, *deportáció* indokolt.

Az *értelmileg fogyatékosoknál* elsősorban a pályára való előkészítés az irányadó, amikor is nagyon vigyázni kell, hogy egyedül a gyermek rátermettsége, nem pedig egyéb szempontok (családi érdek vagy hiúság) legyenek döntő jelentőségűek. Ingerültség eseteinél a megfelelő nyugtató eljárások indokoltak.

Nehéz-kór eseteiben is elsősorban az alpbaj befolyásolása jön tekintetbe; lelki gyógymódu az impulziveknél leírt gyógv módok jönnek náluk is alkalmazásba.

Agyvelőgyulladás esetei közül sok hal meg a betegség 2—3. évében, egyrésztük változatlan marad, míg körülbelül az esetek fele lassan javuló irányzatot mutat. A szanatóriumban megfigyelés alá került 4 eset közül: 1 meghalt, 2 állapota súlyosbodott, 1 rendbejött az évek folyamán.

Az elmondottak alapján láthatjuk tehát, hogy az erkölcsi fogyatékosok orvosi védelme — a kriminál-pedagógus munkájával hathatósan támogatva a kivitel során — tényleges, habár határolt eredménnyel kecsgetet, mely a kutatás előrehaladásával fokozatos párhuzamot tart. Az átalakító nevelés lényege azonban mindenkor a befolyásoló egyén (elmeorvos vagy gyógvpedagógus) intuitív képességein nyugszik s e tekintetben a művészi alkotáshoz fogható.

*

Javaalataimat a következőkben vagyok bátor összefoglalni:

1. Szükség van egy központi megfigyelő-intézetre fiatalokú psychopathiások részére:

- a) gyakorlati szempontból szülő, iskola, hatóság, bíróság segítségére;
 - b) tudományos szempontból további kutatás céljára;
 - c) továbbképzési szempontból iskola szakorvosok, fiatalok bírái, iskolanővérek, intézeti családfők, munkavezetők részére.
2. A meglévő, nehéznevelésűek részére berendezett intézetek belső beosztásánál a megismert tagozatok vétessenek figyelembe.
3. A hatóságok előtt felmerülő esetek pontos orvoslélektani megfigyelése és irányítása fiatalabb korban (lehetőleg a serdülés beállta előtt) s enyhébb elváltozásoknál is szükséges.

GYÓGYPEDAGÓGIAI GYAKORLAT.

Egy órai munka a siketnémák I. osztályában.

(Idő dec. eleje.)

Írta: EHLING JAKAB.

A gyermekpszichológia arra figyelmeztet bennünket, hogy az élettelen előgyakorlatozás, gyötrő hangfejlesztés helyett gyermekies, élő beszédanyagon szólaltassuk meg növendékeinket.

Ugyanis a beszéd nem tudomány, hanem készség. Éppen ezért a szószoros értelemben véve nem is taníthatjuk a kis siketnémát azon módon beszédre, ahogyan az anyanyelvhez valamely idegen nyelvet tanítanak. Sőt az sem helyes, ha az úgynevezett direkt módszert aprópénzre váltva, hangfejlesztés útján akarjuk a siketnémát beszédre tanítani.

Mi a kis siketnéma lelkében keltjük életre a beszéd csiráit, amikor a gyermeki lélekkel összeforrt s így bensőjéből fakadó élő beszédanyaggal törjük össze a némaság bilincseit. E munkánál a siketnéma gyermek aktivitása játssza a főszerepet, amikor főleg ő a dolgozó, termelő; a tanár inkább az irányító, ellenőrző.

Lássunk ebből 1 órai munkát, melynek tárgysorán az „i”, illetve ennek megfelelő beszédanyag szerepel. — Munkánk három tagozatra oszlik, úgymint: játékos beszédre (előgyakorlatokra), rendes beszédre és írás-olvasással, rajzolással kapcsolatos begyakorlásra.

I.

A játékos beszéd felkölti a kis siketnéma érdeklődését munkája iránt, amiből a megkívánt beszédkedv fakad, mely beszédszerveinek az ügyesítését mozdítja elő, ami a jó eredmény biztosításának a kulcsa.

Az elmondottakból önként következik, hogy munkánk elsősorban osztálytanítás s csak aztán egyéni oktatás. Kihívjuk tehát a 12—15 tanulókból álló kis csapatot a tanári asztal köré... „Állj fel!” — „Ki!” szól a rövid parancs. Mindkét parancsot leolvassák már, megértik, sőt úgy-ahogy utánunk is mondják. De ez most nem is

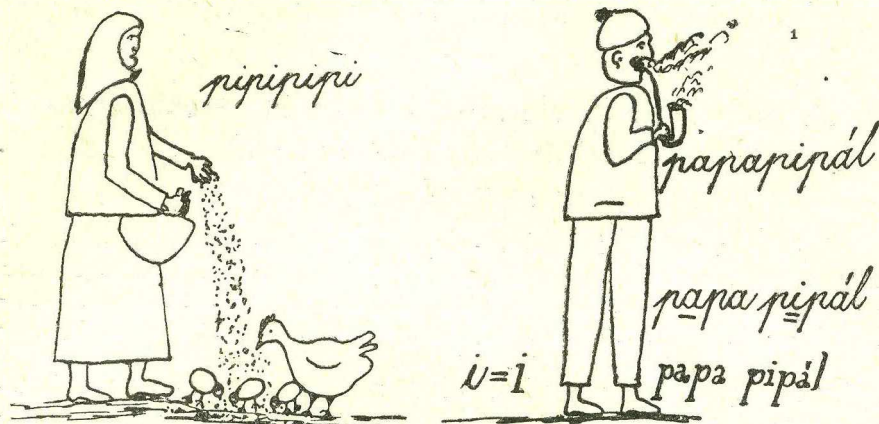
fontos, mert nekik ez így is beszéd, amire büszkék s az a lényeges, hogy a mindennapi használat folytán ennek a szükségességét át-
 érzik. Az asztal körül félkörben elhelyezkedő kis sereg már kíván-
 csian lesi a következőket. Mindenesetre legnagyobb örömet sze-
 reznek nekik, ha 2—3 apró élő csibével lephetnek meg őket. Ennek
 hiányában azonban lehetőleg oly színes kép bemutatásával kedves-
 kedünk nekik, amelyen kis csirkéket etetnek, miközben feljűk for-
 dulva mondjuk, lehetőleg természetes szájjállással: „pipipipi“.
 A kis leánykák egy-kettőre felkapják kötényeeskéjükét és a legna-
 gyobb örömmel utánozzák ezt a gagyogást a fiúkkal egyetemben,
 akik szintén etetőmozdulatokat végeznek. Ilyenkor a tanár, mint
 vezető pajtás tart velük és szívesen hallgatja meg ebbeli élményei-
 ket. Ha lankadóban van már a jókedv s ezzel az önkéntes gagyo-
 gás, akkor papírból hajtogatott csibékkel lepjűk meg a kis társasá-
 got s ösztönszerűleg újból felröppen az ajkáról a „pipipipi“ *csibe-
 hivogató*. Közben a tanár néhány színes vonással kotlót vet a táb-
 lára csibéivel, ami újból felvillanyozza a gyermekeket s megint
 fenti mondókára ösztönzi őket. E vidám sürgés-forgás közben meg-
 figyeljűk az egyes gyermekek kiejtését s egy-egy gyermekkel külön
 is mondatjűk el a dolgot, ha szükséges, érzékeltetjűk is a fejtetűn
 olyformán, hogy a tanuló egyik tenyerét a saját fejére helyezi, a
 másikat a tanár fejére. Ez azonban egy-egy tanulóval lehetőleg
 csak pár másodpercig tartson, nehogy kedvét szegjűk. Az efféle
 játékos foglalataskodás után azt tapasztaljűk, hogy a 12—15 növén-
 dék közül alig 1—2 nem mond elfogadható „i“-t. De ezeket sem
 nyaggatjűk tovább, mert lehet, hogy a következő alkalommal már
 kifogástalanul mondjűk őik is. Most aztán felírja a tanár a táblai
 rajzhoz a „pipipipi“ játékos beszédgyakorlatot, amelyet karban el-
 olvasunk néhányszor. Szükségtelen azonban ez alkalommal a
 betűkre külön felhívni a gyermekek figvelmét. 15 perc alatt el is
 végeztűk tanításunk első részét.

II.

Következik munkánk gerince, a rendes beszéd. Színes kré-
 alakulását a legnagyobb kíváncsisággal lesik már. Elkészültével
 rögtűn megadjűk hozzá a megfelelő élűszűt: „papapipál“. Lelken-
 dezű örömmel olvassák le és utánozzák szájjmozgásunkat s minden
 érzékeltetés nélkül, néhányszori elűmondás után a legtöbbben elég
 érthetűen mondjűk utánunk a mondatot. A nehézkesebbeknek a
 segítségére sietűnk a megfelelő érzékeltetéssel és lassűbb elűmon-
 dással. Nem gyűzik egymásnak mutogatni a pipálást. Sugárzű arc-
 cal újságoljűk, hogyan pipál az édesapjűk, sűt egyik-másik maga
 is megpróbálta, de keserű volt, köhögűt tűle. Ez élményeik leper-
 gese alatt külön-külűn is kiejtetjűk fenti mondatot az egyes tanu-
 lűkkal, amikor azonban még nem a hajszálig pontos kiejtés a lénye-
 ges, hanem hogy jó kedvvel mondjűk el a dolgot. Külűnben nem
 okozhat nehézséget ez a kis beszédanyag. Ugyanis a „papa“ szűt
 sokszor használtűk már különféle viszonylatokban. Az „á-l“ s kap-
 csolatuk is előfordult már, az „i“-t pedig fenti módon ugyancsak
 alaposan készítettűk elű. Most megint fegyelmezetten állanak fél-
 körbe a gyermekek, mire a táblai rajz mellé felírjűk a mondatot:

„papa pipál“, még a nyomtatott alakot is odavetjük. Majd karban is elolvastatjuk néhányszor s hangoztatással közösen kiemeljük az új hangot, az „i“-t, amelynek írott és nyomtatott alakját külön is felírjuk, illetve mutatjuk meg a mozgatható betűkön. Ezután egy ügyesebb és egy gyengébb tanulóval is leiratjuk a mondatot a táblára, egy harmadik gyermek pedig kirakja mozgatható betűkkel.

A mondat kiejtésénél ügyeljünk arra, hogy megszákítás nél-

kül mondják el a gyermekek a dolgot, vagyis egy levegővétellel. Eppen ezért kezdettől fogva lehetőleg a természetes elmondást tartsuk szem előtt. Erzékeitessük, jelezzük nekik kézzintéssel, gyöngéd vállnyomással a beszédnek a lüktető, ritmikus-dinamikus hullámzását. Magától értetődik, hogy a siket gyermek e téren a leg gondosabb fáradozás mellett sem érheti el a halló ember beszédmórádát, de természetesen folyó, némi erősségi és valamelyes magassági hangsúllyal felvértezett beszéde kellemesebb és érthetőbb benyomást tesz a hallgatóra, mint az egyhangú, nyöszörgő, darabos kiejtés. Grafikailag is szemléltetjük a dolgot már e fokon olyformán, hogy a mondathangsúlyt hordó magánhangzót valamivel vastagabban (s nagyobbra) írjuk fel (papa pipál), esetleg kétszeri alá húzással jelezzük ezt, míg a másodrendű szóhangsúlyra egy alá húzással figyelmeztetjük a tanulót (papa pipál). A szótag rövid és hosszú voltát főleg a magyarban külön jelezni, mert a vokáliston lévő „pont“, illetve „vonás“ eléggé kifejezi azt úgyis. Az elmondottak érvényesülése érdekében kívánatos, hogy minden tanuló tudja a beszédanyagot hang nélkül, közepes (rendes) és erős hanggal is elmondani. Csakis így tanul beszéd szervei felett uralkodni. Körülbelül 20 perc alatt megvagyunk ezzel a munkával is.

III.

Kezdődik tanításunk III. szaka. „Ülj le!“ parancsra helyére távozik a csapat... Minden gyermek a maga módja szerint lemásolja a táblai rajzot és írást a szótárfüzetébe, majd gyakorolják az írást a négyvonalas írkában. Amíg így foglalatostkodnak a növen-

¹ Hétéves siketnéma önálló rajza.

dékek, azalatt 3—4-es csoportokban újból kihívjuk őket, hogy egyenkint pontosan begyakoroljuk a beszédet.

Az elmondottakból tehát azt láthatjuk, hogy az eddig szokásos száraz előgyakorlatozás, tanítványt és tanárt egyaránt gyötrő hangfejlesztéses eljárás helyébe, meleg, lüktető életet, természetes beszédfejlődést varázsolhatunk az osztályba, ha számot vetünk a gyermeki lélek jogával. Tehát nem új módszerről van szó, hanem csak az eddigi eljárásunknak egészségesebb, természetesebb mederbe tereléséről. „Semmi új nincs a nap alatt.”¹

Megismételt intelligencia-vizsgálat eredménye értelmi fogyatékosokon.²

Írta: ÉLTES MÁTYÁS.

Újabban egyesek a Binet- és a Rossolimo-féle vizsgálat módszerét szembeállítják és azt mondják, hogy a Binet-féle eljárás — még ha meg is mondja, hogy hány éves a gyermek értelmi tekintetben — ezzel jelentősebb irányítást a kezelésre nézve sem a gyógy-pedagógusnak, sem az orvosnak nem ad; ellenben a Rossolimo-féle eljárás megmondja, hogy hol a hiba: a figyelemben-e, az emlékezésben-e, a számfogalmak körül vagy az akaratnál-e és ezzel együtt irányítást ad a kezelésre nézve is. De azoknak, akik a két módszert így akarják szembeállítani, nincs igazuk.

A Binet-módszer igenis ad felvilágosítást, még pedig mérhető és számokkal kifejezhető felvilágosítást a figyelemről, a közvetlen s a megtartó emlékezetről, a számfogalmakról, a kézügyességről és más képességekről, csak érteni kell a vizsgálati eljárásokhoz. Ettől eltekintve, *a Binet-módszer, mikor a gyermek értelmi fejlettségi fokát meghatározza, ugyanakkor útmutatást ad a gyermek kezelésére nézve is: megmondja, milyen tanítási eljárást alkalmazunk vele szemben.*

Mikor nyilvánvalóvá lesz, hogy a gyermek értelme a 3, a 4 vagy az 5 évesekének, szóval az óvodáskornak felel meg, ugyanakkor tudom azt is, hogy az ilyen gyermekkel a közismereti tárgyak tanítását az elemi iskola mai módszerein kezdeni nem lehet. Ezek a módszerek nem pszichológiai megállapítás, hanem évszázados pedagógiai gyakorlat alapján keletkeztek, de azért jól alkalmazkodnak az iskoláskorú gyermek értelmi fejlettségéhez, mindamellett haszontalan fáradozás lenne ezekkel a módszerekkel óvodáskorú gyerekeket tanítani akarni. Eredményt — egy-két kivételes esetet nem számítva — nem érünk el. Még kevésbé érünk el eredményt az óvodások értelmi fokán álló, gyengeelméjű gyermekekkel. Az ilyen gyengeelméjűekkel csak akkor foghatunk a közismereti tárgyak tanításához, ha olyan módszerek felett rendelkezünk, amelyekkel óvodáskorú, normális gyermekeket meg lehet azokra taní-

¹ Bővebben lásd a Siketnémák és Vakok Oktatásügyének XXVIII—XXIX. évfolyamaiban, *Ehling Jakob*: A siketnémák megszólaltatása az anyaiskola nyomdokán.

² A IX. Elmeorvosi értekezleten (1926. november 8-án) tartott előadás kivonata.

		E-a nevű leány											
		megismételt intelligencia-vizsgálatának											
		részletes eredménye											
		1,	2,	3,	4,	5, 6, ³		7,	8,	9,	10,	11,	12. vizsgáló
		914,	915,	916,	917,	918, 918,		919,	920,	921,	923	924,	926. években
		VI	IV	III	III	V	V	IV	III	VII	VI	X	VIII hó
		21	25	28	15	4	11	5	29	19	22	29	31 nap
III. évek	a-próbája:	Orrát stb.-t megmutatja ...	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Hat szótagú mondat	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Két számot ismétél	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Kép részeit felsorolja	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Megmondja a nevét	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
IV. évek	a-próbája:	Megjelöli a nemét	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Ismert tárgyakat megnevez	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Négy számot ismétél	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Két vonalat összehasonlít ..	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Négy fillért megszámlál ...	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
V. évek	a-próbája:	Két súlyt összehasonlít ...	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+
	b	„ Tizennégy szótagot ismétél ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Esztétikai összehasonlítás ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Hármás parancs	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Délelőtt-délután	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
VI. évek	a-próbája:	Négyzet lemásolása	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Meghatározások	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Jobb-bal	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Tizenhárom fillér	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Hiányos rajzok	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
VII. évek	a-próbája:	Türelemjáték	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Képleírás	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Dülény lerajzolása	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Négy érepéz felismerése! ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ A szín megkülönböztetése ..	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
VIII. évek	a-próbája:	Kilenc fillér megszámlálása ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Két tárgy összehasonlítása ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Könnyű kérdések	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Öt számot ismétél	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ 20-1-ig számlál	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
IX. évek	a-próbája:	Dátum	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Egy koronából visszaad ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Valamennyi érepéz ²	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Öt súly elrendezése	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Olvasmányból hat esemény ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
X. évek	a-próbája:	Meghatározások	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Rajz emlékezetből	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Képtelen mondatok	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Nehéz kérdések	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Három szó két mondatba ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
XII. évek	a-próbája:	Összekevert szók	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Három szó egy mondatban ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Hatvan szó három perc alatt ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Elvont fogalmak	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Hiányos szöveg	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
XV. évek	a-próbája:	Hét szám ismétlése	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	b	„ Kép megmagyarázása	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	c	„ Huszonhat szótagú mondat ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	d	„ Szuggerálás	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	e	„ Egy perc alatt három rím ..	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

A számításnál 2 int. év az alap } $\frac{14}{5}$ $\frac{17}{5}$ $\frac{22}{5}$ $\frac{24}{5}$ } $\frac{23}{5}$ $\frac{23}{5}$ $\frac{23}{5}$ $\frac{24}{5}$ $\frac{26}{5}$ $\frac{29}{5}$ $\frac{27}{5}$ $\frac{25}{5}$

A gyermek intelligencia kora 4'8 5'4 6'4 6'8 6'6 6'6 6'8 7'2 7'8 7'4 7'

¹ Ezt a próbát 1921 óta nem használjuk, helyette a hét napjait mondták el a gyermekek.

² Ezt a próbát 1921 óta nem használjuk, helyette a hónapok neveit mondták el a gyermekek.

³ Nyolc napon belül megismételt vizsgálat eredménye,

tani. Kérdés, vannak-e ilyen módszerek? Aki ismeri dr. Itardnak a párizsi siketnémák intézete orvosának, az aveyroni erdőben talált hülye gyermek tanítása körül végzett fáradozásait, aki olvasta a gyógypedagógusból orvossá, majd ismét gyógypedagógussá lett dr. Seguin műveit, aki megfigyelte a kisegítőiskolai tanítónőből orvossá lett dr. Montessorinak, a róla elnevezett világhírű módszer megalapítójának működését, aki tanulmányozta a párizsi Sorbonneon végzett dr. Decrolynak, a kiváló metodikusnak a működését Brüsszelben, és tudja, hogy ez az orvos elemi iskolát, óvodát, gyengeelméjű és siketnéma iskolát alapított csak azért, hogy velük módszereit kipróbálhassa, aki betekintett Alice Descoedresnek, a genfi J. J. Rousseau-intézet kitűnő tanárnőjének, ma már világhírű gyógypedagógusnak a működésébe: az tudja, hogy vannak ilyen módszereink. A Binet-vizsgálat pedig megmutatja, melyik módszert alkalmazzuk, hogy a gyengeelméjűt és magunkat a felesleges fáradságtól megkíméljük. Az óvodások színvonalán álló fogyatékos értelműeknek a meg nem felelő magas módszerekkel való tanítása kínzás lenne. Ettől megóvjá őket a Binet-vizsgálat, mikor megmondja, hogy hány éves a gyermek.

Rossolimónak is megvan a maga kiválósága, de ez nem csökkenti a Binet-módszer érdemét. Talán nem tévedek, ha hasonlattal élve, azt mondom, hogy a Binet-módszer hosszmeteszetet, Rossolimo pedig keresztmeteszetet ad a gyermeki lélekről.

Ezután legyen szabad E—a nevű, többször megvizsgált gyengeelméjű leány intelligenciabeli fejlődését bemutatni. Az anamnezisből csak annyit jegyzek meg, hogy jómódú családból, magas intelligenciájú szülőktől származik. A családban van terheltség, mert a gyermek huga szintén nehéz tanuló, különösen a számolásban gyenge, de morális tekintetben sem üti meg a mértéket. E—a-t 1914-ben, 10 éves korában hozták gyógypedagógiai kezelésre, azóta évről-évre megvizsgáltam s intelligenciája az alábbi fejlődést mutatta:

Vizsgálat ideje:	1914	1915	1916	1917	1918 ²	1919	1920	1921	1923	1924	1926-ban
A gyermek életkora:	10	11	12	13	14	15	16	17	19	20	22 év
Intelligencia kora:	4·8	5·4	6·4	6·8	6·6	6·6	6·8	7·2	7·8	7·4	7 „

Ennek a leánynak, akit 10 éves koráig az elemi iskolában, elemi iskolai tanítók, elemi iskolai módszerekkel oktattak, 10 éves korában 4·8 évet mutatott az értelmi fejlettsége, szóval az óvodások értelmi fokán állt és 5·2 évvel maradt el egykorú társaitól. Azt mondhatjuk, hogy értelmi fejlődése a 4·8 évnél megállapodott. Ha nem kerül szakember kezébe, ezen az értelmi fokon valószínűleg meg is maradt volna. Intenzív kezelés mellett egy év után, értelme az 5·4 évet mutatta, vagyis félévnél többet javult. Természetesen egykorú társaitól való elmaradása megint 5·6 évet mutatott, mert nemcsak értelme, de életkora is nőtt egy évet. A második év végén már egy év volt az előrehaladás nála s ekkor a 6·4 évesek intelligenciafokán állott, 5·6 évi elmaradással. Hangsúlyozzuk: olyan

² Ebben az évben 8 napi időközben kétszer vizsgáltam meg, s — mint a mellékelt táblázat mutatja — a két vizsgálat azonos értékű eredménnyel adott.

gyermekről volt szó, aki 10 éves korában a 4-8 évesek értelmi fokán állt, s akit az elemi népiskola négy év alatt nem tudott a 6 évesek értelmi fokára emelni. Gyógypedagógiai kezeléssel két év alatt 1½ évvel sikerült értelmi nívóját emelni. Kisebb-nagyobb emelkedést ezután is mutatott, de az értelmi fejlődés a 7. évnél megállott. A gyermek ma is a 7 évesek értelmi színvonalán áll, ismeretei az első elemisták tudásának felelnek meg. Értelmesen olvasni nem tud, számolása a 10-es körben bizonytalan, írása gyakorlatlan, önállóan fogalmazni nem tud.

Intelligenciavizsgálatának részletes eredményeit a csatolt táblázat mutatja be. (59. old.)

Egészen bizonyos, ha ezt a gyermeket nem 10, hanem 4 vagy 5 éves korában adják a szakember kezébe, amikor az értelmi fejlődés még nem állapodott meg nála: ennél is magasabbra lehetett volna emelni értelmi színvonalát. És ezt nem lehet eléggé hangoztatni a szülők előtt, akik legtöbbször csak későn, 10—12 éves korban szánják rá magukat, hogy értelmileg fogyatékos gyermeket gyógypedagógus kezébe adják. Azt mondják: azért nem hoztuk korábban, mert azt hittük, hogy „kinövi“ a bajt.

Előadó kéri, hogy az elmeorvosok hassanak oda, hogy az értelmileg fogyatékos gyermek minél előbb, ha testi fejlettsége, tisztasága megengedi, már az óvodás korban kerüljön a hozzáértő szakember kezébe.

Az áll. gyógypedagógiai intézetek felvételi szabályzatának azt a rendelkezését, hogy gyengeelméjű gyermeket csak 7 éves korban vesznek fel, meg kellene változtatni.

Határozati javaslata így hangzik:

„Az értelmileg fogyatékos gyermekek eredményes gyógypedagógiai nevelése érdekében szükséges, hogy az ilyen gyermekek minél előbb — ha testi fejlettségük megengedi —, már az óvodás korban megfelelő gyógypedagógiai nevelésre utasíttassanak. Az értelmileg fogyatékosokkal foglalkozó intézmények pedig szállítsák le a felvétel korhatárát.“

A Descoeudres olvasási tanszerei magyar nyelven. Elkészültek a svájci J. J. Rousseau-intézet tanszerei magyarul. Tudvalevő, hogy gyengeelméjű gyermekek tanításához ennél egyszerűbb, könnyebb, játékosabb módszerünk a mai napig nincs. Ezekkel a legalacsonyabb nívón (a 3—4 évesek értelmi fokán) álló gyermekekkel is eredménnyel megkezdhetjük az olvasás tanítását. Minden gyermeknek szüksége van az alábbi betűtípusokra: 64 (2×32) írott kis betűre, 32 kis nyomtatott betűre, 32 nagy írott betűre és 32 nagy nyomtatott betűre. Szükséges ezenfelül még 32 kép is, amely, mint vezető szó, a betű nevének a megtanulását segíti elő. Egy-egy gyermeknek tehát 192 típusra van szüksége. Egy osztályba 20 gyermeket számítva, 3840 darab típusra lesz szükség. A betűk és képek erős kartonra nyomattak, a nyomás szép, tiszta. Ára darabonként 3 fillér. Vagyis egy 20 növendékből álló első vagy előkészítő osztálynak 115 P-be, 40 növendékből álló első vagy előkészítő osztálynak 230 P-be, 60 növendékből álló első vagy előkészítő osztálynak 460 P-be kerül az egész. Megrendelhető a budapesti állami kisegítőiskolában (Budapest, VIII, Mosonyi-u. 6. szám alatt). 10, 20, 40

növendék részére veszünk át megrendelést. Ugyanott kaphatók a miniszterileg approbált „Minősítő“ és „Ajánló lapok“. Az utóbbi kettő együtt 24 fillérbe kerül.

S Z A K I R O D A L O M.

Übersicht über die Fürsorge für geistig und körperlich abnorme Kinder und Jugendliche in verschiedenen Ländern. (*A szellemileg és testileg fogyatékosok gyermekei és ifjúkorúak különböző országokban való gyámolításának áttekintése.*) Zeitschrift für Kinderforschung. 31. kötet, 42. füzet.

A bevezetésben Kramer (Berlin) megállapítja, hogy a szellemileg fogyatékosokról, különösen pedig a pszihopátiásokról való gondoskodás szükségessége szinte minden országban tudatossá vált: csakis úgy lehet velük szemben helyesen eljárni, hogyha a lelki életükben való rendellenesség ismeretes, hogyha a pszichiáter, a pedagógus, a társadalmi gyámolítás, a fiatalok bírása a legszorosabb egyetértésben dolgoznak.

Az egyes országokban a pszihopátiások gyámolítása lényegében önállóan fejlődött ki, mégis alapjában megegyezik az eljárás és a célkitűzés. Részletekben azonban a szervezés erősen különbözik. Vagy pszichiátriai vagy pedagógiai oldalról indult meg a szervezés és ennek megfelelően, hol az egyik, hol a másik szempont szökött inkább előtérbe.

Történelmi mozzanatok is hozzájárultak az ügy kialakulásához és egyesek befolyása, vagy helyileg már működő gyámolító szervezeteknek a szellemi fogyatékosokról való gondoskodással való kibővítése.

I. Szellemi higiéné-munka Angliában. (W. A. Potts, Birmingham.)

1. Szellemileg fogyatékosok. A szellemileg fogyatékosokról szóló 1913-as törvény négy kategóriát állapít meg: 1. Idióták: akik még az általános fizikai veszélyek ellen sem tudnak védekezni, 2. Imbecillek: akik különleges oktatásra alkalmatlanok. 3. Gyengeelméjűek: akik különleges oktatásra alkalmasak, vagy olyanok, akik gyámolításra és felügyeletre szorultak (maguk és mások védelmére). 4. Erkölcsileg imbecillek: akiknek szellemi foglalkozása bűnözési hajlammal párosult, akikre a büntetésnek elriasztó hatása nincsen.

Minden csoportban a foglalkozás veleszületett vagy a korai gyermekévekben szerzett. A tanügyi hatóságok a 7—16 éves korban lévő gyengeelméjűek oktatásáról gondoskodni tartoznak. A 7 éves koron alul és az iskola elhagyása után a szellemi fogyatékosok a törvény végrehajtására alakult helyi bizottság felügyelete alá kerülnek, hogyha elhanyagoltak, elhagyatottak, vagyontalanok, gyámoltalanok vagy keresetképtelenek. A teljes gyámolítás azonban még nem alakult ki, mert a gyámoltak számát a gyámolításra szorultaknak csak a felére becsülik. Vannak kiváló berendezések, de az elhelyezés elégtelen.

A védőfelügyelet idáig még csak néhány esetben működhetett eredményesen. A törvény végrehajtására alakult bizottságok sok esetben gyakorolnak felügyeletet, külön e célra választott egyének évente négy látogatást tesznek. Az intézetbe még el nem helyezett gyengeelméjűek felügyelet alatt állanak. Minden intézetben a kézügyességi oktatásnak nagy szerepe van; a leányok számára: fehérneműkészítés, varrás, házimunkák, a fiúknak: földművelés, cipézés, szabóság és egyéb kézművesség.

A tanítók előbb négyhetes tanfolyamot végeznek, melyet a központi szellemi-jóléti bizottság rendez. Ez a bizottság önkéntes, önmagát fenntartó szervezet, mely a törvény elfogadása után alakult 1913-ban oly célzattal, hogy az összes egyesületeket egybefoglalja és a munkálkodást irányítsa. Évente a londoni egyetemmel kapcsolatban egyheti tanfolyamot rendez gyakorlóorvosok számára, valamint az előbb említett egyhavi kurzust tanítók részére. Jelenleg a kormány nagyobb pénzbeli támogatásban részesíti.

A nagyobb intézetek a személyzetüket maguk képzik ki, a kisebbek betegápolónőket és a nagyobb intézetekben kiképzést nyert férfiapolókat alkalmaznak.

Az iparosmesterek a szellemi fogyatékosokkal való bánásmódot az egyik intézetben sajátítják el.

2. **Pszihopatiások.** A pszihopatiás gyermekek részére történt berendezkedések elégtelenek. A kezelőorvosok (az elemi iskolák klinikáiban, gyermek- vagy kózkórházakban, sőt gyakran még a londoni nagy kórházakban is) nem ismerik eléggé a működéses idegmegetegedéseket vagy nem rendelkeznek elegendő idővel az egyes esetek kezelésére.

Az egyetlen kifogástalan intézet a Tavistock-klinika súlyosabb idegbajok részére (London, 1920). Az a tény, hogy több a folyamatódó, mint az elhelyezhető, *bizonyítja ennek a klinikának a szükségességét.*

3. **Vakok.** A vakokról szóló 1906-i törvény a helyi tanügyi hatóságokat a vakok (gyermekek és felnőttek) oktatására kötelezi. A tanítás külön iskolákban vagy intézetekben folyik, az utóbbiak önkéntes adományokból alakultak és tartatnak fenn; a tanügyi hatóságoktól odaültelt növendékekért a költségeket a tanügyi hatóságok fedezik.

Angliában és Walesben 46 napközi és 7 éjszakai és napközi otthon van vakok és gyengénlátók részére, ezenkívül 20 intézet. A vakok 83%-a nyer megfelelő oktatást, a gyengénlátóknak azonban alig a fele. Szellemi fogyatékos vakok részére 2 otthon van. A törvény szerint a vakokat 16 éves korig kell oktatni, és 16 éven felül, ha szükséges, kiképezni.

A vakok intézeteinek tanítói: 1. Rendes tanítók, akiknek alkalmaztatásuknál meghagyják, hogy a vakok tanítói főiskolájának oklevelét szerezzék meg. Ez két évig tart. A szükséges kiképzést kollegáiktól szerzik. 2. Iparostanítók, akik valamely kézműves mesterséget tanultak, de egyéb speciális kiképzésük nincs. 3. Házitanítók, akik az intézeteket valamely okból (pl. nyomorék) nem látogatható vakokat saját házukban oktatják. Nem kívánnak tőlük speciális képesítést.

4. **Siketnéma k.** A tanításukról való gondoskodás a vako-

kének megfelelő alapelvek szerint történik. A teljesen siketek 86%-a részesül oktatásban, a nagyothallóknak azonban csak egy-negyedrésze. A tanítók a rendes tanítóképzésben részesültek, de elvárják tőlük, hogy a siketnémák tanítóinak nemzeti főiskolájánál vizsgálatot tegyenek. Ez rendszerint 3 évet igényel. Eredményes vizsgálat után némi fizetésemelést kapnak. Az iparostanítók (cipészek, ácsok, szabók) iparosmesterségüket tanulták s abban huzamosabb ideig működtek. Ugyanúgy a leányok nőiszabótanítónői is. A leányok házimunkát is tanulnak. A manchesteri egyetemen jelenleg siketek részére egy-, két- vagy hároméves kurzusra berendezett fakultás van.

5. Nyomorékok. A nyomorékoknak csak 23%-a részesül megfelelő gondozásban. Minden nagy városban egyesület gondoskodik a nyomorékok oktatásáról. Ezek az egyesületek szoros kapcsolatban működnek az oktatási- és egészségügyi hatóságokkal, valamint az ortopédiai és egyéb kórházakkal. Vannak egyesületek a nyomorékok későbbi gyámolítására is.

Nem érdektelen megismerni az iskola-orvosok számát is. Birminghamban (1 millió lakos) van 1 állandó iskolaorvos és 9 segéd iskolaorvos, 6 állandó, 5 félnapos fogorvos és 1 segédorvos, ezenkívül vannak a következő félnapos specialisták: 2 szemorvos, 2 fül-orvos, 1 radiografus, 1 ortopedista és 3 „anaesthetitis”, valamint 2 félnapos orvos a speciális iskoláknak.

6. Fiatalkorú büntettek. Birmingham városáé az érdem, hogy a világon elsőnek állította fel az ifjúkorúak bíróságát. Ilyenek most Angliában és Walesben általánosak. A tárgyalások a nyilvánosság kizárásával folynak le. Évente 30.000 gyermek kerül a bíróság elé. 16 éven aluliak nem kerülhetnek fogházba. Komoly esetek részére vannak gyámolító- és javító-nevelő-intézetek. A gyámolító intézetek (44 fiúk részére, 24 leányok részére) 16 éves korig veszik fel a gyermekeket. 1923-ban a bíróságok 890 fiút és 192 leányt küldtek ide, azóta a számuk leapadt. A javítóintézetek (24 fiúknak, 6 leányoknak) 12-től 19 évig veszik fel növendékeiket. 1923-ban 688 fiút és 42 leányt küldtek a bíróságok ide. Ezenkívül van 2 Borstal-intézet 16-tól 21 évesek részére, ezek célja a bűnözőnek valamely kézművességben alapos kiképzést nyújtani és őt rendes életre nevelni.

A büntetést elhalasztó törvényt (1907) a fiatalkorúak bíróságai igen sok esetben alkalmazzák (923-ban 28.773 esetben). Londonban, Liverpoolban és Birminghamban otthonok vannak az olyan fiatalkorúak számára, akiknek büntetéselhalasztás engedélyezettett és meg nem felelő környezetben élnek.

Birminghamban és 3—4 más városban megfigyelőállomások vannak, ahová a hatóságok megfigyelésre küldenek bűnösöket. Még nem tökéletesek.

Minden a bíróságtól elítélt szellemi fogyatékos gyermeket a szellemi fogyatékosokról való törvény szerint kell kezelni. Hiba, hogy előzetes vizsgálatban nem részesülnek.

A „Birmingham-tervezet” (919) szerint a fogházban orvos van, aki a szellemi fogyatékosokról és elmebetegekről való speciális ismeretekkel rendelkezik és a bírósághoz pszichológiai szakértőnek van beosztva.

A belügyminisztérium két bizottságot nevezett ki, hogy: 1. a fiatalokú bűnösökkel való eljárást, 2. a fiatalokúakon elkövetett bűntetteket tanulmányozzák.

II. *Pszihikailag abnormisok vizsgálata Franciaországban.* (Dr. G. Bally, Berlin. Ez a cikk tulajdonképpen dr. G. Paul Boncour: La sélection psycho-morale des anormaux en vue de leur adaptation sociale c. tanulmányának kritikai ismertetése.) A pszihikai rendellenességek megállapításánál a szociális alkalmazkodóképességet, illetőleg alkalmazkodásképtelenséget használja vezérfonalként. A minimális alkalmazkodás tényezői: 1. a gazdasági függetlenség, 2. a szociális ártalmatlanság. Vagyis az abnormis magát fenntartani képes legyen és másnak ártalmára ne legyen. Az intelligencia foka, a jellembeli fogyatkozás és az erkölcsi rendellenességek akadályozzák az alkalmazkodást. Három intelligencia-fokot állapít meg: 2 éves, 3—4 éves és 4 évnél nagyobb elmaradást. Az első csoportban vannak a teljesen alkalmazkodóképesek, a másodikban az elmaradottak (arrière), akik csak minimális alkalmazkodóképességre tehetnek szert, a harmadikban a még felhasználhatók és alkalmazkodóképesek. A megállapítás tesztek alapján történik, a Binet-Simon- és a Terman-féléket ajánlja.

A jellembeli hibák megállapításánál, a legtöbb szerzőtől eltérőleg, akik csak csüggedteket (deprimáltakat) és izgékonyakat (agitatáltakat) ismernek, csakis hosszabb megfigyelést kíván, mert a jellemet nem lehet egy tulajdonság alapján megállapítani, az különböző jelenségek eredménye. A deprimáltak között megkülönböztet *aszteniásokat (erőteleneket)* és *tulajdonképeni deprimáltakat*. Az izgatóttak között megkülönböztet *normális fegyelmezetleneket* (lés indisciplinés qui ne présentent aucune anomalie de caractère) és *ingadozókat (instables)*. A *pszihomotorikus ingadozás szindrómáját* az izgékony ideges gyengeség, egyensúlyozatlanság, pszichikus és motorikus gátolatlanság stb. jellemzi. Az *átmeneti súlyosbodásokban megnyilatkozó ingadozás* (instabilité à exacerbations périodiques) eseténél egyes izgalmi állapotok között teljesen vagy csaknem teljesen kiegyenlített állapot van. A *súlyos és lázadó fegyelmezetlenek* (indiscipline difficile et rébelle), akik nem akarnak engedelmkedni, nyakasak, szemtelenek.

A statisztikából kiténik: 1. hogy a jellemzavarok a szociális alkalmazkodásra súlyosbító befolyással vannak, 2. az eredmények a fegyelmezetlenség alakjához igazodnak, 3. az eredmény az iskola elhagyása után 2 évvel jobb, mint a 21. életben.

A *szerezett erkölcsi fogyatkozás* (perversion acquise) exogen és endogen okokból származik. A *konstitucionális erkölcsi fogyatkozás* veleszületett (kongenital), de lehet szerzett is. Az *erkölcsi debilisnek vagy visszamaradtnak* (débile ou arrière morale) tökéletlenül kifejlődött erkölcsi érzéke van. Az *erkölcsi idiotia* (atrophie morale) nem rendelkezik sem altruisztikus tendenciákkal, sem a rossz cselekedetek iránti tendenciával. Az *aktív és végleges erkölcsi fogyatékosok* (pervers actifs et définitifs) oly egyének, akik rossz cselekedetekkel szemben nem hogy közömbösek, hanem még dicsekednek is azokkal.

Szerző megfigyelőállomások felállítását követeli; ilyen jelenleg 2 van Franciaországban.

III. *A szellemileg visszamaradt gyermekek szociális alkalmazkodása Franciaországban.* (Dr. Roubinovitch és M. E. Debray, Párizs.) A szellemileg visszamaradt gyermekek részére az 1909-i törvény az elemi iskolákhoz csatolt melléosztályok és önálló kisegítő iskolák felállítását állapította meg. A melléosztályokban 6—13 éves korig, a kisegítő iskolákban 16 éves korig lehetnek a növendékek, ez utóbbiak hivatásbeli kiképzést is nyújtanak. A melléosztályok növendékei, ha 13 éves korban valamilyen foglalkozást iskolán kívül elsajátítani nem képesek, a kisegítő iskolába felvehetők. A folyó kiadásokat a községek és tartományok fedezik. A tanulmányi költségeket átveszi az állam. Az 1922. évi állapot a következő:

	Létszám	Fiúk	Leányok	Összesen
Nyilvános internátus	5	280	188	468
Magán-internátus	1	0	14	14
Önálló externátus	2	52	19	71
Melléosztály	14	127	83	210
Összesen	22	459	304	763
Elszász-Lotaringia	10	—	—	—
Három iskola adatai	—	212	110	322

Ezenkívül van 3 kísérleti melléosztály, néhány gyógypedagógiai magánintézet és néhány gyermekosztály gyógyító- és ápolóintézetekben. 1910-ben a képezhető szellemileg visszamaradt gyermekek számát 40.000-re becsülték, tehát több mint $\frac{49}{50}$ nem részesül oktatásban. Másrészt kitűnt, hogy a kiképzettek kb. 85·7%-a legálább részben keresetképes.

	Fiúk=814	Leányok=322	Összesen=1136
Teljes keresőképessé lett	619=76·04 %	252=78·26 %	77·03 %; 85·69 %
Csak részben keresőképes	93=11·42 %	19=5·90 %	8·66 %
Egyáltalában nem képesek életfenn- tartásukról gondoskodni	102=12·53 %	51=15·83 %	14·16 %

A foglalkozási ágak szerinti megoszlás:

<i>Fiúk:</i>		<i>Leányok:</i>	
Cipész	11	Varrónő	12
Asztalos	10	Házvezetőnő vagy cseléd	11
Könyvkötő	8	Cseléd	11
Kertész	8	Mosónő	6
Lakatos	6	Vasalónő	6
Kefekötő	5	Kertész	5
Különböző	30	Fehérneműkészítő	4
Földműves	15	Különböző	17

Általános az a vélemény, hogy a földművelés felel meg a legjobban a természetüknek. A munkában való kiképzésre a 13. életévtől a 17. és 18. életévig való időt tartják a legkedvezőbbnek. A cikk szerzői szerint a képezhető szellemileg visszamaradtak nevelése Franciaországban a semmivel egyenlő. Kívánják, hogy az 1909-i törvény kötelezővé tegye az oktatást.

IV. *Gyengeelméjű és erkölcsileg javítandó gyermekek védelme és nevelése Olaszországban.* (Prof. Colucci, Nápoly.) A gyengeelméjű és erkölcsileg javítandó gyermekek nevelésének kérdésével főképen az elmeorvosok foglalkoztak és a törvényhozókat is ők irányították. Ilyenek Sante de Santis, Mingazzini és G. Montesano Rómában; G. C. Ferrari Bolognában; E. Morselli Genuában; G. d'Abundo Cataniában; L. Bianchi, C. Colucci Nápolyban. A veszélyes szellemileg fogyatékosokat és idiótákat s azokat, akik „nyilvános bosszúságot“ okoznak, az elmebetegék azilumaiban helyezik el. A sienai, milanói, imolai és római elmeegógyintézetekben külön osztályokban vannak elhelyezve s itt tanítók és irgalmas nővérek oktatják őket. Rómában Sante de Santis kezdeményezésére externátusos azilum-iskola létesült.

Elemi iskolai tanítók részére az elmeorvosok nyári tanfolyamokat tartanak. Ezek különösen Milanóban jártak eredménnyel, itt N. Pizzoli az érzékszervek, a figyelem és az akarat nevelésére szolgáló kísérleti eszközöket állította össze (Lavolo psychoscopico). Ugyanitt a kísérleti iskola mellett pszihopedagógiai szeminárium is működik páter dr. A. Gemelli vezetése alatt.

Az elmeorvosokkal együtt más tudósok is foglalkoztak a gyengeelméjűek kérdésével, így Ferrari Milanóban, E. Souri és G. Salerno Nápolyban és Saffiotti Palermóban, aki különösen a kísérleti lélektan területén dolgozott.

A fiatalkorúak kriminalitását különösképen tanulmányozzák, szintén az elmeorvosok kezdeményezésére, Lombroso tanításának egyenes folyományaként és úgy elméleti, mint gyakorlati eredményeket értek el. Ezen a téren a munkát a nők is hathatósan támogatják. Nápolyban van a Caracciolo nevű menedék-hajó, amelyen a gyermekek különböző tengerészeti foglalkozásokat tanulnak. Colucci professzor megállapítja, hogy kényszernevelésre csak a legsúlyosabb és javíthatatlan gyengeelméjűeket kell fogni, míg főképen a 12 éven aluliak rendes otthonokban javítótenencia nélkül nevelendők.

Milanóban törvényszéki-orvosi intézet működik. Az elemi iskolák kisegítő (mellék) osztályai még nem mutattak értékelhető eredményeket. Iskolai pártfogók is működnek. Van egyesület is az abnormisok gyámolítására (Società pro anormali).

V. *Szellemileg és testileg abnormis gyermekek vizsgálata, elhelyezése és iskoláztatása Norvégiában.* (Ligurd Dahlström és Ligval Jacobsen.) Norvégiában az 1896-i gyermekvédelmi törvény a 16 éven aluli gyermeket megbízható családhoz, gyermekotthonba vagy internátusos iskolába utalja, ha 1. büntetendő cselekedetet követett el, 2. a szülők vagy nevelők mulasztása folytán rosszul ápolt, bántalmazott vagy erkölcsileg züllött, 3. viselkedésével szemben a szülői ház és az iskola nevelőeszközei elégtelenek, vagy más

kedvezőtlen körülmények miatt az erkölcsi elzülléstől meg kell menteni.

Az ilyen gyermekek megvizsgálására Oslóban a gyermekvédelemnek állandó elmeorvos tanácsadója van. Az olyan gyermeket, amelyik fogyatékosnak látszik, alapos vizsgálatnak veszik alá. A gyermek az oslói kórház pszichiátriai osztályába kerül megfigyelésre. Onnan szükség esetén javítóintézetbe (kényszeriskola) kerül, ilyen van Oslóban egy a fiúk részére és egy a leányok részére. Itt is van pszichiáter. A magánházakba utalt gyermekeket a gyermekvédelem ellenőrzi. Ha a gyermek elmebeteg, elmeegógyintézetbe kerül. Jelenleg egy pszichiátriai gyermekkórház felállítását tervezik.

A siketnémák legfeljebb 9 évi oktatásban részesülnek (7—18 éves korig). A vakok oktatása 11 év (korhatár 8—21 évig). A gyengeelméjűek oktatása 8 évig tart (8—21 évig). Az oktatási határidő 2 évvel meghosszabbítható. Az iskolák államiak, magánvagy községi jellegűek, esetleg államsegélyesek. Internátusosak, de a növendékek az internátuson kívül is lakhatnak. Az iskolák az igazgató felügyelete alatt vannak, a főfelügyeletet a tartomány (departement) gyakorolja.

A felvétel szakorvosi vélemény alapján történik s az iskolának a felvétel után egy félévvel s később legalább évenként szakvéleményt kell betérjeszteniök.

Oly gyermekek részére, akikről az iskolai hatóság megállapítja, hogy a rendes tanításban nem vehetnek részt, az egyes községek elkülönített oktatást szervezhetnek. Ezzel több helyen megpróbálkoztak s az elmaradóknak, gyengénlátóknak, nagyothallóknak, beszédhibásoknak s egyéb testi hibákban szenvedőknek hasznára vált. Egyik-másik városban, mint pl. Oslóban, ily gyermekek részére külön iskolák létesültek. A községek azonban nem kötelezettek ily gyermekek különleges oktatásáról gondoskodni, az államnak ilyirányú törvényes intézkedése még nincsen.

VI. Az ausztriai gyermektanulmányozási társaság. (Dr. Th. Heller, Wien-Grinzing.) A társaság nemrégiben feloszlott, feladatát, hogy a gyermekvédelmet és az ifjúkorúak gondozását tudományos alapon felépítse, teljesítette s a további szervező munkát más egyesületek, főképen a gyermekvédelmi és ifjúkorúakat gyámolító központ, átvették.

A társaság megalakításának kezdeményezése 1905-ben indult meg s 1906 elején már meg is alakult. Első elnöke dr. Heinrich Reicker egyetemi tanár volt, aki azt hangoztatta, hogy a gyermekvédelem és a gyámolító oktatás nem jótéteményszerű ajándéka a tehetőseknek, hanem az állam kötelessége mindenkinek a nevelés minimumát nyújtani, hogy a gyermeknek a neveléshez joga van. Reicher volt a gyermekvédelem apja Ausztriában.

A társaság következő elnöke Theodor Escherich egyetemi tanár volt, a bécsi egyetemi gyermekklinika vezetője és újjászervezője. Az ő érdeme az iskolaorvosi intézmény mai általános volta. A csecsemőgondozás és gyermekápolónők kiképzése is az ő nevéhez fűződik.

Utódja Friedrich Jodl professzor, aki az erkölcsi nevelés

eszméjéért harcolt. Azután August Hoefler professzor, a gyakorlati pedagógus, majd Pirquet professzor vezette a társaságot. Pirquet vezetése mellett rendezte a társaság „Iskola és tuberkulózis” című előadásait és utolsó nagyszabású munkáját, a kiállítást. Nagy érdeme a társaságnak, hogy a gyermekvédelem és az ifjúkorúak gyámolításának útjait egyengette és rendszerezítette. A többi államok gondoskodását más alkalommal ismertetem.

(Ungermann.)

Horbach H.: *Bewegungsempfindungen und ihr Einfluss auf Formenkenntnis u. Orientierung bei Blindgeborenen und Früherblindeten.* (C. Marhold, Halle a. S., 1925.)

A germán alaposságnak, körültekintő mérlegelésnek egyik legújabb bizonyítéka Horbach munkája. Szakszempontról lényegesen újat nem említ, és mégis értékesnek minősítendő fáradozása, mert feltevéseket igazol vizsgálati eredményeinek számszerűségével; másrészt igen aprólékos és minden vonatkozásra kiterjedő megfontolásaival, kutatásaival éppen azt a területet világosítja meg, mely a vakok oktatója számára kiaknázatlanságával még igen sok kincset nyújthat. Vizsgálataihoz alapul az a mindennapi tapasztalat szolgált, hogy a született vakok és korán megvakultak egyénenként igen nagy különbségeket mutatnak a tájékozódásban és az alakfelismerésben, mely képességek nem haladnak párhuzamosan az intelligencia fokának különbözőségével. Közelfekvő volt tehát a gondolat, hogy ezt a képességet külön szervek idomítják, s midőn ennek alapján egybevetette Wundt, Wernicke, Claparède, Goldscheider és Lorenzininek erre vonatkozó megállapításait, végeredményben ama meggyőződéshez jut, hogy vannak specifikus, a szűkebb értelemben vett tapintási érzetektől élesen differenciálódó érzetek, melyek közvetlen alapul szolgálnak helyzetek és mozgások fogalmainak megalkotásához s melyeket a tapintószervek mellett lévő különleges érzékszervek közvetítenek.

E speciális szervek munkaképessége természetesen megnyilatkozik többé-kevésbé az iskolai tevékenykedés különböző ágaiban. Azonban az iskolai tevékenykedés csak akkor szolgálhat alapul a mozgási érzetek különbözőségének, finomságának vizsgálatához, ha abban a bizonyos munkakörben ezen érzékek szinte kizárólagosan és jellegzetesen érvényesülhetnek. Ilyenek: a mintázás, kézimunka, torna és olvasás. A szorosabb értelemben vett tantárgyaknak tevékenységi lehetőségein kívül azonban oly vizsgálati feladatok is állapítottak meg, melyek tantárgyi jelleget nem igen mutatnak, jóllehet tapintási és főképen mozgási hatásoknak éles kifejezői. Őt ilyen feladat szolgált vizsgálati téma gyanánt.

1. *Adott földrajzi vázlat másolása.* A téralakok egyszerűségük mellett is elvont adatok. A feladat elkészítése a mozgási és tapintási érzeteknek egyenlő mértékű igénybevételével eszközölhető, akárcsak a következő feladatnál:

2. *Megrajzolandó egy modellekben elkészített falú alaprajza.* Itt a térbeliség konkrét alakot öltött. Utak, fák, gyár, gazdasági udvar és egy magánlak méretei a templom nagyságához arányosodtak, mely utóbbinak hossza 40 cm, szélessége 20 cm, magassága 30 cm. Az egész terület nagysága 4:2 m.

3. *Adott rajz vonala szerinti járás.* A kivitel csak mozgási formákra támaszkodhatott, melyeket az adott, szabálytalan vonalú rajz értékelése előzött meg.

E három feladat kivitelét megelőző alakfelismerést tapintási és mozgási érzetek közvetítették. Míg a két következő feladatnál a téralakok felismerése túlnyomóan csak mozgási érzetek útján eszközölhető:

4. *Egy körüljárt idom lerajzolása.* A kivitel mozgási és tapintási érzeteket igényel.

5. *Egy körüljárt idom másoló megjárása.* A kivitel csak mozgási formákra szorítkozik.

A vizsgálatok eredményei a következőkben összegezhetők:

A *kinematometrikus vizsgálatok* kimutatták, hogy a mozgási észrevételek finomsága jelentős egyedi eltéréseknek van alávetve. A mozgási érzékenység a gyakorlat útján lényegesen és egyénenként különböző módon fokozható. A vakoknak ezen érzékterületén nem mutatható ki a látókénál magasabbfokú érzékenység.

A *téridomok felismerésére és ábrázolására vonatkozó képességeknek a vizsgálata* kimutatta, hogy a született vakok, vagy korán megvakultak, kiknek semmiféle optikai kép nem áll rendelkezésükre, tapintási benyomások nélkül is képesek térbeli idomok felismerésére. Mődjukban áll olyan térbeli képzeteket emlékezetükben rögzíteni, reprodukálni és plasztikusan ábrázolni, melyeket vagy csupán mozgási érzetek, vagy azoknak tapintási benyomásokkal való kapcsolataival szereztek.

Az *összetett cselekvések egymásközötti és az azok, valamint az elemi képességek közötti korrelációknak vizsgálata* közben kiderült, hogy a távolságvértékelés finomsága az intelligencia mellett egy kimondottan specifikus tényezőtől függ: a mozgási érzékenységtől. A mozgási érzékenységnek hatása a térbeliség felismerésére jóval erősebb az intelligenciánál. A szűkebb tapintási területet túlhaladó nagyságú idomok megismerésénél hasonlóan jelentősebbnek látszik az általános térszemléleti képesség az általános intelligenciái hajlamnál.

E vizsgálati eredmények végcéljukban elvezettek a metodikához, miután annak élénk felismerésére szolgáltak, hogy a mozgási érzékenységnek a térszemlélettel és alakfelismeréssel egybekapcsolódó magas korrelációja mennyire értékes útmutatás ahhoz, hogy a megfelelő érzékszervek működése a lehető legtökéletesebben használtassék fel a született vakok lélekalakításánál. Az érzékszervek működésének igen nagy jelentőségére már Heller is nyomatékkal utalt, amennyiben a mozgási és tapintási érzetek hatóképességeit egymástól szembeötlően elválasztja s utóbbiaknak erősebb érzelmi tónust, előbbieknél fokozottabb intenzitást tulajdonít. Ebből azután azt következteti, hogy a nyugvó kéz tapintása a meg- és felismerési képességet növeli. Az utóbbit felkaroló tanítási módot, mely szolgálatába szegődteti a kart, kezét, ujjakat és lábat is, Zech a „cselekvő tanulás“ metódusa gyanánt részleteiben is kiépítette.

Hogy mennyi hatóerő tulajdonítható az egyes szerveknek a mozgási értékeléseknél, arról tudomást szerezhetünk Goldscheider skálájában. A mozgási különbségek észrevételére a sorrend a leg-

kisebb érzékképességükből kiindulva a következő: lábizület, második ujjizület, első ujjizület, csípőizület, térdizület, könyökizület, ujjtőizület, csuklóizület és vállizület. A gyorsasági különbségek számára a következő a sorrend: első ujjizület, csuklóizület, ujjtőizület, láb-, csípő-, térd-, könyök- és vállizület. Ez a skála több oktatási eljárásban igen nagyértékűvé válhatik.

Amennyiben a térészrevétel képességében feltűnőbb fogyatkozás mutatkoznék, akkor különleges gyógypedagógiai beavatkozásokra van szükségünk, amelyek főképen az összes számbavehető mozgási szervek lelkiismeretes gyakorlását céloznák. Utakat és módokat kell akkor találnunk, hogy minden ujjizület, a karok, kezek, sőt a térd- és lábizület is tökéletesíttessék az érzéki észrevétel szempontjából. A kinematometrikus kísérletek megmutatták, hogy e képesség mily különbözőképpen fejlődik, egyének szerint. Mert 11 kísérleti személynél 150-nél kevesebb próbavizsgálat után már a maximum éretett el, míg 9 egyénnél 300-nál több próbavizsgálatra volt szükség.

Miután az egymáshoz tartozó élet- és lélektani folyamatok egybeolvadásánál igen sok, egyénileg különböző nehézségekre akadunk, azért az elemieken kívül az összetett folyamatokat is óvatos megfigyelés és lelkiismeretes gyakorlás tárgyává kell tennünk. Igen gyakran előfordul, hogy feltűnő ellentét mutatkozik a vakok részéről a teszteknel tanusított teljesítőképességük és az iskolai eredményeik között. Az iskola plasztikus ábrázoló munkák által meggyőződik ugyan bizonyos reális ismeret létezéséről és alakulatáról, meglehet azonban, hogy ezen ellenőrző vizsgálatok azáltal vezettek téves megítéléshez, hogy talán túlgyakran csupán plasztikus adott formáknak egyszerű utánzásával elégedtek meg s nem kutatták, vajjon mennyire részesek annak megalkotásában olyan képességek is, melyekkel a valóság és az ábra közötti vonatkozás felismerhető; melyekkel egy bizonyos tapintófelület méretarányai egy másikra átvihetők; melyek révén adott szukcesszives vagy szimultán érzeteknek, esetleg tér- vagy időbeli minőségeknek nagyobb száma egységes képpé tömöríthető. A másolási feladat megoldása még nem bizonyíték amellet, hogy tényleg meglévők egy tárgy vagy helyzet megértéséhez szükséges feltételek.

Az összetett cselekvőfolyamatok gyakorlása megkívánja, hogy felismerjük és elrendezzük azokat a tárgylial különböző nehézségi fokozatokat, melyek a térbeli alakok különbözőségei által támadhatnak, mint amilyenek pl. a mértani alapidomok, a cselekvő élet szabályos vagy szabálytalan formái, a szimetrikus vagy aszimmetrikus helyzetek, a két- vagy háromdimenziós alakulatok.

Hasonlóképen meg kellene pontosan határoznunk azokat az egyénien különbözőknek mutató nehézségi fokozatokat is, melyek a felfogás, az értelmezés módjában fellelhetők s melyek pl. annak folyamányos függvényei, hogy vajjon a határok szimultán vagy szukcesszív módon érvényesülnek-e, vajjon a képzetalkotás inkább tapintási vagy mozgási érzetekre támaszkodik-e?

Olyan tanulókkal szemben, kiknél e téren erős kiesési tünetek mutatkoznak, ugyanolyan joggal megkövetelhető, hogy az oktatás munkája ugyanolyan értékeléssel vegye figyelembe a fiziológiai és pszichikai gátlásokat, mint amilyenekkel az érzékszervi funkciók

vagy értelmi tevékenységek területein található gátlásoknál észlelhetünk a gyengén látók, nehezen hallók vagy gyengeelméjűekkel szemben. Ámde ilyenkor is a legjobb segítőeszköz a sokoldalú területismerésben való szakadatlan, bőséges gyakorlás. —r—

Dr. Otto Haase: *Das Problem der Strafe bei den Schhwerezehbaren. Blätter für Heilerziehung. 1926. 2. Heft. C. Marhold H. a. s.*

A nehezen nevelhető gyermekek pedagógiájában a büntetés problémája a legsúlyosabb dilemma elé állítja a nevelőt. Még a normálpedagógiában is igen messze vagyunk attól az időtől, mikor a büntetésre vonatkozó vélemények egyöntetűek lesznek. A gyógypedagógia területén már valamivel jobb a helyzet, mert a mindennapi szükséglet kényszerítő hatása parancsolólag követel világságot ezen a téren. Sajnos, a büntetés alkalmazásának nagy problémája azonban koránt sínes még annyira átdolgozva, hogy valamelyes rendszeres teória vagy akárcsak általánosítás lehetséges lenne. Szerző szerint a büntetés nem nélkülözhető a gyógypedagógiában. Paradicsom csak a bibliában van, de az életben fájdalmat okozunk és szenvedünk. Számon kell tartanunk a gyermek primitív ösztöneit s abban az állandó harcban, melyben a gyógypedagógus ezeknek az ösztönöknek a beteges elfajulásával áll szemben, helyén való a büntetés, ha azt megfelelően alkalmazzuk.

A büntetés miként való alkalmazására figyelemreméltó és értékes útmutatásokat ad, különösen kiemeli, hogy az abnormis gyermekeknél csak egyéni büntetésről lehet szó és miután minden abnormis gyermeknek megvan a maga sajátlagos reakcióformája, ajánlatos és célszerű minden egyes — a büntetésre és jutalmazásra reagáló — gyermeknek individuális büntetési fokozatokat megállapítani.

A továbbiakban részletesen ír le néhány — a gyakorlatban előfordult — esetet, melyekben bemutatja a büntetés és jutalmazás alkalmazását engedetlenség, a nevelő tettleges bántalmazása, sexuális perverzió, szadizmus, csavargás és ágybavizelés esetében.

(Haberstroh.)

Dr. Szondi Lipót: *Az értelmi fogyatékosok kezelésének újabb útairól. Budapest, 1927. Novák R. és társa kiadása. 24 oldal. Különlenyomat a „Gyógyászat“ 1926. évfolyamából.*

Szerző ezt a tanulmányát a Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. Országos Értekezletén, 1926. évi június 7-én adta elő. Beszél benne a fogyatékosok felosztásáról és azok kezeléséről. Külön fejezet szól a degenerált, az abnormis és a beteg értelmi képességek terápiájáról.

Dr. Naményi Lajos: *Eugenika és gyógypedagógia.*

Ez az előadás is előbb a „Gyógyászat“-ban jelent meg, de a II. Gyógypedagógiai Országos Értekezleten adatott elő. Nagy figyelmeztetés ez az emberi faj kitermelésének megjavítása és a degeneráltaknak a fajfenntartásból való kizárása érdekében. A szerző idevágó javaslatát lapunk 56. oldalán találja meg az olvasó.

Dr. Otto Seeling: *Der Couéismus in seiner psychologischen Darstellung und pädagogischen Bedeutung.* (Deutsche Psychologie. Arbeitenreihe Band V., Heft 1.) C. Marholds Verl. Halle a. S. 1926, 70 oldal.

Coué művét mai napság sokat emlegetik. Összefoglalva tanítását, lényegében véve azt mondja: vannak emberek, akik azt képzelik, hogy ők betegek. Coué azt állítja, hogyha az akarat és a képzelet közt konfliktus támad, ebből az összeütközésből mindig a képzelet kerül ki győztesen. Ez Coué törvénye, melyet ő „La loi de l'effort converti“-nek nevez. Aki tehát azt képzelet, hogy ő beteg: az beteg is, de ha ezt a képzetet elveszed tőle, vagy kivered (Coué szerint kiszuggerálsz) a fejből: az illető azonnal meggyógyul. De az autoszuggerációval sokszor igazi betegséget is meg lehet gyógyítani. Így történik aztán, hogy nagyothallók, rövidlátók, bénul-tak Coué előtt meggyógyulnak s kízó fájdalmak megszűnnek. Ez a mű Coué rendszerét és annak pedagógiai alkalmazását ismerteti. (ém.)

Dr. Otto Seeling und Dr. F. Franzmeyer: *Heilpädagogisches Taschenwörterbuch.* Marhold Halle a. S. 1926, 164 oldal.

Ez a munka magyarázó szótár, mely a gyógypedagógiában használatos kifejezéseket egyöntetű értelmezéssel igyekszik megmagyarázni. Elnevezése hibás, mert főleg orvosok részére készült, míg gyógypedagógiai anyag gyéren vagy egyáltalán nincs benne. (ém.)

W. Raatz: *Heilpädagogik auf arbeitsunterrichtlicher Grundlage 2-te verbesserte und vermehrte Aufl.* C. Marhold Halle a. S. 1926, 415 old.

Ezt a kitűnő munkát már első kiadásakor ismertettük, a második kiadás még értékesebb. Különösen a gyakorlati rész bővebb benne. Tartalma a következő: 1. Lélektani megalapozás. (A kisegítő-iskolába való gyermek.) 2. A gyengeelméjűek nevelését célzó intézmények. 3. Alapelvek a kisegítő-iskolai oktatásban. 4. Kisegítő-iskolai módszertan. 5. Tanítási tervezetek. Az egész mű ellen az a kifogásom, hogy nagyon is az elemi iskolai módszerekhez símul és kevés figyelemben részesíti a Montessori- és Rousseau-intézetbeli, meg a Decroly-módszert. Pedig ma ezek felette állanak a németekének, még ha oly adathalmazzal dolgoznak is, mint a kitűnő Raatz. A jövő gyógypedagógiájának Brüsszelben és Genfben kel a napja.

Alb. Paul Hirsch: *Persönliches Erleben im gebärdlichen Ausdruck. Winke für die Verwendung der Hörendengebärde in Normal-, Sonder- u. Taubstummschulen. Mit 33 Gedichtsproben und 55 Abbildungen.* C. Marhold, Halle a. H. 1926, 150 oldal.

Újabban nagyobb figyelmet kezdenek a normális ember kifejező mozdulataira is fordítani. Szerző egyenesen azt követeli, hogy, amint tanítják a szavak nyelvtani törvényeit, tanítsuk a kifejező mozgásokat is, mint a gondolatkifejezés természetes eszközét. Leírja annak módját és útmutatást ad, hogyan lehet és kell a jeleket kisegítő-iskolákban, siketnéma-intézetekben, a nagyothallóknál és rövidlátóknál alkalmazásba venni. Egyik fejezetben

mintaleckéket is közöl, amelyekben a természetes jelekről elmondottakat példákon is igyekeznek megmagyarázni. A betűk jeleit a de l'Épée-féle Ujj-Abc-hez vagy Grosselin-féle fonomimikai jelekhez lehetne hasonlítani. Annnyit elismerünk máris, mielőtt a szerző érdekes elméletét gyakorlatban kipróbáltuk volna, hogy a taglejtések öntudatossa tétele és rendszeres tanítása a gyógypedagógiát, különösen pedig a siketnémákat közelebb hozná a normáliskolákhoz. (ém)

Dr. P. Rösigen: *Abstracte Begriffe im Gedankenkreise der Hilfschüler. Wege zur Heilpädagogik Heft 3. C. Marhold, Halle a. S. 1927, 32 oldal.*

Ez a könyv a kiegészítő-iskolákban működő szakembereknek készült, de megszívlelheti mindenki, akár vakot vagy siketnémát tanít is, mert az elvont fogalmak mindenütt sok nehézséget okoznak. Mindannyian ki vagyunk téve annak a veszélynek, hogy tanítás közben elvont fogalmakat használunk, amelyeknek jelentésével a tanuló nincs tisztában. Nem lehet eleget hangoztatni, hogy az oktató a tanításra való előkészületnél alaposan győződjön meg róla: milyen elvont fogalmak vannak az olvasmányban, melyeket szabad ismertekként feltételeznünk, melyeket kell megmagyaráznunk és hogyan csináljuk ezt? Ha elvont fogalmat kell megmagyaráznunk, akkor alapvető ténykörülményekre kell visszamennünk. Ha ez utóbbiak megvannak s nem halványultak el, akkor ezekre lehet építeni. De ha nincsenek meg, vagy elhalványultak, akkor az osztályt ilyen ténykörülmények átélésébe bele kell vezetni. Igen érdekes módon mutatja be a szerző, hogyan vizsgálja a gyermekek elvont fogalmait. Négy elvont fogalom vizsgálati eredményeit mutatja be, ezek: „választás“ „béke“, „törvény“, „község“. (ém)

Dr. Otto Grebe: *Die funktionellen Sprachstörungen (Stottern, Poltern, Stammeln usw.) und ihre Behandlung in der Hypnose. C. Marhold, Halle a. S. 117 oldal.*

A beszédhibák, különösen pedig a dadogás és hadarás gyógyításánál régóta próbálkoznak a hipnózissal. Szerző is ezt a módszert alkalmazza, eljárását le is írta. Könyvében 20 esetet ír le részletesen, ezekkel, 1—2 kivételével, teljes eredményt ért el. Az eljárás megérdemelné, hogy behatóbban foglalkozzanak vele. Csakis így lehetne helyességéről végérvényes ítéletet mondani. (ém)

Karl Bartsch: *Die Geistig-Orthopädischen Übungen im ersten Hilfschuljahr. Mit 46 Abbildungen. Marhold, Halle a. S. 1927, 63 oldal.*

Bartsch Rossolimo módszerének átültetője német nyelvre s annak szorgalmas terjesztője. Ebben a munkájában is azokkal a gyakorlatokkal foglalkozik, amelyek segítségével a Rossolimo módszerével elmaradtaknak feltüntetett lelki tehetségeken segíteni lehet. Az egyes gyakorlatokat Montessoritól és másoktól vette át. A munka ügyesen van összeállítva, kedves, vonzó módon ismerteti az egyes gyakorlatokat. Akárhogy gondolkozunk is Rossolimo eljárása felől, annyi bizonyos, hogy ezekkel a gyakorlatokkal a gyengeelméjűeknél szép eredményeket lehet elérni.

Muchov Mária: *Személyi lap. Pedagógiai dolgozatok tanítójelöltek és tanítók részére. Szerkeszti: Quint József. 1. sz. Egyetemi ny. 19 oldal.*

A gyógypedagógiai iskolákban mindenütt használnak „személyi lapot“ (jellemzési lapot, törzslapot, minősítő lapot stb.) amelyen a gyermekre vonatkozó feljegyzéseket őrzik és időnkint kiegészítik. Quint J. az elemi iskolákban is szeretné ezeket meghonosítva látni, ebből az elgondolásból tette közzé Muchow Mária személyi lapját, mely kétségtől a legvilágosabbak, legkönnyebbek egyike. Csak örülni lehetne, ha ezek alapján elterjedte a gyermeknapló az iskolában.

(ém.)

Dr. Ozorai Frigyes és Bálint Antal: *Tehetségvédelem és pályaválasztás. Az 1926. évi február hó 2. és 3-án tartott országos kongresszus naplója, a tehetséges ifjak második kiállításának leírása és a kapcsolatos mozgalmak ismertetése. Kiadja a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság. Budapest, 1927. 140 lap.*

Ez a könyv annyiban kapcsolatos a gyógypedagógiával, hogy a benne foglalt nagyjelentőségű kérdésekkel foglalkozó mozgalmak megindítására Binet Alfrédnek a vizsgálatai adták az első lökést. És Binet a gyengeelméjű gyermekek kiválogatása közben jött arra a merész gondolatra, hogy a gyermek értelmét annak életkorához fogva mérje meg. Ez a módszer volt a bevezetője az azóta elterjedt intelligencia-mérő módszereknek. Ezek a vizsgálatok azóta tökéletesebbek lettek és gyakorlati irányban, — a gyengeelméjűek kiválasztásán kívül — két irányban érvényesültek: az egyik irány a tehetségesek kiválasztását, a másik a pályaválasztás megkönnyítését munkálja. A mozgalom hazánkban is jelentős eredményekre jutott, hála érte a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság vezetőségének. Az 1926. év folyamán rendezett tehetséges gyermekek és ifjak kiállítása, úgyszintén a nagyjelentőségű kongresszus is ennek köszöni létrejöttét.

Dr. Ozorai Frigyes főigazgató egyik legalaposabb ismerője és felkarolója ezeknek a mozgalmaknak; a vezetése alatt álló székesfővárosi Pedagógiai Szemináriumban pedig a fáradhatatlan Nagy Lászlónak, a magyar gyermektanulmányozás büszkeségének irányítása mellett, Bálint Antal kitűnő pszihotechnikusunk és társaik a megvalósítói ezeknek a vizsgálatoknak.

Ez a munka az 1926. évi mozgalmakról számol be. Dr. Ozorai Frigyes a műhöz írt előszavában röviden összefoglalja az e téren elért eredményeket s azt mondja, hogy: „A tehetségek mibenlétének, felkutatásának és megállapításának kérdése kétségtől a kísérleti lélektan és pedagógia legértékesebb feladatai közé tartozik.“ A vele szemben hangoztatott ellenvetések dacára is el kell ismernünk a kísérleti megállapítások nagy fontosságát, mert a gyakorlati eredmények igazolják azokat. Be kell látnunk, hogy a kiváló képességű gyermekek és ifjak kiválasztása, de a pályaválasztás megkönnyítése is mérhetetlen nagy jelentőséggel bír egyénre, társadalomra egyaránt. Az 1926. év minden tekintetben nagy eredményeket hozott, mert a tehetséges gyermekek és ifjak kiállítása, valamint a kiállítással kapcsolatos kongresszus szélesebb körökben felkeltette a figyelmet és érdeklődést e kérdések iránt. Tegyük hozzá még, hogy minden reményünk megvan rá, hogy ebben a tekintetben az 1927. év sem marad el elődje mögött,

aminek legszebb bizonyítéka ez a pompás kötet, mely gazdag tartalmával és szép képeivel valóságos nyereménye szakirodal-munknak.

A mi feladatunk a fogyatékos gyermekek megmentése, de munkánk közben élénk figyelemmel, meleg rokonérzéssel kísérjük a normális és jó képességű gyermekek érdekében történő reformokat is. A mai iskola az ő normál-tervével, egy-egy évre kiszabott tanítási anyagával csak közepes, normális gyermekeket ismer és sem a jobbképességű nem boldogulhat benne, sem az elmaradozókra nincs tekintettel.

Engedjétek érvényesülni a tehetségeseket! És ha ennek az érvényesülésnek az iskola áll útjában, változtassátok meg azt, hogy mesterségesen rászabott béklyóit levetve, szabadon szárnyal-hasson és fejlessze ki Istenadta tehetségeit minden magyar gyer-mek. Ebben a törekvésben benne vannak nemzetünk naggyátéte-lének útjai és eszközei. Ebben a törekvésében minden magyar nevelőnek mellettük van a helye.

De mi még tovább megyünk és kívánjuk — a Congés pour la protection de l'Enfance-szal (Bruxelles, 1921) —, hogy már az iskolába lépő kis gyermekeket vegyék alapos lélektani vizsgálat alá. *Az lesz az igazi nagy lépés a helyes iskolai rendszer felépítéséhez, ha nem betöltött naptári évek szerint, hanem a gyermekek képes-segei alapján népesítik be az elemi osztályokat.*

Mily egyszerűen lehetne ezt pl. a székesfőváros Pedagógiai Szemnariumának gyakorlóiskolájában megvalósítani.

Mert be kell látnunk, hogy a mai iskola normál-tantervével kínzó taposómalom a fejlettebb értelmű gyermekeknek, kínzó taposómalom megtétesülése a mai tanítási módszer, mely körülményesen és didaktikailag vezetgeti arra, amit ő előre tud. Az iskola mai tanítási módszere spanyolcsizma az ilyen gyermek szellemére, melyben a növekvő erők kínzó elferdülésekre hajlan-dók és többnyire el is ferdülnek. Megérett rá, hogy jobb irányban megváltoztassák. (ém)

Dr. Novy Ferenc: „*A gyermeki naiv fogalmazás.*“ (Megjelent a VIII. ker. állami tanítónőképző intézet 1925—26. évi értesítőjében.) — Ez a rend-kívül kedvesen megírt és gyermektanulmányi szempontból is értékes tanulmány megérdemli, hogy vele itt is foglalkozzunk.

Az értekezés a fogalmazási készség fejlesztésének adottságá-ról és lehetőségéről számol be. A fogalmazási készség azon képes-ségünk, mely lehetővé teszi, hogy lelki világunkhoz képest írásban tárgyaljunk egy-egy témát; még pedig oly módon, hogy az általunk előre meghatározott célhoz alakítsuk gondolkodásunkat. Ez a tisz-tán látott célkövetés az öntudatosság. A tudatnak ezt a belekapeso-lódását a fogalmazásba nevezi a szerző reflexzióknak. Ennek ellen-téte, vagyis a tudat által nem szabályozott, alakított fogalmazás a naiv fogalmazás. Sokkal értékesebb az első. Az a kérdés, hogyan fej-lesszük a legtöbbször reflexziómentes, vagy igen kevésbé reflexziós gyermeki fogalmazványokat — mint a naiv gyermekkor lényegé-ből fakadó teljesítményeket — reflexziós, öntudatos fogalmazvá-nyokká? Vagyis, hogyan fejleszhető, nevelhető a gyermek gon-dolkodása öntudatossá? A gyermek a hallottak analógiájára szer-

keszti mondatait. Először nemcsak a nyelvi alakot, hanem a tartalmat is utánozza. A fejlődés folyamán azután az önálló tartalmat (egyéni gondolatait) begyakorolt nyelvi készsége segítségével fejezi ki. A nyelvi készség (mondatalkotás) és a fogalmazási készség (mondatok kapcsolása) szoros kapcsolatban vannak. A nyelvi készség analógiára fejlődik, a fogalmazási készség pedig céltudatosan kiválogatott anyag feldolgozásával. Milyen legyen a fogalmazás anyaga? A gyermek figyelmét a változás kelti föl. Olyan legyen a fogalmazás tárgya, mely cselekményt, tehát változást ad. A változó cselekmény kínálkozó alkalom a mondatok (gondolatok) kapcsolására. A tárgyak leírásánál a fogalmazónak kell megalkotnia a sorrendet, mely szerint az egyes tárgyakat felsorakoztatja. Erre pedig csak fejlett fogalmazási készséggel bíró ember képes, a gyermek kevéssé. Máshogyan van ez a cselekménynél, melynek filmszerű egymásutánja szinte kínálja a helyes sorrendet. Az élettelen tárgyakat a gyermek szeme előtt kell elrendezni. A gyermek ilyenkor, mint aktív tervezető, élénkebben vesz részt a munkában, ez a tervezetőkészség a fogalmazás egyik igen fontos alapja. A gyermeki fogalmazás leggyakoribb jellemző sajátosságai alaki szempontból a kötőszóhiány, vagy ellenkezőleg az és kötőszó gyakori használata, azonkívül a mondatok és mondatrészek tagolatlansága, vagyis az írásjelhiány.

Dr. Andreas König: Schutz für die ausserehelichen Verhältnisse.
16 lap. C. W. Stern, Wien—Leipzig, 1927.

Azok, akik a házasság problémáinak útvesztőiben merev etikai szubjektivizmus irányelvei szerint igyekeznek eligazodni, erkölcsi felfogásukban úgy vélik, hogy a házasság mai alakjában mindinkább kezdi értelmét veszíteni. Nem a legmélyebb emberi közösség megvalósítását látják benne és ebben a kor szellemét, az idők jelét érzik. Pedig ha tudjuk is, hogy nincs abszolút mértéke az erkölcsiségnek és érezzük, hogy az erkölcsi fogalmak fejlődnek és változnak, minden emberi közösségnek mégis a házasság és család kölesönös pilléreire kell felépülni és nem lehet, hogy az két embernek egyszerű együttélésévé alacsonyuljon le. A család az emberi társadalom csirasejtje és nemcsak erő- és mozgatóforrása az egyén organikus kontinuitásának, hanem feltétlen alapja minden kulturális továbbfejlődésnek. Bármennyire terjednek is a házasságon kívüli viszonyok és akar beférkőzni a polgári társadalomba a „modern“ házasság, csak egy lesüllyedt erkölcsi civilizáció szemszögéből nézve lehetne támogatást nyújtani a kettőnek egyenjogusításához.

Mi idézte hát elő a házasság forradalmát? A szerző szerint a házasság már nem az a jogi, erkölcsi és nemi tartalommal bíró, egész életre szóló benső és oszthatatlan életközösség, mint azelőtt volt. A válások száma a háború kitörése óta sohasem sejtett mértékben emelkedett mindenütt. (Magyarországon évente kb. 7000, a háború előtt Csonka-Magyarország területén csak 2000 volt!) Ennek okait abban látja, hogy a vallás befolyása meglazult, a közvélemény sem tartja a válást erkölcsetlennek, legnagyobb hatást pedig a nők gazdasági helyzetének átalakulása gyakorolt. Külön-

bőző osztálybeli nők tevékeny részt vesznek a gazdasági életben (minden pálya nyitva áll előttük és az írógép elterjedésével egészen speciális női munka keletkezett); az elvált asszony gazdasági helyzete sokkal kedvezőbben alakul, mint azelőtt. De a női munka elterjedése okozója a családi kötelekek meglazulásának is. Megváltozott a viszony szülők és gyermekek között; a gyermek gyakran nélkülözi a gondot, amelyet nevelésére kellene fordítani. A középosztály, kultúránk őrzője, anyagi tönkrejutásával oly helyzetben van, hogy ha társadalmi pozícióját — legalább a látszat kedvéért — meg akarja tartani, minden családtagjának, így a nőknek a keresetere is rászorul. Ezek azután idegen környezetbe kerülnek, ahol mindenféle kisértésnek vannak kitéve. A proletariátus keserves sorsára jut a polgári család, az asszony férjének keresőtársává lesz és ez a proletárházasság győzelmét jelenti.

A női munka elterjedésére vezethető vissza a házasságon kívüli viszonyok gyakorisága is. A kenyérkereső nő nem szigetelheti el magát a vele együtt dolgozó férfiatól. Különösen így van ez a proletár és a proletariátushoz közelálló nőknél, míg a magasabb osztálybelieknél, ahol az illegitim viszonyok sokkal ritkábbak, az erősebb erkölcsi ellenállóképesség mellett a védő szokások nagyobb követésre találnak. A nincstelen néprétegek leányai különösen ki vannak téve a csábítások veszélyének, még fokozottabban, ha egyúttal anyagi előnyök is csábítanak, amelyekre többé-kevésbé rá vannak utalva. És ha meggondoljuk, hogy egyrészt a lakásínség, másrészt az általános rossz gazdasági viszonyok széles rétegek számára mennyire megnehezítik a házasodást, akkor nyilvánvalóvá lesz, hogy az illegitim viszonyok elterjedésére az uralkodó szociális és gazdasági viszonyoknál kedvezőbb talaj el sem képzelhető.

De utánzásra talál a női munka oly rétegekben is, amelyekben anyagi függetlenségük folytán arra szükség nincs. És erkölcsi süllyedésre mutat, ha e rétegek sem képesek kellő súlyt adni annak az oltalomnak, amelyre a női erkölcsiségnek szüksége van és amelyre feltétlenül igényt tarthat.

A szerzőnek végső konkluziói ezekután jogi szempontokat érintenek. Minthogy szerinte a házasságon kívüli viszonyok széles néprétegekben nem tekinthetők erkölcsteleneknek és semmiképp sem sértik a morális normákat, nem látja okát, miért ne lehetne azokat törvényes úton szabályozni. Nem kívánja ugyan a házassággal való egyenjogúsításukat, csak a nők bizonyos anyagi kárpótlásra való igényének elismerését követeli. Az igazságosság követelményére hivatkozik, midőn jogi biztosítékot és védelmet kíván olyan nők számára, akiknek illegitim viszonya önhibájukon kívül vagy élettársuk halála folytán szakadt meg. Méltánytalanságnak tartja, hogy az a nő, aki „nem vétett sem a jogi, sem az erkölcsi normák ellen“ (!), minden törvényes támogatástól elessék. De sehol sem érinti azt a megoldást, amely a tartósan fennálló viszonyoknak azáltal biztosíthatna törvényes jogokat, hogy az a házasságnak legitim megkötésével törvényesíttessék.

Akik, mint a szerző is, az igazságosságra való hivatkozással sürgetik e reformokat, azok a törvényes szabályozás vagy egyenjogúsítás, éppúgy mint a törvénytelen gyermekek egyenjogúsítása következményeit, nem látják át tisztán. Ez a törvényes rendezés.

gyakorlati értelemben nem jelentene mást, mint idővel a házasságnak biztos megszűnését és a családnak bomlását. Ennek az elősegítését pedig minden rendelkezésünkre álló eszközzel meg kell akadályoznunk.

Ezzel egyszersmind a megelőzés célját is szolgáljuk. Amint a fogyatékosoktól sem tagadhatjuk meg védő segítségünket és minél kiterjedtebb védelmet akarunk biztosítani számukra, de a jövőre való tekintettel szaporodásuk elé korlátot kell állítanunk, úgy egy szociális megelőzés biztosítékát mozdítjuk elő, midőn a keletkezendő illegitim viszonyok törvényes szabályozásának álljuk útját. Ami korunk erkölcsi krízisének tünete, annak törvényes elfogadásával ne igyekezzünk hátráltatni a megelőzés általános nagy tisztító munkáját.

(Dr. Naményi.)

L A P S Z E M L E.

A Néptanítók Lapja jubilál. A „Néptanítók Lapja“ januári első száma a szokásos gazdag tartalommal jelent meg. A közérdekű pedagógiai tanulmányok előtt *Kőrösi Henrik* min. tanácsos, szerkesztő „Hatvan év“ című vezető cikkében bejelentette, hogy a lap hatvanéves fennállásának ünnepét üli, de programja a régi: „tanítókat nevelni, nemzeti érzéstől áthatott, széles látókörű, kiművelt lelkű és ízlésű embereket, akik az iskolákban és iskolán kívül végzett kulturális munkájukkal olyan pallérozott lelkű, tanult és jellemes ifjúsággal ajándékozzák meg ezt a sokat hányatott országot, mely a most megindult új nemzetépítést dicsőséggel fogja befejezni.“ — Azután közli *Eötvös József* báró felségfelterjesztését a N. L. megindítása ügyében és a lap első számának hasonmását. Majd közéletünk kiválóságainak üdvözlő sorait hozza a lap. — Ha szakoktatásügyünk, a gyógypedagógia szempontjából nézzük az ünnepet tartó N. L.-ját, meg kell állapítanunk, hogy fennállásának első 25 évében alig, vagy egyáltalán nem volt szó benne a fogyatékosokról. De az utóbbi 30 év alatt, különösen pedig amióta *dr. Kőrösi Henrik* szerkeszti, a N. L. meleg érdeklődéssel viseltetik a fogyatékosok oktatásügye iránt. Akár hazai vonatkozású, akár külföldi gyógypedagógiai törekvésekről van szó, a N. L. megértő tárgyilagossággal ad helyet az idevágó tanulmányoknak. Elég rámutatnom többek közt *Descoedres* világhírű művére („Le développement des enfants de 2 à 7 ans“), melyet majdnem egészen lefordított és közölt a N. L. (1923. évf.) De a hazai gyógypedagógiai gyakorlat és lélektan köréből is legkiválóbb szakembereink tanulmányaival találkoztunk a N. L. hasábjain. Amikor ezt örömmel megállapítjuk, egyben szíves készséggel, hálával és szeretettel köszöntjük 60 éves jubileuma alkalmából a magas színvonalon álló N. L.-ját, annak minden nemes eszmét támogató, fennkölt gondolkodású, lelkes és fáradhatatlan szerkesztőjét, *dr. Kőrösi Henrik* miniszteri tanácsost, derék munkatársaival együtt.

Siketnémák világa. Szerkeszti: Kabán József, kiadó: Herezeg Albert. Kolozsvár, 1927, (I.) évf., 1—2. szám. Ez az első hang, ami

megszállott területen élő kartársainktól áthallatszik hozzánk. A lap külsőleg hasonlít a Siketnémák Közlönyéhez. Tartalma a következő: A szerkesztő „Bevezető“ sorai után „Szalézi Szt. Ferenc a siketnémák védőszentje“ c. cikk következik. Aztán „Boldog új élet!“ kíván a szerkesztőség Erdély 10.000 siketnémájának. „Némák világa“ címen kedves kis vers következik, aztán „Mi az egyesületek célja?“ címen megírja, hogy Egyesületük 1913-ban keletkezett. „Az élet művészete“ c. cikk helyes életre serkenti a némákat. „A kintornás“ című cikket *Barth Péter* írta. „A szenvedések forrása“ cím alatt hosszabb közlemény következik. Hírek, higienia, szerkesztői üzenetek, hirdetések egészítik ki a lap tartalmát. Megrendelhető Kolozsvárt (Cluj) str. Tunavilov (Zápolya-u.) 15. Előfizetési ára: külföldre 10 lei.

Magyar Paedagógia. Dr. Kornis Gyula közreműködésével szerkeszti: Nagy J. Béla. 35. évf., 1. sz. Mindig megértéssel foglalkozott a gyógypedagógiával. Ezúttal hosszabb tanulmányt közöl Éltés Mátyástól „Adatok a gyengeelméjű gyermekek oktatásának történetéhez“ címen. A cikkben a szentgalleni krónikáról, aztán egyes feltűnést keltő hülye és gyengeelméjű gyerekekről emlékezik meg. Majd a Frim-intézet keletkezéséről közöl eddig kevésbé ismert adatokat. Dr. Linzbauer X. Ferenc egyetemi tanár működését méltatja, aki különösen a csallóközi hülyék sorsának könnyítésén fáradozott s aki, mint egyetemi orvos-professzor, bizonyára hatással volt dr. Náray-Szabó Sándorra, a magyar gyógypedagógia megteremtőjére is.

A gyermekvédelem lapját 1926-ban újból megindította az Orsz. Gyermekvédő Liga. Szerkesztését dr. *Saly László* pápai kamarás látja el. 1927. évi januári számában *Raffay Sándor* ev. püspök a „Gyermekvédelemről“, *Éltés Mátyás* „A gyógypedagógiáról“, dr. *Menyhárd Irén* „A torkos gyermekekről orvosi szempontból“, dr. *Dénes Aladár* „A külföldi örökbefogadások jogi nehézségeiről“ ír. A hatóságok intézkedései, egyesületi hírek, könyv- és folyóiratismertetés, továbbá vegyes hírek egészítik ki az érdekes számot.

Magyar Ünnepek. Tanügyi havi folyóirat. Szerkeszti: *Fungáts Béla* fel. szerkesztő és *Vicsay Lajos* főszerkesztő. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kistelek, Kossuth Lajos-utca 2. 1927. évi (I.) évf., 1. szám. A lap célját dr. *Frank Antal* „Beköszöntőjében“ röviden így foglalja össze: . . . „azt akarja, hogy az (iskolai) ünnepélyek valóban gyümölcsözők legyenek. Rá akarunk mutatni arra, hogyan kell az ünnepélyekkel a nevelés egyetemes célját szolgálnunk.“ A lap tartalmaz még „Ismeretét“, „Irodalmi mutatót“, „Ünnepi beszédeket“, „Emlékbeszédet Vasvári Pál felett“, „Mesét“, „Ismeretterjesztőt“ (Hazánk felszínének kialakulása), „Szerkesztői“ üzeneteket.

Kisdédnevelés. Az immár 52. évfolyamában megjelenő kitűnő folyóiratot dr. *Kenyeres Elemér*, óvónőképző-intézeti tanár szerkeszti, aki jelenleg Genfben tanulmányozza ennek a városnak világhírű tanügyi berendezéseit. Rendkívül érdekesek a szerkesztő genfi levelei. A márciusi levél a kicsinyek házában levő nevelő

játékokat ismerteti. Ezeknek a leírásával nagy szolgálatot tett, mert magyar nyelven tudtommal itt jelennek meg először. *Trebitszky Ilona* folytatja kedves, ritmikus gyakorlatait. *Gedeon Ferenc* óvodai jelenetet írt március 15-ére. *Gegus Ida* „A jó testvérke“ címen mesét mond az 5—6 éveseknek. *Doby Ida* svédországi tanulmányútját írja le. Ezúttal főleg Näässzel foglalkozik, ahol pázsitos völgyekben, árnyékos domboldalakon, tó partján ideális nyaralótelepet rendezett be a svéd nemzet az ő napszámósainak, a néptanítóknak. Pompás magyar fordításban közli a lap *Fröbel Frigyes* „Embernevelés“ c. munkáját.

„A gyermek“ 1926. évi 5—10. számában *Nagy László* „A szekszualitás hatása az ifjak társas életének kialakulására“ címen felette érdekes tanulmányt közöl, melyben a fiúk és leányok titkos egyesületeivel foglalkozik. *Dr. Révész Margit*, lapunk társszerkesztője, a III. müncheni gyógyepedagógiai kongresszussal foglalkozik. Kritikailag bírálja a kongresszus anyagát, először veszi elő a konstruktív módszereket, aztán az experimentális módszereket bírálja, végül a kriminális gyermekanyagra vonatkozó előadásokra terjeszkedik ki. Összefoglalásában pedig azt mondja, hogy: „új eredményeket ez a kongresszus sem hozott, de egyrészt régi problémákat új alkalmazásba állított be, pontos részleteket közölt; másrészt élesztette az egy szakmában dolgozó munkásokban a hitet a közös munka értéke és lehetőségei felől, biztosította az élőbeszéd szuggesztív erejét az elvont beszéd felett.“ *Dr. Nógrády László* „A gyermek erkölcsi nevelése“ címen ír meg szívvelendő dolgokat.

A „Magyar Tanítóképző“ f. évi 1—3. számában *Dulovits Árpád* szól a tanársághoz és azt mondja: Gleichenbergben egy villa áll rendelkezésére a szív- és gégebajos tanároknak, akik ott 4 hétre lakásért és teljes ellátásért egymillió K-át fizetnek. Jelentkezni a „M. Tanítóképző szerkesztőség“nél lehet. — *Quint József* Sztankó Béláról ír elismerő sorokat, nyugdíjba vonulása alkalmából. — *Dr. Kenyeres Elemér*, a Genfben tartózkodó képzőint. tanár a genfi tanítóképzésről ír ismertetést s többek közt megismertet a sokat emlegetett J. J. Rousseau-intézettel is. — *Molnár Oszkár*, a lap szerkesztője, a tanítóképzés reformjáról értekezik. Egyesületi hírek és gazdag irodalmi szemle egészíti ki a füzetet.

Die Hilfsschule. Organ des Verbandes der Hilfsschulen Deutschlands. Monatsschrift für die gesamten Interessen der Hilfsschule und ihrer Lehrer. Herausgegeben von A. Henze, Stadtschulrat in Frankfurt a. M. 1927. (XX.) Jahrg. — E kitűnő német szakfolyóirat januári számában dr. Fürstenheim a frankfurti Förderklasse növendékein végzett megfigyelésekről számol be. Érdekes a cikk azért, mert határvonalat akar vonni a kisegítő-iskola abnormis növendékei és a Förderklassék normális gvenge tanulói között. — Dr. Kley a lelki szegényekről beszél s azoknak a büntetőtörvényvel való kapcsolatát fejtegeti. — A. Ehricke a kisegítő-iskolák tantervéről és tananyagbeosztásáról értekezik. — A februári számában Rössel Pestalozziról, mint a gyógyepedagógia úttörőjéről érte-

kezik. — Dr. W. Hische pedig a lelki szegényeket iskolában és munkaközben teszi vizsgálat tárgyává. — H. Koch a berlin-brandenburi gyógypedagógiai szeminárium kétéves tananyagát ismer-teti. Itt tudvalevően a kisegítő-iskolák, nagyothallók és rövidlátók, továbbá a beszédhibások iskolái számára képeznek szakembereket. — Egyesületi hírek, vegyes közlemények és irodalmi ismertető egészítik ki a rendkívül tartalmas folyóiratot.

Zeitschrift für die Behandlung Schwachsinniger. Organ des Vereins für Erziehung und Unterricht Geisteschwacher. Herausgegeben von Schuldir. Reinhold Gürtler u. Dr. Meltzer. 47. Jahrgang, 1927. — Ez a régi, jól ismert szakfolyóirat a folyó évben is kitűnő kezek irányítása mellett kezdte meg 47. évfolyamát. Az 1. számban a kitűnő gyógypedagógiai historikus, Max Kirmsse Pestalozziról ír és annak a gyengeelméjűekkel való kapcsolatát ismerteti. Stansbau 45 növendéke közül 11 gyengeelméjű (8 fiú és 3 lány) volt Pestalozzi intézetében. A 2. számban Ziegler ír dr. Meltzernek „Az élehetetlenek életének megrövidítése“ című könyvéről.* A 3. számban Koch Hugo a berlini gyógypedagógiai hétről, mint Pestalozzi-ünnepről ír és a nagy nevelőt gyógypedagógiai vonatkozásokban mutatja be. Dr. Meltzer az esseni szalézi szt. Ferenc-ház Caritas-iskolájának felszentelése alkalmából ír fel-emelő sorokat. Ugyanebben a számban kezdődik egy folytatásos cikk, amelynek címe Reflex, Instinkt, ösztön, akarat és intellektus, fogalom meghatározások és pedagógiai következtetések a gyógy-pedagógia számára.

E G Y E S Ű L E T I É L E T.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság február hó 24-én, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet, előadótermében szakülést tartott, melyen dr. Kádár Zoltán v. székesfővárosi felsőkereskedelmi iskolai tanár: „*A gyermek hazugságai*“ címen igen tanulságos kérdést fejtegetett.

Előadásában kifejtette, hogy a hazugságok kóroktanára vonatkozó kutatások megállapítják azt, hogy a gyermeki hazugságoknak legnagyobb része *menthető módon keletkezik*.

A hazugságok csökkentése érdekében a nevelésnek nem szabad a büntetés korbácsütéseit alkalmazni, hanem épp a *büntetés elengedésével* kell a gyermeket őszinte vallomásra reábirni. Erkölcsi tanulságokat tartalmazó elbeszélések révén kell a hazugság ocsmányságait bemutatni, egyben az igazmondás erkölcsi szépségeit tükröztetni.

Ezekután az előadó ismerteti a kísérleti anyagot. A sokféle hazugság indítóerőit fejtegeti. Párhuzamot von a normális és a patológikus eredetű hazugság között. Megvilágítja a kétféle hazugság lélektani okait és eszközeit. A normális hazugságnak

* Dr. Meltzer munkáját ismertette a M. Gy. 1925. évf. 73 oldalán.

mindig van valami rejtett célja, a patológikus hazugság ellenben indokolatlan és jóhiszemű. Ismerteti a félelemből, dicsekvésből, tréfából, rosszakaratból, önzésből és nemes indító okokból elkövetett hazugságok eseteit. Fejtegetése arra is kiterjed, hogy érzett-e a gyermek a hazugság elkövetése után lelkiismeretfurdalást, avagy megbánást, s bevallotta-e a hibáját. Azután rámutatott arra, hogy az élettani és lélektani okokon kívül a gazdasági és társadalmi zavarok is rászoktathatják a gyermeket a hazugságra. A rossz társaság, a családi élet mostohaságai, a nevelés hiánya, avagy helytelen eszközei, továbbá a szülők vagy nevelők hamis életfölfogása is tényezőként működnek közre a hazugságok létrejöttékor. A testi büntetések helyett inkább az erkölcsi büntetéseket ajánlja az előadó, mert ezek inkább hatnak, mint a megszokott ütlegek.

A világtörténelem is sok hazugság elkövetését igazolja; a modern élet, a kultúra szaporította azokat. A gyermeki hazugságot igen nehéz számítani az élet talajáról, de a bekövetkezendő magasabb erkölcsi világrend idővel mégis csak orvosolni fogja az élet bajait és rendellenességeit.

Az előadást követő élénk és magas színvonalú vita is mutatta, hogy az előadó tárgya mennyire az érdeklődés előterében áll.

A március 31-i szakülésen „*A korrelációs számítások főbb irányelveiről*“ beszélt Juvancz Iréneusz középiskolai tanár. Utána „*A korrelációs számítások gyakorlati értékelését*“ tárgyalta dr. Szondi Lipót ideg orvos, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet előadó tanára. A látogatott szakülést élénk vita követte.

A Budapesti Kisegítőiskolai Gyermekvédő Egyesület 1927 január hó 27-én tartotta évi nagygyűlését. Dr. Botzenhardt János törvh. bizottsági tag elnök meleg szeretettel üdvözölte a nagyszámúban megjelent tagokat, különösen pedig dr. Purébl Győző szföv.-i közokt. tanácsnokot, dr. Pándy Kálmán egyet. m. tanárt, dr. Szécsi Ernőt, a szföv. iskolaorvosi intézmény orvosfőnökét, dr. Tóth János járásbíró és Klug Péter gyógypedagógiai országos szakfelügyelőt.

Elnök felkérésére Martin Gyula szakfelügyelő-igazgató, az egyesület ügyvezető elnöke előadta évi jelentését, s a következő határozati javaslatot terjesztette a nagygyűlés elé: „A közgyűlés felterjesztésben kéri a székesfőváros tek. Tanácsát, hogy a lehetőséghez képest még a folyó tanévben legalább négy kisegítőiskolát, és pedig: az I, Váli-úti, a III, Miklós-téri, a VI, Aréna-úti és a VIII, Dugonics-utcai kisegítőiskolákat visszaállítsa, azokat állandó napközi otthonnal, továbbképzővel, a III. ker. Miklós-téri és VI. ker. Aréna-úti kisegítőiskolákat pedig foglalkoztató műhellyel is lássa el.“

A javaslathoz elsőnek dr. Purébl Győző tanácsnok kért szót. Beszéde során érintette a szföv. nehéz anyagi helyzetét, amely megnehezíti a határozati javaslatban felsorolt önálló kisegítőiskolák felállítását. Azonban hangsúlyozza, hogy a pénzügyi helyzet javulása reményt nyújthat a jövőre a tervezett kisegítőiskolák megszervezésére, illetőleg felépítésére.

Dr. Orova Zsigmond ügyvéd és dr. Pándy Kálmán pártoló felszólalása után dr. Tóth János járásbíró, a gyermekbírósg volt

ügyésze az egyesület és a kiségitőiskolák legfőbb célját abban látja, hogy a kiségitőiskolákból kilépett növendékek ipari elhelyezését törekedjenek biztosítani s ezzel — azt hiszi — a főváros helyzetét is megkönnyíti. Kéri a jelenlevő tanácsnokot, hogy az egyesületet e nemes célja elérésében támogassa.

Dr. Purébl Győző tanácsnok rögtön válaszolt, az egyesületnek — úgy mond — nemesebb célja nem is lehet, mint hogy az előtte felszólaló által kiemelt feladatot megvalósítsa; ezért az egyesületet és célját a főváros nevében szíve meglegevel üdvözli, kéri az elnököt és az ügyvezető elnököt, hogy tevékenységüket továbbra is e nagyfotosságú ügy érdekében fejtsék ki.

Martin Gyula ügyv. elnök az elhangzottakra a következőkben válaszolt: Az elszórtan elhelyezett kislétszámú osztályok a célnak nem felelnek meg, mert nincs egy központjuk, anya-iskolájuk, ahová a szórványban elhelyezett osztályok számai összefutnának, illetőleg ahonnét irányítást kapnának. Elismeri, hogy tanítás szempontjából a kívánt eredményt így is elértük, de nevelés szempontjából nem. Ily központ nélkül gyermekvédelmet nem tud elképzelni, sőt teljesen lehetetlen az. Ily központi iskolák szervezése, az egyes elemi iskolák kebelében, nem jelent nagy anyagi megterhelést a fővárosnak, ha azokban az iskolákban, ahol jelenleg is kislétszámú I—VI. osztály van, külön kiségitőiskolai igazgatás alá helyezné őket, ahová azonkívül irányítás céljából a szórványosztályok is tartoznának. Egyben felkéri a jelenlevő gyógypedagógus szakembereket, hogy a tárgyhoz szóljanak hozzá.

Klug Péter gyógypedagógiai országos szakfelügyelő felszólalásában a következőket fejti ki:

A szakemberek egyöntetűen a központi iskolákat tartják legcélravezetőbbnek, amit a közel jövőben összehívandó gyógypedagógiai ankétén fognak megtárgyalni. Kijelenti, hogy ő is a központi iskolák híve s néhány analóg esettel igazolja az osztályrendszer hátrányait.

Dr. Purébl Győző tanácsnok nagy megértéssel fogadta a felszólalást s kijentette, hogy oda fog hatni, hogy a kislétszámú osztályok felszerelésben hiányt ne szenvedjenek, csak kéri, hogy az esetleg felmerülő panaszokat esetről-esetre vele közölni szíveskedjenek.

Dr. Botzenhardt János elnök szavazás alá bocsátja a határozati javaslatot. A közgyűlés a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta.

(*Dr. Abosi Gyula* jegyző.)

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus gyógypedagógiai előadásai. A gyógypedagógiai szakosztály a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszuson három előadással vesz részt. Az első előadást Tóth Zoltán, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet igazgatója és a Magyar Gyógypedagógiai Társaság főtitkára tartja: „*Normálpedagógia és gyógypedagógia*“ címen.

A második előadó Schreiner Ferenc, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet előadó tanára, aki „*Milyen legyen a gyógypedagógia szervezete?*“ címen tart előadást.

Harmadsorban Szabó Károly, az Allami Gyógypedagógiai

Nevelőintézet igazgatója fog „*A gyógypedagógia kulturális, társadalmi és közgazdasági jelentősége*“ címen értekezést tartani.

Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság által alapított és fenntartott „Szülők iskolájában“ *Tóth Zoltán*, a Gyógypedagógiai Tanárképző Intézet igazgatója, *Az érzéki fogyatékosok gyógyító* nevelése címen folyó évi március hó 4-én érdekes előadást tartott, melynek gondolatmenetét röviden az alábbiakban foglaljuk össze.

Nem véletlen az a ma már mind gyakrabban tapasztalt jelenség, hogy a normális gyermekekkel foglalkozó nevelők és szülők a nevelésnek azon területe iránt kezdenek mind jobban és jobban érdeklődni, ahol a gyermekkori hibák, rendellenességek és fogyatékosok javítására a pedagógia, mint gyógyító pedagógia vállalkozott. Mintha kezdenék az emberek érteni azt, hogy a normálpedagógia főleg a még ki nem fejlődött hibásságok megelőzésére vállalkozott, míg a gyógypedagógia a már kifejlődött hibák, rendellenességek és fogyatékosok javítását tűzte ki feladatává.

A normális gyermekekkel foglalkozó szülőknek és nevelőknek különös érdeke az, hogy a fogyatékos gyermekek gyógyító nevelését megismerje, mert a nevelésnek e területén találkozhatunk az emberi élet hajótöröttjeivel, az elhibázott szülői és iskolai nevelés súlyos következményeivel.

Az érzéki fogyatékosok nevelése is igen nehezen megoldható gyógypedagógiai feladat, de ezzel a kérdéssel nemcsak azért kell megismerkedni, hogy a siketnémák és vakok neveléséről tudomást szerezhessünk, hanem főleg azért, mert a siketnémák és különösen a vakok igen tekintélyes százaléka a szülők bűnei vagy nagyon alacsony műveltségi állapota miatt lett fogyatékos. Ez az a gyermektársadalom, ahol az apák bűneiért a fiak bűnhődnek és itt találhatók azok a szerencsétlen vak és siketnéma gyermekek, akik a szülők gondatlansága és műveletlensége miatt kénytelenek a reájuk mért keserves sorsot elszenvedni. Nem tudok elképzelni népművelési törekvéseket anélkül, hogy a vakság és siketség okairól az ifjúságnak és a szülőknek felvilágosítást ne adnánk.

Bármilyen szomorú is a vak és siketnéma gyermek sorsa, gyógyító neveléssel visszaadható és megtartható a hasznos emberi tevékenység számára. Sokan tévesen fogják ugyan fel a gyógyító pedagógia munkájának célját, mert azt gondolják, hogy a vakokat látni, a siketeket pedig hallani akarja megtanítani. Mások ellenben a gyógyító nevelés létjogosultságát tagadják, mert szerintük pedagógiai eszközökkel sem a vakot látni, sem pedig a siketet hallani tanítani nem lehet. A modern gyógypedagógiának nem is ez a célja, hanem arra törekszik, hogy a vakság és siketség által külön-külön, vagy együttesen előidézett testi, értelmi vagy erkölcsi hibákat, rendellenességeket és fogyatékoságokat megismerje és a maga pedagógiai eszközeivel javítsa. A gyógypedagógia tehát arra törekszik, hogy a vakokat, siketnémákat, vak-siketnémákat, valamint a többi fogyatékosokat a normális nevelés és oktatás számára előkészítse, majd a szükséges ismeretekre különleges eszközei segítségével megtanítsa és kifejlesztett képességeiket a gyakorlati élet számára értékesítse.

A pszihopatológiai kutatások a vakok és sikenémák, valamint a többi fogyatékosok hibáinak feltárásával a gyógyító pedagógia számára diagnózist készítenek, a gyógypedagógia pedig a vakok és siketnémák testi és erkölcsi hibáinak javításával az ő csekélyebb értéküket a normális érték felé törekszik emelni.

E kutatások eredményei azt igazolják, hogy a látás elvesztése által a külső világ megismerése erősen korlátozott, míg a siketség a gondolatok kifejezésére szolgáló hangos beszéd kifejlődését akadályozza meg. A vakok elméje olyan, mint a film szöveggel és nagyon kevés mozgással, a siketnémák elméje hasonló a tökéletesen elkészített szövegnélküli filmhez. A vakok gyógyító nevelése arra törekszik, hogy a tökéletesen felépített szöveghez megfelelő filmet adjon, míg a siketek gyógypedagógiája a tökéletesen felépített filmhez a hangos beszéd formájában a szöveget adja meg.

Mi magyarok gyógypedagógiánkra büszkéek lehetünk, mert ez is oly területe a magyar kultúrának, ahol tanulni lehetne tőlünk. Azok az eredmények, amiket a vakok és siketnémák intézeteiben ma elérnek, hirdetői annak, hogy a magyar gyógyító nevelés e területe mily fényesen oldják meg feladatukat. Ma már minden siketnéma és vak gyermek számára van elegendő és jól felszerelt intézetünk, tehát a siket és vak gyermekek tankötelezettségét végre tudjuk hajtani. Sajnos, különösen a vakok foglalkoztató intézeteiben a jól képzett vak munkások a látó társadalomtól napról-napra kevesebb és kevesebb munkát kapnak és támogatás hiányában hetekig kénytelenek munka nélkül az intézet udvarán sétálni.

A megfelelő munkaalkalomtól eltekintve, a vakok és siketnémák helyzete Magyarországon kielégítőnek mondható. Annál súlyosabb helyzetben vagyunk a fogyatékos értelműek gyógyító nevelésének területén, mert ezek számára megközelítőleg sincs elegendő gyógypedagógiai iskolánk. A múlt tanévben pl. 1400-an folyamodtak felvételért és meglevő intézeteinkbe összesen 18-at tudtunk felvenni. Azt hiszem, ehhez a szomorú adathoz bővebb magyarázatra szükség nincs.

A fejlődésre itt is erős a reményünk, mert a magyar társadalomnak felénk irányuló és állandóan erősödő érdeklődése a fogyatékos értelműek gyógyító nevelése számára is meg fogja teremni a maga gyümölcseit.

A m. kir. gyógypedagógiai pszichológiai laboratórium vezető-sége a Magyar Gyógypedagógiai Társaság felkérésére folyó évi február hó 17-én és március 11-én, a laboratórium előadótermében szakülést rendezett. Az első ülésen Isserlin professzornak a gyógypedagógiai tanárképzésre vonatkozó dolgozata, valamint a franciaországi vakok iskolakötelezettségére és taníttatására vonatkozó törvény és egyéb újabban megjelent külföldi szakmunka ismeretése került sorra. A második szakülés tárgya hasonlóan érdekes és tanulságos volt. Horváth Kálmán és Michels Fülöp folytatták kritikai szemléjüket a külföldi gyógypedagógiai szakirodalom újabb termékei fölött.

A Vakokat Gyámolító Országos Egyesület fennhatósága alatt álló „Vak Munkások Gróf Andrássy Dénes Önképzőköre“ február hó 28-án este 7 órakor, VII, Hungária-út 16. földszint 9. sz. alatt lévő társalgó helyiségében igen jól sikerült farsangi kabarét rendezett. Volt zongora, ének, kvartett, vígjáték (*Sári néni*), énekes dialóg (*Háztűznéző*). A pompásan sikerült estért dícséret illeti a kör elnökségét és a rendezőseget.

A Katolikus Patronázs Egyesület szakszerűen elrendezett, szép munkakiállítással egybekötött közgyűlését november hó 4-én tartotta a Szent István Társulat dísztermében. A tárgysorozat kiemelkedő pontja Albrecht kir. herceg, világi elnök megnyitó beszéde volt, amelyben rámutatott a kath. patronázs eddigi tevékenységére és a jövődő feladataira. A patronázs működését a vidéki városokra is ki akarják terjeszteni. Utána dr. Vass József m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter az állam és a társadalom teendőit körvonalazta az elhagyatottak gyámolítása területén. A pénztári jelentést dr. Mészáros János érseki általános helytartó, egyházi elnök terjesztette be. Ezután az intézetek igazgatói tették meg jelentéseiket. A budapesti átmeneti fiúotthon (a leányok részére ilyen még nincs, de — mint az elnök jelezte — ennek felállításán is dolgoznak) 120 férőhelyén, 17 évi fennállása alatt 12.000-nél több fiatalok fordult meg. Ide hozzák be az utcán elfogott, raziákon összeszedett, elhagyott gyermekeket addig, amíg más alkalmasabb elhelyezésük lehetővé válik. A m. kir. igazságügyminisztérium az átmeneti fiúotthont állami kezelésbe vette, de annak szellemi irányítását, az eddig elért kiváló eredményekre való tekintettel, továbbra is az alapító egyesületre bízta. — A püspöknádasdi intézetben (a „Julianeum“-ban) ma 80 javító-nevelésre szoruló fiatalok részesül gondozásban, akik mezőgazdasági munkákban, vagy kertészetben, esetleg szabó-, cipész- és asztalosiparban nyerhetnek kiképzést. Az intézet 2 tanerős elemi iskolát is tart fenn, azonkívül 51 holdnyi területen okszerű gazdálkodást folytat. Úgy látszik, itt értelmileg fogyatékos fiatalok is vannak. Érre lehet következtetni a jelentésnek alábbi részletéből: „*A sem ipari, sem kertészeti munkára nem alkalmas növendékeket*“... megjavulásuk után leginkább gazdasági szolgáknak adják ki a környékbeli uradalmak- és gazdáknak. Az intézetből fennállása (1909) óta 304 növendék került ki. — A homoki Beniczky-otthonban a Lorettomból menekül intézetet helyezték el (az értelmileg fogyatékosok intézetének megszüntetése után). Ezt a 150 főre berendezett intézetet a Keresztény Iskola Nővérek vezetik. — Az Elsztergom-tábori intézetben a Znióváraljáról menekült intézet helyeztetett el. A 350 főre berendezett intézetet a Szalezianus-testvérek Don Bosco szellemében vezetik. Van az intézetnek elemi és négyosztályú iparosinas iskoláján kívül négyosztályú polg. iskolája is, a tehetségesebb növendékeknek pedig megengedik, hogy a bencés főgimnáziumba, a főreáliskolába vagy a tanítóképzőbe bejárhassanak. — A rákospalotai „Klarisszeum“ fiúnevelőintézetben 1923 óta 130 elhagyott szegény gyermeknek nyújtanak meleg otthont a szalezianusok. — A visegrádi „Mária oltalma“ fiúnevelő intézet 1926 január 2-án nyílt meg, abban a villában, amelyben Görgey tábornok töltötte élete nagy

részét. A villát a népjóléti minisztérium átalakította, kibővítette és felszereltette. 100 férőhely van benne a 8—15 év körüli gyermekek számára, akik iskolai oktatáson kívül ipari kiképzésben részesülnek. — Megemlíti még a jelentés, hogy a dr. Hinrichs-féle végrendeleti hagyományból (két lakóház, nagyobb terjedelmű szántók) rövid időn belül 100 árva és elhagyott gyermek részére Sárváron is létesül egy patronázsintézet.

A fiatalkorúak megmentése. *Németh Péter dr.* kir. táblai bíró, a budapesti büntetőtörvényszék tanácselnöke, mint a fiatalkorúak bírója, értekezletet hívott össze január 4-ére, a büntetőtörvényszék egyik termébe. A tanácskozás célja az volt, megegyezni arról, *hogyan kellene szorosabb kapcsolatot teremteni a fiatalkorúak ügyével foglalkozó társadalmi egyesületek és a fiatalkorúak bírósága közt.* Azoknak, kik a fiatalkorúak kérdésének, ennek a nagy társadalmi kérdésnek, valaha figyelmet szenteltek, nem szükséges elmondani, hogy az országnak és a jóttevőknek mily komoly szüksége van az ily szövetkezésre.

Az értekezletre sokan jöttek el a bírák, a társadalmi egyesületek köréből s nem hiányoztak a fiatalkorúak kérdésével közletről érintett egyházak képviselői sem.

Németh Péter dr. megnyitó előadásában meggyőzően sorakoztatta fel az okokat, melyek az említett kapcsolat szorosabbra fűzését egyenesen parancsolóvá teszik. Szizifuszi lesz a mentés munkája így is, de az egységben rejlő erő győzni fog.

Szokolay árvaszéki ülnök fűzte tovább a felvetett gondolatot. A gyermekvédelem elsősorban az arra hivatott kormánytényezők s a törvényhozás feladata volna, de magunk is segíthetünk s ez a mód: *az állami és társadalmi intézmények együttműködése.* Ausztria és Németország példája szerint Magyarországon is meg kell szervezni az ott áldásosan működő *Jugendamtot*, a fiatalkorúak bírója szoros kapcsolatot tartson fenn az árvaszékekkel, az árvák menhelyével, a fiatalkorúak rendőrbíróságával, a patronázsegyesületekkel, az iskolai gyermekvédelemmel.

Az elnök magáévá tette a felszólalónak azt az indítványát, hogy *rendszeresítsék a maihoz hasonló együttes értekezleteket s erre nézve ígéretet is tett.*

Raffay Sándor püspök, *Krén Margit*, *Madarász István*, *Saly László*, *Göde Lajos*, *Geguss Dániel*, *Borsiczky Sándor*, *Morvay László*, *Józan Miklós*, *Molnár László*, *Szirmay Oszkárné*, *Emödi Béla dr.* szólaltak fel.

A felszólalások sorát *Rottenbiller Fülöp* államtitkár, Társaságunk elnöke zárta be egy igen melegsavú beszéddel, amelyben a maihoz hasonló tanácskozások rendszeressé tételének módjairól beszélt. Szólt az állam feladatairól, de kiegészítette szavait azzal, hogy *a társadalom közreműködése elengedhetetlen ott, ahol emberek dolgairól van szó.*

Az elnök azzal a kijelentéssel rekesztette be a tanácskozást, hogy a maihoz hasonló értekezletet legközelebb már kitüntetett tárgyrenddel hívja össze.

Pszichoanalitikai szempontok a gondolkodás lélektanában.
 (A Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság Pszichológiai Szeminárium szakosztályának januári ülésén előadta dr. Hermann Imre.)

A pszichoanalízis joggal kérhet részt a gondolkodás lélektanában. A modern gondolkodás lélektani irányok az *értelmes* összefüggések keresésével párhuzamosan haladnak a pszichoanalízis célkitűzésével, de egyikük sem viszi keresztül ezt az elvet olyan következetesen, a tudattalan, rejtett megnyilvánulásokat is felölve, mint a freudi lélektan. A pszichoanalízis gondolkodástanának *alapelvei* a következők: 1. A tartalom a maga teljességében tekintendő és nem hanyagolható el a forma kérdése mellett. 2. Megállapítandó a honnanvalóság, eredet. Ebben a megállapításban *ösztönökre, érzékelésekre és gondolkodási modellekre* bukkan. 3. Meghatározandók azok a szerkezeti összefüggések, amelyek tipikus gondolkodásmódok alapjául szolgálnak.

Az előadó részletesen tárgyalta ezeketán a gondolkodás egy pár ősi formáját (tagadás, biztosság érzése), melyek fejlődési stádiumainak követése sok érdekes útbaigazítást nyújt a gyógypedagógia részére is.

Dr. Ranschburg Pál egyetemi tanár a *Közegészségi Egyesület* február 1-i előadestjén az érzelmi élet egészségtanáról tartott előadást. Az érzelm s az érzelmi jelenségek fejtegetése után így folytatta: A különféle érzelmeknek és fokozataiknak hatásuk van nemcsak lelkünkre, hanem szervezetünkre is. Szervezetünkre elsősorban olyanformán van hatással, hogy az érzelem vagy indulat központjában lévő szervben és az azt irányító részekben gyülemlik fel a vér, ami által a többi szerv kevesebb, sokszor a rendszernél jelentősen kevesebb vért kap. Ez zavart idéz elő a szervezetben, elsősorban pedig az idegrendszerben. Hogy az érzelmek, főképen ezeknek hevesebb formája milyen hatással van a szervezet egyensúlyára, azt az arány szabja meg, amely az izgalmak szükségelte energiaemésztés és a szervezet mozgósítható energiakészlete között van. Az energiakereslet és az energiafedezetnek ezt az arányát kell szem előtt tartani az érzelmek egészségtanában is. Az érzelmeknek is megvan a maguk dinamikája. A fájdalmas, kellemetlen érzelmek lefolyása másképen megy végbe a fáradt, beteg testben, mintha a szervezet még rugalmas. Bármilyen szervezete is legyen valakinek, meg kell szoknia, hogy uralkodják érzelmei fölött, kormányozza azokat, illetőleg a lehetőséghez képest mérsékelje és tempózza. A nevelésnek erre is törekednie kell. Torna, okos sport, önfegyelmemre szoktatás minden korban nagy segítője az embernek érzelmeinek korlátok közt való tartásában. A korai ivari ébredésnek a maga idejében való okos és tapintatos módon való megértetése elsőrendű fontosságú a gyermeknél, a könnyelmű élettől, betegségek-től hipochondria nélkül való óvakodás, a nemtelen örömök megvetése, a szép szeretete is tényező ebben az irányban. A szülők önelnevelése, önfegyelmezése alapvető a gyermek érzelmi életében.

Dr. Szondi Lipót a *Közegészségi Egyesület* január 18-i népszerű estjén arról a kérdéstről beszélt, hogyan javíthatni meg a

gyermekkorban a testi és szellemi elmaradottságot? Elsőbben rámutatott arra, hogy szülők, de gyakran orvosok is abba a *tévedésbe esnek, hogy, amikor ilyen fejlődési zavarról van szó, azzal intézik el az egészséget, hogy nem kell vele törődni, úgymint kinővi majd a gyermek.* Ez sokszor végzetes következményekkel jár. Az előadásból a bennünket legközelebről érdeklő részt, „A szellemi fejlődés elősegítését“ emeljük ki, nevezetesen, hogy miképpen és mikor befolyásolható a szellemi fejlődés? Itt serkentő és gátló mirigyek működéséről van szó. Az emberi élet első évtizedében a szellemi érés elsősorban az agyvelő növekedéséhez van kötve. Sokszor kerül a kezünkbe olyan gyermek, aki túlkicsiny koponyájú és szellemileg túlságosan elmaradott. Ilyen esetekben a serkentő mirigyek hatásának a behelyezítése vegyi úton mindig meghozza a kedvező eredményt. A szülő sokszor nem tudja megítélni a gyermek fejlődésének elmaradt voltát. Ezt a hiányt a házi orvosnak, főképpen pedig az iskolaorvosnak kell pótolnia, kellő módon figyelmeztetve a szülőt arra, hogy a gyermek testi, vagy szellemi fejlődése elmaradott, amelyet meg lehet és meg kell javítani. Ha az embereket felvilágosítjuk, ha a házi orvosok, valamint az iskolaorvosok teljesítik ezt a feladatukat, akkor a társadalomban kevesebb lesz az olyan ember, akinek értékét csökkenti érettségének túlkorai, avagy hiányos volta.

A „Cházár András“ Orsz. Siketnéma Otthon folyó évi április hó 3-án tartotta Hegedüs Loránt ny. miniszter elnöklete alatt 20. évi rendes közgyűlését, melynek keretében beszámoltak egyévi működésükről és megválasztották az új tisztkart. A titkári jelentésből kiemelkedik a *hárvétel* ügye. Hársfa-utca 12. szám alatt van az Otthon saját háza. Az *országos gyűjtés* engedélyezése és az „*Embervédelmi kiállítás*on“ elért szép siker, *Hegedüs Loránt* kormányzó elnöksége, a szegedi *fiókosztály* stb. A vagyonszámla 281,710.850 K aktívát mutat ki, ami az Otthon eleven működéséről tesz tanubizonyyságot.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Pestalozzi. Február 17-én volt száz éve, hogy a nagy tanító s emberbarát örök álomra hűnyta le szemét. Az egész világ pedagógusai ünnepet szenteltek emlékének. De nemcsak a normális pedagógia, hanem a gyógypedagógia is mesterét tiszteli benne, aki szegénnyé lett, hogy a szegényeket megtanítsa rá, hogyan lehet és kell szegény sorban is emberileg élni; aki felkarolt minden züllött, minden elhagyott, minden szenvedő gyermeket. *Ő a köznevelés demokratizálásának, a műveltséghez való általános emberi jognak hirdetője.*

Tudjuk róla, hogy a gyengelméjűeket különös gondozásban részesítette. Neuhoferi intézetében több kretén-gyermeket nevelt és tanított. Ezek közé tartozott a bizonyos hírnévre vergődött Mind Gottfrid is. Ez a szegény kis fiú egy Magyarországból Svájcba

szakadt hadifogolynak volt a gyermeke. Az apa, megrögzött iszákos ember, családjával nem törődött s az anya halála után a kis fiú az utcára került. Így akadt rá Pestalozzi s bevitte intézetébe. De nem sok eredményt értek el vele, mert a kis „Fridli“ — ahogy ők nevezték — egyoldalú festői tehetséggel megáldott gyengeelméjű gyermek volt.*

Stansi intézetében, az akkori feljegyzések szerint, szintén volt értelemfogyatékos gyermek, számszerint 11. De főleg írásaival, amelyekben mindenkinek a legmagasabb műveltséghez való jogát hangoztatta és követelte, hogy a műveltség ne egyesek kiváltsága legyen, hanem abban kivétel nélkül mindenki részesüljön: küzdött a fogyatékosok érdekében.

*

Hazánk pedagógus körei szintén kivették részüket a Pestalozzi-ünnepekből.

A Magyar Paedagogiai Társaság február 17-én délután 5 órakor, tehát abban az órában, mikor 100 évvel ezelőtt a nagy tanító-mester visszaadta lelkét teremtményének, ünnepi ülést tartott, melyen dr. *Kornis Gyula* elnök, dr. *Gyulai Agost* és dr. *Kemény Ferenc* tartottak emlékbeszédet Pestalozziról.

A Magyar Tudományos Akadémián február 22-én, *Berzeviczy Albert* elnöki megnyitójában emlékezett meg Pestalozziról.

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság március 19-i ülésén pedig dr. *Schneller István* méltatta a nagy pedagógus jelentőségét.

Három fontos tanácsi körlevél. I. Az elemi iskolák igazgatóihoz. Tudomásomra jutott, hogy egyes olyan iskolákban, amelyekben kislétszámú osztályok vannak elhelyezve, a normális és kislétszámú osztályok tanulói között nemcsak hogy nincs meg a jóviszony, hanem a gyengetehetségű tanulók a többi tanulók gúnyolódásainak és csúfolódásainak is ki vannak téve. Felkérem ezért Igazgató Urat, legyen szíves odahatni, hogy ez esetek többé elő ne forduljanak és hogy a gyengébb tehetségű tanulók, szellemi fogyatkozásuk miatt őket méltán megillető szeretetteljesebb bánásmódban részesüljenek. Budapest, 1927 január 29-én.

II. (Valamennyi községi iskola igazgatójának.) Mielőtt a beszédhibás tanulók részére felállítandó tanfolyamok ügyében a T. Tanácsnak előterjesztést tennék, szükségem van a beszédhibában szenvedő tanulók pontos adataira. Felhívom ezért Igazgató Urat, hogy az iskolaorvos közbenjöttével állapítsa meg a vezetése alatt álló iskola beszédhibás tanulóit s azokról a név, lakás és osztály megnevezése mellett készítsen kimutatást. A kimutatást már-

* Később egy festőhöz került Bernbe, aki szabadjára engedte festői tehetségét, sőt taníttatta is s a kis Mind-fíú csodás művészettel festegetett különféle macskajeleneteket. Műveit főleg angol szakértők kapkodták el s a fiú mestere ezek eladásával vagyont szerzett magának. Mind Gotfrid azonban nyomorban halt meg, mert a pénz értékét nem ismerte. Lásd *Wiedemann: Der Katzenraphael. Lebensbild eines seltsamen Künstlers.* 2. Aufl. Leipzig, 1887.

cius hó 5-ig a közoktatási ügyosztály kezelő-irodájába kell beküldeni. Budapest, 1927 február 19-én.

III. A székesfővárosi elemi, polgári és közép fiú- és leányiskolák és tanfolyamok igazgatóihoz. A beszédhibás növendékek tanulmányi előhaladását olyannyira gátló beszédzavarok gyógyításának és kezelésének az 1927—28. évbéli biztosítására a Székesfőváros Tanácsa *gyógypedagógiai tanárok által vezetett beszédhiba-javító tanfolyamokat* fog felállítani. El célból elrendelem, hogy iskolorvosi körzetenként *Magyar László, Ernyei Jolán, Némethy Kázmér, Wellbach Zsigmond, Péter Antal* és *Hajdu Lajos* gyógypedagógiai tanárok az iskolák által beszédhibásként jelentett növendékeket, a jövő iskolai évben felállítandó tanfolyamokba való beosztása szempontjából, kiválasztó tanfolyamok keretében kezeljék. Felszólítom az igazgató urakat, hogy a fentnevezett tanárokat munkájukban a legnagyobb jóindulattal támogassák. Budapest, 1927 március 30-án. *Dr. Purébl s. k.*

Új intézet gyöngelméjű gyermekek számára. A nyíregyházi vezetőkörök gyógypedagógiai intézetet kívánnak Nyíregyházán felállítani. A mozgalom élén *Mikecz István* alispán, *Bencs Kálmán* polgármester, kormányfőtanácsos és *Kardos István* kultúr tanácsos áll. A kultuszminisztérium *Simon József* h. szakfelügyelőt küldötte le Nyíregyházára, hogy az illetékes tényezőkkel tárgyaljon. Erre a célra a város ingyen 16 katasztrális hold földet, építkezési anyagot és fuvarát bocsát rendelkezésre, úgyhogy az állam csak az építés költségét fedezi. Az intézetben gyógyítva nevelt gyengeelméjűek a várostól kapott területen mezőgazdasági kiképzésben is részesülhetnek. A város ezen az intézeten kívül állandó jellegű úynevezett kisegítő iskolát is kíván. *Simon* h. szakfelügyelő Nyíregyházáról tovább utazott Mátészalkára, ahonnan Fehérgyarmatra és Vásárosnaménybe látogatott el, ahol hasonló tanfolyamok és kisegítő iskolák felállítása ügyében tárgyalt. Itt említjük meg, hogy más városokban (Pécsett, Hódmezővásárhelyt, Szolnokon stb.) is megnyilvánult az óhaj gyengeelméjűek számára való gyógypedagógiai intézetek létesítése iránt. Amely fontos a nevelőintézetek létesítése, éppoly fontos, sőt talán még égetőbb lenne foglalkoztató-intézetek létesítése a hülyék és súlyosabb gyengeelméjűek számára, ahol azokat életük fogytáig el lehetne helyezni.

Megalakult a „Vakok Világossága“-Társaság. Egy budapesti egyetemi tanár felesége, *Matolcsy Miklósné* már régóta fáradozik azon, hogy társadalmi úton a vakoknak bibliával való ellátására alapot hozzon össze. *Matolcsy Miklósné*nak sikerült is ezideig mintegy hatvanmillió koronát gyűjteni, tegnap pedig, a mozgalom egységes irányítása céljából, *Ravasz László* dunamelléki ref. püspök elnökletével megalakult a „Vakok Világossága“-Társaság, amelyet a következőkből állítottak össze: *Csűrös István* teológiai tanár és felesége, *dr. Nagy Sándor* és *Fiers Elek* tisztviselőtelepi lelkész. Az új társaság ezúton fordul a társadalom nemeszésű tagjaihoz, hogy adományaikkal — amelyeket a dunamelléki püspöki hivatal (IX, Ráday-utca 28.) átvesz — tegyék lehetővé, hogy a vakokat Braille-rendszerű Bibliával ajándékozhasssák meg.

A P. H. márc. 12-i számában közzétett kis hírt nagy örömmel vesszük át. Semmi kétség, hogy a jeles emberbarátok részéről megindított mozgalom eredményes lesz. A vakok részére készült bibliánál értékeőbb ajándékot nem is adhatnánk a százéves jubileumot tartó vakok intézetének.

Az iskolaorvosok működése. *Demkó Béla* dr. helyettes tisztifőorvos jelentést írt a főváros iskolaorvosainak az elmúlt iskolai év utolsó négy hónapjában végzett működéséről. A jelentés ránk nézve is fontos és érdekes adatokat tartalmaz. Megtudjuk belőle, hogy a szülők részéről váratlan érdeklődés nyilvánult meg az iskolaorvosi intézmény iránt. A törzslapok elkészítése közben szomorú adatok tárultak az iskolaorvosok szeme elé. Egyes kültelki iskolákban magas a tuberkulózissal fertőzött tanulók száma. A Szent László-úti fiúiskola ötödik osztályának 36 tanulója közül tizenkettő járt tüdőbeteg gondozó intézetbe, ami 33 százalékos fertőzést jelent. A négy hónap alatt a rendelkezésre álló két iskola-fürdőben 6899 gyermeket fűrésztöttek meg. A férges és tetves gyermekeket a fertőtlenítő intézetbe küldték. Különösen a leányiskolákban okoztak a férgek sok bajt, úgy hogy a munkásnegyedekben nem egyszer kellett az iskolaorvosnak a renitens szülőkkel szemben az előljáróság útján elrendelni a fertőtlenítőbe való küldést.

Feltűnően nagy a golyvás gyermekek száma, ilyen beteg gyermekeket találtak az orvosok 6665-öt. A legtöbb golyvás a leánygyermekek között van, a betegeknek több mint kétharmada leány és csak egyharmada fiú. A kültelkeken lakók között aránylag több a golyvás, mint a beltelkeken, ami a táplálkozási viszonyokkal összefüggő, kedvezőtlen gazdasági viszonyokban leli magyarázatát. A pajzsmirigymegnagyobbodásban szenvedő gyermekeknek jódot és vitaminokat adtak az iskolaorvosok, ami által nagy javulást idéztek elő.

A jelentés végül közli az iskolaorvosi működés általános statisztikáját. A gyermekeken az iskolaorvosok a következő betegségeket konstatálták: esontbaj, gerincelferdülés 3339, mirigybántalmak 6879, látási bántalmak 5654, hallási bántalmak 1547, vérszegénység 14.411, száj- és orrbántalom 8487, tisztátalanság, tetvesség 2401, *hibásbeszédűek* 724, *szív*bántalom 1509, hasüregbántalom 400 tüdőbaj 5319, *pajzsmirigy megbetegedés* 6630, bőrbántalom 1195, *idegbaj* 2823, fejlődési hibák 838, trachoma 155. Az iskolaorvosok 30.429 fogat plombáltak és 11.610 fogat kihúztak.

Közös tanulmányút Németországba. Kartársaink körében általános az az óhaj, hogy a külföldi kartársakkal a háború alatt megszakadt érintkezést újból felvegyük és a gyógypedagógiai oktatás területén elért eredményeket a helyszínén tanulmányozzuk. Ez a kívánság nemes tudásvágyból fakad s valóra válása esetén kiszámíthatatlan előny származnék abból oktatásügyünkre. Elhatároztuk tehát, hogy a Magyar Gyógypedagógiai Társaság hozzájárulásával és annak támogatásával tanulmányúti tervet állítunk össze, egyúttal Németországba, később, jövőre pedig esetleg Európa

többi művelt államaiba is, hogy elért eredményeiket ott a helyszínen tanulmányozhassuk.

Az útirány a következő lenne: Hegyeshalom, Wien, Linz, Mühldorf (a híres ecksbergi intézet megtekintése), München, Augsburg, Nürnberg, Mannheim, Frankfurt a. M., Bonn, Köln, Düsseldorf, Bremen, Hamburg, Berlin, Halle, Leipzig, Chemnitz, Dresden, Prága, Wien. Ezen a tanulmányúton Németország legjelesebb intézeteit, iskoláit; a legkiválóbb szakemberek gyakorlati módszereit, a lélektani vizsgáló módszereket tanulmányozzuk s a gyógypedagógia minden ágából (siketnémák, vakok, értelmi fogyatékosok, nyomorékok, beszédhibások, erkölcsileg fogyatékosok, rövidlátók, nagyothallók intézeteiből és iskoláiból) a legkiválóbbakat mutatjuk be. A tanulmányutat 30 napra (július vagy augusztus hónap) terveztük s a költség, napi háromszori étkezéssel, fejenként kb. 700 pengőbe kerül. Ha az intézetektől beérkező jelentésekből azt látjuk, hogy valami lakásbeli, vagy egyéb kedvezményt tudnak adni, ezt leszámítjuk. Kérjük a résztvenni kívánó kartársakat, szíveskedjenek ebbeli szándékukat velünk május 25-ig közölni.

*

A fent említett útirány és költségvetés csak tervezet. A részvételre jelentkezők kívánságára az út meghosszabbítható, de meg is rövidíthető. A költség egy személyre és a fent közölt útra szól, kedvezmény nélkül. A költség jelentősen kisebb lesz, ha legalább 25 résztvevő jelentkezik. Az útköltség következőkép fizetendő be: június 1-én 200 P, július 1-én 200 P s a többi az utazás megkezdésekor. *Jelentkezni lehet a „Magyar Gyógypedagógia szerkesztőségében: Budapest, VIII, Mosonyi-u. 6.*

G Y Á S Z R O V A T.

Taritzky Ferenc †. A siketnémák kolozsvári intézetének nyugalmazott igazgatója, február 24-én, rövid szenvedés után, életének 77. évében az Urban esendesen elszenderült. Utóbbi időben Vácott töltötte napjait, miután Kolozsvárról, ahova hosszú, áldásos működése kötötte, a trianoni béke következtében távozni kívánt. Elméletben és gyakorlatban jeles művelője volt az elhunyt a siketnémák oktatásiügyének. Közkézen forog ma is a „Siketnémák nyelvoktatásának módszertana“ című munkája. A Tanáregyesület nevében Herodek Károly elnök, a váci intézet nevében Szentgyörgyi Gusztáv vett búcsút az elhunytól.

Kopasz Julianna †. A siketnémák szegedi intézetének mindenki által nagyrabecsült kézimunka-tanítónője, hosszú szenvedés után, életének kora delén, március 6-án elhunyt. A megboldogultról a következőket írja a gyászoló intézet tanári testülete: „egész életében a lelkiismeretes munka, a szorgalom és kötelességtudás példaképe volt. Elhunyt a pótolhatatlan vesztesége mind az intézetnek, mind az általa teljes odaadással szeretett néma növendékeknek.“

Hidasi Sándor †. nyugalmazott kultuszminiszteri tanácsos, a Ferenc József-rend lovagja, a hadiékítményes érdemkereszt stb. tulajdonosa március 12-én életének 63-ik esztendejében elhunyt

Sümege. Az elhunyt korábban Ungvárott volt kir. tanfelügyelő s mint ilyen sokat fáradozott az ottani siketnéma-intézet létesítése körül. Tagja volt az intézet igazgatótanácsának is és az új intézeti épület létesítése körül is nagy érdemei vannak.

Kármán Elemér †. 1927 február 20-án halt el *dr. Kármán Elemér*, nyug. törvényszéki bíró, a kriminálpedagógia egyik megalapítója. 1876 április 28-án Budapesten született, mint *Kármán Mór*nak, a nagy magyar pedagógusnak elsőszülött fia. Miután az atya által irányított Mintagimnáziumot elvégezte, jogi pályára lépett. Atyján kívül *Horváth Boldizsár* nyug. igazságügyminiszter, kinek magántitkára lett, volt az ifjúnak szellemi fejlődésére a legnagyobb befolyással: e két kiváló férfiútól tanulta, hogy jogi tudását magasabb erkölcsi, szociálpedagógiai eszményeknek rendelje alá. Hosszabb időt töltött *Hans Gross*nak, a büntetőjog gráci tanárának szemináriumában is, kitől a lélektani módszereknek az ügyési és bírói gyakorlatban való alkalmazását sajátította el. Mint vizsgálóbíró és kir. ügyész több vidéki városban eredményesen működött.

1913-ban, mikor Magyarország — az európai államok közt, mint második — megalkotta a Fiatalkorúak Bíróságát, *Kármán* lett ezen fontos, nemzetmentő intézménynek legjobb gyakorlati megvalósítója és kollégáinak mintaképe. Nagyszerű szervezőképességével, határtalan munkakedvével, kifogyhatatlan türelmével és ember szeretetével a 200.000 lakosú, többnyire gyári munkásokból álló erzsébetfalvai körzete gyermekeinek rövid idő múlva közismert és körülrajongott órangyalává lett. „Pestalozzi-Otthon“ néven nevelőintézetet, illetve menhelyet állított fel azon gyermekek számára, akiket kedvezőtlen környezetükből ki kellett emelnie. Ezt 1915-ben „Kriminálpedagógiai Intézettel“ egészítette ki, mely lélektani laboratóriumból, tudományos előadások rendezésére hivatott szemináriumból, könyvtárból és múzeumból állott. *Kármánt*, kinek betegsége következtében a járás nehezebb esett, később az igazságügyminisztériumba osztották be; itt ő készítette elő az intézetek specializálását, s ő változtatta át először a „javítóintézetek“ nevét „állami nevelőintézetre.“

Tudományos munkássága is rendkívül termékeny volt. Összefoglaló művét: „A gyermekek erkölcsi hibái és erkölcsi betegségei (Kriminálpedagógia)“ (Budapest, Novák R. és Tsa, 1922), mely német nyelven is megjelent, a „Magyar Gyógypedagógia“ annak idején ismertette.¹ Nagy sikere volt „Die Diebstähle der Kinder“² és „Zuchtlose Kinder“ (Leipzig, Ernst Oldenburg, 1924) című könyveinek is. A szociológia, etika, szociálpedagógia, kriminálpszichológia irodalmának alapos ismerője volt és mindig arra törekedett, hogy ezeket a tudományokat természettudományi alapra helyezze. Minthogy a bűnözést erkölcsi betegség tüneteként fogta fel, analógiáit az orvosi tudományból merítette; így alkotta meg nevelési patológiáját és terápiáját. Nagy sikerrel alkalmazta úgy munkáiban, mint gyermekbírói gyakorlatában a már *Herbart*nál fellelhető ú. n. biogenetikai alaptörvényt, mely szerint a gyermek

¹ 1923. évi (11.) évf., 14. lap.

² Ismertette a M. Gyp. 1926. évi (14.) évf., 193. lap.

lelki fejlődése az emberi nem fejlődésének rövidített ismétlődése. Minden gyermekét, amely eléje került, rövid beszélgetés után a *Kármán Mór* által felállított erkölcsi fejlődési fokozatok valamelyikébe sorozott be, s aszerint, hogy a gyermek melyik fokon állapodott meg, különböző nevelési rendszabályok alkalmazását rendelte el. Emberismerete bámulatatos volt s a gyermekekkel pompásan tudott bánni; minden egyes szava, melyet a gyermekekhez intézett, „pedagógiai tett” volt.

Kármán Elemér jelentősége a gyógypedagógia szempontjából abban áll, hogy az erkölcsi fogyatékoságot — az átöröklésnek majdnem teljes mellőzésével — környezeti, azaz szociális és nevelési okokra vezeti vissza, s a javítónevelést — minden kényszer mellőzésével — a rendes nevelői tevékenység keretébe utalja vissza. Minden nevelésnek azonban *Kármán* szerint a keresztényi szereteten kell alapulnia; a „züllött” gyermeket csak úgy nyerhetjük meg a nevelésnek, ha még több szeretetet adunk neki, mint más gyermekeknek.

Dr. Máday István.

A KIADÓHIVATAL KÖZLEMÉNYEI.

Lapunk folyó évi előfizetési díja tagoknak tagsági díjjal együtt 5 P, nem tagoknak, intézeteknek, iskoláknak 10 P.

Kérjük igen tisztelt előfizetőinket, szíveskedjenek a mellékelt befizetési lapon az előfizetést mielőbb beküldeni. Ha nehézséget okozna, két vagy több részletben is beküldhető.

Lapunknak jelen formájában való kiadása igen nagy áldozatot kíván. Kérjük tagtársainkat és előfizetőinket, hogy egyénenkénti kis áldozat meghozatalával támogassák a szerkesztőség munkáját. Tegyék lehetővé, hogy ily gazdag tartalommal adhassuk ki a jövőben is lapunkat.

Hivatalos nyugtázás.

1926. évre (nótlás). Áll. kis. isk. Újpest, Áll. kis. isk. Pesterzsébet, Amberboy A., Ábel V., Áll. kis. isk. Csongrád, Áll. kis. isk. Szeged, Babia M., dr. Baranyai N., Balázs G., Balog L., Cséplő K., Dévai F., Deák J., Demjén M., Gáldi A., Haberstroh J., Hlinák J., Halenkovics F., Iván I., Izr. siketnémák int., Jávor Gy., Káplán Gy., Krieger Gy., Kondra M., Kajdi K., Kanizsai D., Leopold R., Lilene J., Lett J., M. kir. áll. pszichológiai laboratórium. Mátusz Gy., Markovics Á., Nagy P., dr. Pándy N., Pánczél J., Püspöknádasdi áll. fiúnevelő-otthon, dr. Révész M., dr. Schmidt F., Supka K., Siketnémák áll. int. Vác, dr. Schnell J., dr. Szondi L., Székesfehérvári áll. fiú nev. otthon, Szakszon G., Tóth F., Telkes A., Tolnai I. B., Tóth Á., Wellbach Zs. és az Áll. gyógyped. nevelő-és tanintézet Budapest, 1925—1926-ra.

Előfizettek 1927-re: Áll. siketnéma int. Budapest 16 P. Áll. siketnéma int. Debrecen 3-40 P, Áll. siketnéma int. Vác 6-40 P, Áll. kiegészítő isk. Budapest 10 P, Áll. pszichológiai laboratórium 10 P, Áll. kiegészítő isk. Kiskunhalas 6-40 P, Koleszár I. 3-20 P, Fővárosi pedagógiai könyvtár 6-40 P, dr. Máday István 3-20 P, Pintér J. 4 P, Pados M. 3-20 P, Virga L. 3-20 P, Áll. kiegészítő iskola Pesterzsébet 6-40 P, dr. Schnell J. 5 P.

Zsenaty Dezső kiadóhiv. vezető.